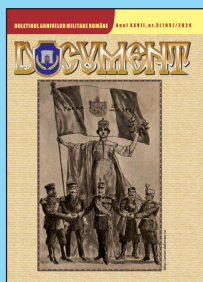

DOCUMENT

Coperta 1 – „Pacea.
25 iulie 1913” (Carte
poștală reprezentând
regii țărilor participante)
(sursa: internet)
Coperta 4 – Prizonieri la
cariera de piatră din
Lagărul de la Elabuga
(sursa: internet)

Editor coordonator:
Colonel Dr. Liviu CORCIU

Redactor-șef:
Dr. Teodora GIURGIU
Tel./fax: 021-318.53.85, 021-318.53.67/0367
amnr@mapn.ro

Redactori:
Daniela Florentina BORCAN, Dr. Lucian DRĂGHICI,
Colonel Cătălin NICHITA,
Dr. Oana Anca OTU, Raluca TUDOR

Coperte:
Valentin MACARIE, Mădălina DANCIU

Tehnoredactare computerizată:
Mădălina DANCIU

Consiliul științific:
• Conf. univ. Dr. Florian BICHIR
Academia Română
• Prof. univ. Dr. Valentin CIORBEA
Universitatea „Ovidius” Constanța
• Prof. univ. Dr. Marian COJOC
Universitatea „Ovidius” Constanța
• Colonel (r) prof. univ. Dr. Alesandru DUȚU
Comisia Română de Istorie Militară
• Colonel ing. Marius Marian OLTEANU
Depozitul Central de Arhivă
• Colonel (r) prof. univ. Dr. Ion GIURCĂ
Universitatea „Hyperion” din București
• Dr. Luminița GIURGIU
Comisia Română de Istorie Militară
• Comandor (r) Dr. Marian MOȘNEAGU
Centrul de Cercetare a Conlucrării Bisericii Ortodoxe
cu Armata României „General Paul Teodorescu”
• Colonel (r) prof. univ. Dr. Alexandru OȘCA
Comisia Română de Istorie Militară
• Prof. univ. Dr. Petre OTU
Comisia Română de Istorie Militară
• Prof. univ. Dr. Dumitru PREDA
Ministerul Afacerilor Externe
• Prof. univ. Dr. Ioan SCURTU
Academia Oamenilor de Știință
• Dr. Alin SPĂNU
Universitatea din București
• Colonel (r) Dr. Mircea TĂNASE

Sumar în limba engleză:
Dr. Teodora GIURGIU

Distribuție:
Serviciul Difuzare al Trustului de Presă al M.Ap.N.

Adresa redacției:
Drumul Taberei nr. 7H, sector 6, cod 61353,
București. Tel./fax: 021-318.53.85; 021-318.53.67/0367

e-mail: amnr@mapn.ro
http://amnr.defense.ro

Buletinul Arhivelor Militare Române apare trimestrial, sub egida
Arhivelor Militare Naționale Române. Publică articole pe teme de
istorie universală și românească, precum și documente provenind
din Arhivele Militare Române, dar și din alte arhive din țară
sau străinătate.

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor revine autorilor.
Manuscrisele nu se înapoiază. Reproducerea articolelor sau a
documentelor publicate se poate face numai cu indicarea autorului
articolului și a titlaturii revistei.

ISSN 1454-0924

Tiparul este executat

la Centrul Tehnic-Editorial al Armatei

C. 263/2024 B 00139

SUMAR

STUDII/DOCUMENTE

180 de ani de la înființarea Artileriei Române
moderne
General de brigadă (r) prof. univ. Dr. Adrian STROEA 1

Drapelele unor unități militare redecorate, în 1902,
cu Crucea „Trecerea Dunării”
Dr. Laurențiu-Ștefan SZEMKOVICS 6

Pacea de la București - 1913. O victorie costisitoare
cât înfrângerea
Colonel Cezar CUCOȘ 7

Drama generalului Alexandru Orășanu
Colonel (r) Remus MACOVEI 22

Statutul prizonierilor de război români
din Uniunea Sovietică după anul 1941
Colonel Dr. ing. Aurel-Constantin NEAGU 26

Avrigeanul Vasile Stoica în slujba României Mari
cu arma-n mână sau cu cuvântul
General de brigadă (rtr) Ion DĂNILĂ 34

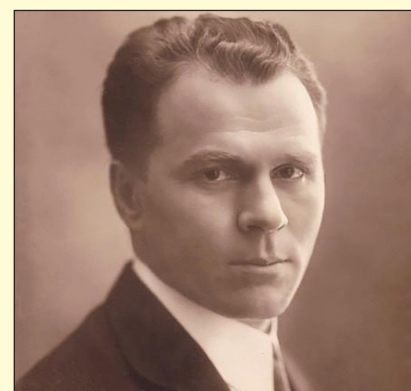
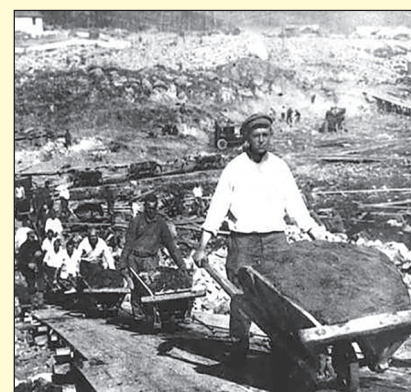
Asociația Cercetașilor Români din Războiul
1916-1919 – prezentare de fond arhivistic –
Emanuela LUNGU 39

VARIA

O viață pe baricadele luptei – Generalul Marin
Badea Dragnea 45

Agora 50

Semnale editoriale 62

180 DE ANI DE LA ÎNFIINȚAREA ARTILERIEI ROMÂNE MODERNE

General de brigadă (r) prof. univ. Dr. Adrian STROEA

La 10 noiembrie 2023 s-au împlinit 180 de ani de la înființarea artileriei române moderne, adică de la constituirea sa ca armă distinctă, „deosebită de infanterie” în cadrul tinerei Oștiri a Țării Românești. Aniversarea a 18 decenii de existență a acestei nobile arme, a doua ca longevitate după infanterie și prima armă tehnică a armatei române, impune în mod ineluctabil, menționarea modului în care a renăscut artileria română și darea cuvenitului onor al recunoștinței părinților săi fondatori. Aceștia sunt vrednicii de pomenire Gheorghe-Dimitrie Bibescu, domnitorul Țării Românești, Abdul-Medjid sultanul Imperiului Otoman și căpitanul – viitor ilustru general și om politic – Ion Emanoil Florescu, aghiotantul domnitorului mai sus menționat.

Ideea renașterii artileriei s-a înfiripat în mod neașteptat la Constantinopol, cu ocazia vizitei de investitură a domnitorului Gheorghe-Dimitrie Bibescu, ajuns pe tronul Țării Românești în urma alegerii sale prin vot de către Adunarea Obștească, potrivit prevederilor Regulamentului Organic, în data de 20 decembrie 1842.

Călătoria domnitorului la Constantinopol a avut loc în perioada 30 august-30 octombrie 1843. Din suita sa au făcut parte înalți demnitari precum marele logofăt Manuil Băleanu, secretar al statului, marele logofăt Alexandru Racoviță, marele postelnic Iancu Bibescu și mai mulți tineri ofițeri aghiotanți ai domnitorului, printre care și căpitanul Ion Emanoil Florescu. Din suită a mai făcut parte și Simeon Marcovici, profesor de retorică la Colegiul „Sfântul Sava” din București, responsabil cu relatarea călătoriei domnitorului și a întâlnirilor acestuia, prin transmiterea de note către gazeta „Vestitorul românesc”. De asemenea, domnitorul a fost însoțit de medicul său personal, doctorul Formion

și de renumitul pictorul francez Charles Doussault, aflat în acea vreme la București.

Vizita i-a prilejuit domnitorului, pe lângă două memorabile întâlniri cu sultanul Abdul Medjid (1823-1861) și numeroase contacte cu reprezentanți ai autorităților otomane, cu o serie de diplomați străini acreditați în capitala imperiului, cu înalte fețe bisericești și cu alte importante personalități locale și străine aflate pe malul Bosforului.

Gheorghe-Dimitrie Bibescu

Prezența la Constantinopol a reprezentat o oportunitate pentru vizitarea unor renumite monumente de artă și de cult din Constantinopol și a unor instituții precum „armăria cea veche”, monetăria etc. Printre monumentele de mare rafinament arhitectural al căror prag l-a trecut domnitorul s-au numărat renumita catedrala „Sfânta Sofia”, mai multe geamii, precum și noul palat al sultanului, aflat în vechea cetate a Bizanțului.

Gheorghe-Dimitrie Bibescu a fost invitat să asiste la câteva exerciții militare și să viziteze o turnătorie de tunuri. La aceasta din urmă s-a întreținut cu șeful ei, un tânăr bine pregătit în ceea ce făcea și totodată extrem de amabil: „Spre mai multă deslușire și plăcere a M.S.,... tânărul (șef al turnătoriei –

n.n.) înzestrat cu toată ceruta știință în felul acesta, căci a făcut învățături speciale în Englitera, în Franța și în alte locuri minunate, a pus de a turna, în vederea M. Sale, cu o iscusință vrednică de mirare”¹.

Văzând interesul domnitorului și al însoțitorilor săi pentru tunuri, gazdele i-au organizat și o vizită la tophanaua (cazarma) tunurilor. Aceste vizite aveau să contribuie la înfiriparea dorinței de introducere a tunurilor în înzestrarea oștirii, de (re)înființare a artileriei române, desființată pe timpul domniilor fanariote. Meritul în conturarea acestei idei îl are căpitanul Ion Emanoil Florescu care, în urma

studiilor militare din străinătate, cunoștea bine locul și rolul artileriei în armatele moderne, sugerându-i domnitorului să-i solicite sultanului câteva tunuri pentru tânăra armată română. Generos, Abdul Medjid i-a satisfăcut solicitarea, contribuind astfel la apariția peste aproape două luni a primei baterii de artilerie în Țara Românească.

Menționez că prima întâlnire a domnitorului cu sultanul, cea pentru investitură, a avut loc în ziua de 30 septembrie, iar cea de-a doua, prilejuită de „înfățișarea de plecare” s-a desfășurat la 6 octombrie, cu o zi înainte de plecarea domnitorului și a suitei sale către țară, cu același vapor „Seri-Pervaz”² cu care veniseră de la Chiustenge (Constanța).

Și „înfățișarea de plecare” a fost cordială, călduroasă. De reținut este faptul că pe timpul desfășurării acesteia, sultanul a răspuns pozitiv solicitării domnitorului de a ajuta înzestrarea oștirii sale cu tunuri, dăruindu-i 4 tunuri de 8 livre (6 tunuri după alte surse), dar și un superb medalion din aur cu briliante, cu chipul său, „atârnat de un lanț” de asemenea din aur cu briliante. Când i-a oferit medalionul, sultanul i-a spus: „*Vei purta acest portret la toate zilele cele însemnate, căci voiesc ca nația românească să cunoască cât te iubesc și te cinstesc*”³.

Potrivit consemnărilor lui Simeon Marcovici răspunsul domnitorului a fost pe măsură de inspirat, acesta asigurându-l că: „*chipul Măriei Sale este tipărit în adâncul inimii Înălțimii Sale și că portretul cu care binevoia să-l cinstească va fi un farmec mântuitor pe care îl va chema întru ajutor la împrejurările cele grele*”⁴.

Sultanul a intervenit spunându-i cuvintele pe care ar trebui să le știe orice artilerist pasionat de istoria armeei sale: „*Ca să-ți dau o mai mare dovadă de încrederea ce am în persoana ta, iacă că fac pentru tine ceea ce încă n-am făcut pentru nimeni: ÎȚI DĂRUIESC TUNURI, ȘI ACEST DAR, CARE ESTE CU TOTUL PERSONAL PE SEAMA TA ÎL FAC DIN SINGURA MEA VOINȚĂ ȘI DIN PORNIREA INIMII MELE. Am dat porunci să-ți înlesnească toate trebile și, de mai ai trebuință de ceva, arată-mi fără sfială*”⁵.

Aceste cuvinte ale sultanului spun totul despre reușita vizitei lui Gheorghe-Dimitrie Bibescu în capitala Imperiului Otoman, despre respectul de care s-a bucurat, despre faptul că apariția tunurilor în Oastea Țării Românești i se datorează. Edificatoare în acest sens sunt măgulitoarele cuvinte ale sultanului: „*auzind încă de mai înainte de rarele calități și talenturi ce împodobesc pe Î.S. simt mare mulțumire de a-l vedea în capitala Împărăției și de a cunoaște în faptă că vestirea ce premersese despre daruri Î.S. este întru toate adevărată, pentru care se bucură foarte, că având toată încredințarea că Î.Sa, după*

bunele însușiri cu care este înzestrat se vă strădui în tot chipul a face fericiți pe Rumâni ca unii ce sunt credincioși supuși ai Împărăției, îl va însoți totdeauna cu puternica Măririi Sale ocrotitoare”⁶.

Gazeta „Vestitorul românesc”, cea care i-a informat în permanență pe cititorii din țară despre vizita la Constantinopol a domnitorului, a consemnat următoarele în nr. 83 din 19 octombrie, cu prilejul întoarcerii acestuia în țară: „*Rumânie! Iată-ți mirele: a înfruntat primejdii; a vărsat sudoare și osteneli; nici-o jertfă n-a fost mai presus de dorința de a te ferici. Acum vine împovărat de cinstiri și de daruri prețioase (inclusiv tunurile – n.n.); primește-l cu dragoste; arată-i supunere nefățarnică; unește-ți fiii împrejurul strălucitorului scaun și conlucrează din inimă la îndeplinirea frumoaselor lui cugetări, ca să se poată săvârși marea faptă a mântuirii tale!*”. Aceste rânduri inspirate îi aparțin corespondentului ziarului din timpul vizitei domnitorului, Simeon Marcovici, nu întâmplător profesor de retorică la Colegiul „Sfântul Sava”.

Iată cum, prin fericita conjugare a inspirației, dorinței și bunăvoinței căpitanului Ion Emanoil Florescu, a domnitorului Gheorghe Bibescu și nu în ultimul rând a generosului sultan Abdul Medjid s-au creat premisele înființării primei baterii de artilerie din Țara Românească.

La o lună după întoarcerea în țară, domnitorul Gheorghe-Dimitrie Bibescu, a semnat, la 10 noiembrie 1843, Porunca Domnească nr. 198 de înființare a primei baterii de artilerie. Acest act administrativ cu profundă rezonanță în conștiința afectivă a tunarilor, nu menționa explicit înființarea primei baterii de artilerie ci doar numirea la comanda acesteia, a lui Pavel Lenț, fost ofițer în armata imperială rusă: „*Pe aflatu în ostafca din slujba rusească a artileriei parucic Pavel Lentz. Noi, binevoind îl primim în slujba ostășească cu rangul de căpitan, căruia să i se sloboaze câte două mii lei pe an și va fi însărcinat cu învățătura cinurilor ostășești în artilerie*”⁷.

Pentru că așa cum am menționat, artileria, ca și oștirile Principatelor Române, dispăruseră la începutul secolului al XVIII-lea, odată cu instalarea domniilor fanariote, data de 10 noiembrie 1843 a reprezentat în fapt momentul reînființării artileriei, după cum afirma generalul Radu Rosetti la ședința publică a Academiei Române din 10 decembrie 1943, desfășurată cu prilejul celebrării Centenarului artileriei române: „*Ceea ce sărbătorim astăzi e reînființarea artileriei și nu înființarea ei; căci Românii au avut artilerie în trecut, încă de la începutul veacului al XV-lea. Puțin la număr, ca în toate țările de pe acele vremuri, ea s-a dezvoltat în cursul veacurilor. Apoi, odată cu desființarea treptată a armatelor*

noastre, a încetat de a mai fi, cei interesați, ca să nu mai avem puțința de a ne opune voinței lor, având grijă de a ne lua toate gurile de foc ce mai posedam”⁸.

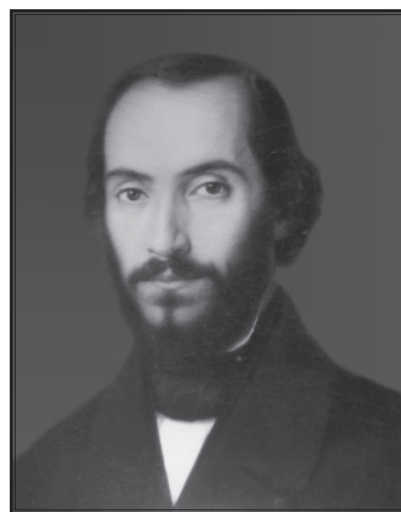
De bună seamă, la ceas aniversar trebuie menționat rolul excepțional, determinant al generalului Ion Emanoil Florescu, pe atunci doar căpitan-adjutant al domnitorului (cărui i-a devenit ginere...), în renașterea artileriei. Generalul Radu Rosetti a arătat că în 1843, pe când îl însoțea pe domnitor la Constantinopol, în vizită la sultanul Abdul Medjid pentru investitură, „în dorința de ași dezvolta în patria lui învățăturile cu care se adăpase în străinătate”, căpitanul Ion Emanoil Florescu a stăruit pe lângă domnitor să-i solicite gazdei sale acceptul pentru înființarea unei baterii de artilerie. „Suzeranul primi, și dăruî chiar 4 tunuri care fură aduse în România și intrate cu mare solemnitate în capitală în mijlocul Regimentului 2 de Linie, comandat de ingeniosul colonel Enghel”⁹.

Generalul Radu Rosetti a menționat și elogiât și în articolul „Armata Română la 1876” meritul incontestabil al generalului Ion Emanoil Florescu în renașterea artileriei: „Dreptul de-a avea țara artilerie, cunoaștem toți că-l pierduse până la anul domniei lui Gheorghe Bibescu. Și știți cine ni l-a câștigat? Numai generalul Ion Emanoil Florescu, atunci căpitan și adjutant al acelui domn. În dorința de ași dezvolta în patria lui învățăturile cu care se adăpase în străinătate și cu ocazia mergerii la Constantinopol a zisului Domn pentru investitură, rugă, stăruî, pentru a cere de la Sultan recunoașterea acestui drept al țării. Suzeranul primi, și dăruî chiar 6 tunuri care fură aduse în România și intrate cu mare solemnitate în capitală în mijlocul Regimentului 2 de linie în care serveam și eu, comandat de ingeniosul colonel Enghel”¹⁰.

Dacă sursele istorice sunt contradictorii cu privire la numărul tunurilor primite (4, respectiv 6), nu există îndoieli cu privire la faptul că prima baterie de artilerie a Țării Românești a fost constituită din tunuri turcești de bronz cu calibrul de 4 livre – aproximativ 2 kilograme (la acea vreme, calibrul gurilor de foc de artilerie era reprezentat de greutatea proiectilului de formă sferică) – cu încărcare pe la gura țevii. Pentru că tunurile aduse în țară nu aveau afet, două din ele au fost trimise la Craiova pentru a li se confecționa afeturi de lemn. Ulterior și celelalte tunuri au fost montate pe afet în capitală. În 1846, sultanul a mai dăruit lui Gheorghe Bibescu 4 tunuri, care au fost montate pe afeturi în țară. Astfel, numărul tunurilor bateriei s-a dublat¹¹.

Dacă despre numărul tunurilor primite de la sultan au existat și încă mai există controverse, data „de la care se socotește organizarea artileriei ca armă deosebită de infanterie”¹² este acceptată fără rezerve 10 noiembrie 1843.

În mod curios, o opinie divergentă, singulară, a exprimat marele revoluționar și istoric Nicolae Bălcescu, care considera anul 1844 ca cel în care s-a înființat artileria română modernă. Probabil că a apreciat că în 1844 bateria a devenit funcțională (operațională, cum am spune astăzi).

Nicolae Bălcescu

De reținut că într-o scrisoare pe care i-a adresat-o lui Ion Ghica, în 1843, își exprima dorința de a se număra printre tinerii trimiși la Paris pentru a se forma ca artileriști, în vederea încadrării bateriei recent înființată, ceea ce dovedește că știa foarte bine de existența acesteia.

Dorința lui Nicolae Bălcescu de a deveni tunar nu trebuie să surprindă. Ineditul artileriei – armă tehnică, specială – a făcut ca la acea vreme mulți tineri de valoare să dorească să se înroleze ca tunari. Unul dintre cei mai cunoscuți tineri înrolați în artilerie la renașterea ei, cu gradul de junker, a fost prințul Dimitrie Știrbei, fiul domnitorului Barbu Dimitrie Sturza. El s-a alăturat cu mult entuziasm celor deja încadrați în bateria comandată de căpitanul Pavel Lentz, anume locotenenții Scarlat Ciocârlan, „ajutor instructor” și Nicolae Haralambie, „ofițer în baterie”.

De menționat că preocupări în Țara Românească pentru cumpărarea de tunuri, în vederea constituirii unei baterii de artilerie, au existat și mai înainte de anul 1843. Astfel, în 1831 a fost elaborat „un proiect de legiuire”, iar în anul 1835, Adunarea Obștească a propus inițierea celor necesare pentru cumpărarea de tunuri „pentru desăvârșirea și împodobirea organizației regulatei oștiri”¹³. Pentru că aceste demersuri nu au avut finalitatea dorită, în anul 1841 a fost redactat un nou proiect de legiuire în acest sens.

Consemnări importante și interesante totodată despre istoria de început a artileriei române moderne sunt conținute de „Registrul istoric al Regimentului 1-3 Artilerie, 1845-1912”. Astfel, acesta relevă cum a început instrucția primilor tunari: „Sub principele Gheorghe Bibescu, găsindu-se la Craiova două țevi de tuci, una calibru de 6 cm și alta de 8 cm, s-a trimis acolo locotenentul din Regimentul I de Infanterie, Alexandru Macedonki (ajuns în urmă general, ministru de război și șef al primei divizii

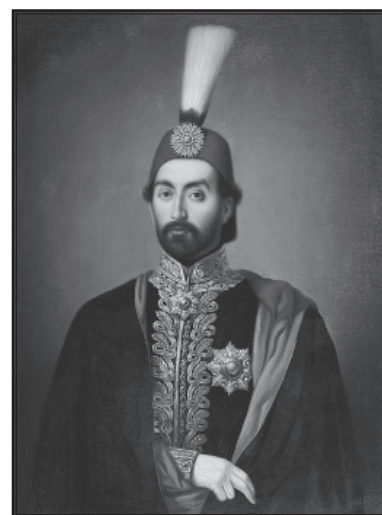
militare teritoriale) care, montându-le numai pe afete și fără rotițe, a exersat la ele câțiva oameni aleși din același regiment, formând cadrele unei secții de artilerie”.

Registrul istoric consemnează și faptul că, în anul 1846, Maica Domnului a devenit patroana spirituală a primei baterii de artilerie, prilej cu care bateriei de artilerie i-a fost oferită din partea domnitorului o superbă icoană de argint, reprezentând Adormirea Maicii Domnului, ce avea următoarea inscripționare: „Această Sfântă icoană s-a înființat și s-a sfințit în a 8-a zi a lunii septembrie, anul de la Hristos 1846, și în al 4-lea an de la înscăunarea Prea Înălțatului și de Dumnezeu iubitului: Gheorghe Dimitrie Bibescu voievod, Domn a toată Țara Românească”.

Înființarea artileriei în 1843 în Țara Românească a avut un puternic și rapid ecou în Moldova. Și aici se considera că tânăra oștire moldavă avea nevoie imperativă de artilerie. Și aici erau încercări de renaștere a acestei arme. Procesul reînființării artileriei în Moldova s-a desfășurat aproape concomitent cu cel din Țara Românească. Acesta a cunoscut de asemenea mai multe etape și s-a încheiat în anul 1849. Astfel, după încercările nereușite din anul 1834 ale domnitorului Mihail Sturza, de a aduce din Rusia 4 tunuri, în anul următor țarul, pentru a-și arăta mărinimia protectoare, a dăruit Moldovei un „*tun de bronz calibrul 4 pe afet de câmp*”¹⁴. Este evident că acesta era insuficient pentru a constitui o baterie de artilerie și cu atât mai mult de a vorbi de o nouă armă în cadrul oștirii moldave.

O altă încercare de a se înființa o structură de artilerie a avut loc în anul 1844, când domnitorul Moldovei a primit din partea sultanului șase tunuri. Ca număr acestea erau suficiente pentru constituirea unei baterii, dar din nefericire nu erau și funcționale... În pofida nefuncționalității lor, s-au început recrutări pentru încadrarea mult doritei baterii. Au fost recrutați și ofițeri din armata imperială rusă, dintre cei prezenți în acea vreme în Moldova. Deprinderea tainelor artileriei de către viitorii tunari moldoveni s-a făcut în Rusia la Elisabetgrad, în cadrul Brigăzii de Artilerie a Corpului V Armată, comandat de generalul Luders. În vara anului 1846 au fost trimiși 20 de militari la pregătire: locotenenții Liubobratci și Oatu, cadeții Filipescu, Statache și Cernat, un subofițer, un toboșar și 13 soldați. Stagiul de pregătire a durat doi ani de zile, până în august 1848, când inspectând Corpul V Armată, împăratul Nicolae Pavlovici a constatat că instrucția artileriștilor moldoveni era finalizată a aprobat întoarcerea lor în țară. La inspectarea detașamentului a fost prezent și hatmanul Sturza.

În țară, artileriștii au continuat instrucția la singurul tun existent din 1835, la Iași. Mult dorita baterie de artilerie a fost înființată în sfârșit în anul 1849, când Domnitorul Grigore Ghica „ducându-se la Constantinopole, pentru a primi investitura ca domn al Moldovei, Sultanul Abdul Medjid,

Sultanul Abdul Medjid

consimțând la oare-cari măririi a forței armatei, dăruind Moldovei cinci tunuri de câmp de bronz de calibrul 4, pe afetele lor, încă neîntrebuințate, pentru a completa cu tunul existent de mai înainte, materialul unei baterii de câmp, și ast-fel se împlinea visul artileriștilor, înființarea primei baterii de artilerie”¹⁵.

Comandant al bateriei a fost desemnat căpitanul Lazăr Liubobratci. Materialul acestei baterii s-a completat prin 6 chesoane cu 2 roți, model rusesc, construite în Școala de Arte și Meserii de la Iași și cu harnașamentul confecționat în baterie. Caii au fost cumpărați din Rusia, iar efectivul bateriei în trupă s-a completat cu militari infanteriști și cavaleriști. Este evidentă similitudinea înființării primei baterii de artilerie din cele două Principate Române. Numitorul comun al acestui proces a fost generozitatea sultanului Abdul Medjid.

Închei prin a releva că artileriștii sunt mândri cu părinții săi fondatori, personalități complexe, de excepție a acelor vremuri. Gheorghe-Dimitrie Bibescu a fost un intelectual rasat, cu studii temeinice în țară și străinătate. A fost unul din primii români absolvenți de drept la Paris unde a obținut și doctoratul în acest domeniu. A fost un intelectual luminat, reformator, la fel de valoros ca tinerii revoluționari pașoptiști, colegi de generație. Din nefericire, istoria l-a plasat într-un nemeritat con de umbră, întrucât îndepărtarea s-a de pe tron s-a produs în urma Revoluției de la 1848.

Sultanul Abdul-Medjid a fost la rândul său un intelectual, beneficiar al unei educații alese de tip european. S-a afirmat ca un susținător al curentului reformist inițiat de Mahmud al II-lea, predecesorul său, fiind considerat „un Atatürk” al secolului XIX. Printre reformele sale menționez: a introdus primele bancnote otomane, a reorganizat armata, a adoptat

drapelul și imnul național otoman, a înființat primele universități și academii moderne, a abolit taxele și impozitele pentru cetățenii non-islamici, a interzis purtarea turbanului. În timpul domniei sale a fost realizată prima cale ferată din Imperiul Otoman, Cernavodă – Constanța, care este cea mai veche cale ferată de pe actualul teritoriu al României. De reamintit că orașul dobrogean Medgidia îi poartă numele, atribuit ca recunoștință pentru că a ridicat în vechiul târg al Panairului o baie publică și moscheea, existentă și astăzi.

Căpitanul Ion Emanoil Florescu, fiul vornicului Emanoil Florescu a fost înrudit cu domnitorul Alexandru Ghica, predecesorul lui Gheorghe-Dimitrie Bibescu. A urmat studii strălucite la Colegiul „Sfântu Sava” din București, la Liceul „Louis le Grand” și École d'État Major din Franța. A avut o carieră militară de succes, înaintând până la gradul de general. A deținut importante demnități ale statului, inclusiv pe cele de ministru de Război, ministru de Interne și

prim-ministru. A fost adevăratul reformator al armatei române în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza. A avut o viață personală înedită. A fost un bărbat apreciat și râvnit de femeile din înalta societate. Nu întâmplător a fost căsătorit de trei ori, inclusiv cu fiicele a doi domnitori, a fraților Gheorghe-Dimitrie Bibescu și Radu Știrbei. A lăsat posterității o consistentă operă militară.

Ion Emanoil Florescu - aici în grad de general

180 Years since the Establishment of modern Romanian Artillery Brigade General (r) prof. univ. Adrian Stroea, Ph.D.

Abstract: The establishment of modern Romanian artillery is a consequence of the investiture visit of Prince of Wallachia, Gheorghe-Dimitrie Bibescu, made to the Sultan of the Ottoman Empire, Abdul Medjid, in Constantinople. At the request of the ruler and at the suggestion of captain Florescu, the sultan donated the cannons needed to establish the first artillery battery on November 10, 1843. In Moldova, the initiative belonged to ruler Mihail Sturza since 1834, the first artillery battery being established in 1849.

Keywords: Gheorghe-Dimitrie Bibescu, Abdul Medjid, Ion Emanoil Florescu, 1843, Mihail Sturza, 1849.

NOTE

¹ Nicolae Isar, *Domnitorul Gheorghe Bibescu. Călătorii și „vizite de lucru”*, Ars Docendi Universitatea din București, 2016, p. 42, apud „Vestitorul românesc”, VII, an 1843, nr. 79, marți 5 octombrie, p. 314.

² Tradus numele înseamnă „Cară-ne repede”.

³ Nicolae Isar, *Domnitorul Gheorghe Bibescu. Călătorii și „vizite de lucru”*, Ars Docendi Universitatea din București, 2016, p. 60, apud „Vestitorul românesc”, VII, an 1843, nr. 83, marți 19 octombrie, pp. 329-330.

⁴ *Ibidem*, pp. 60-61.

⁵ *Ibidem*, p. 61.

⁶ *Ibidem*, pp. 50-51.

⁷ Maior Alexandru Dumitrescu, *Contribuțiuni la istoricul armatei artilleriei*, „Revista Artileriei” nr. 4/aprilie 1934, p. 312

⁸ General Radu Rosetti, *Centenarul reînființării artileriei române*, în „Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii istorice”, seria III, tom XXVI, 1943-1944, p. 213.

⁹ Idem, *Un uitat. Generalul Ion Emanoil Florescu*, București, 1937, p. 26.

¹⁰ *Ibidem*, Anexa II, pp. 25-27.

¹¹ P.V. Năsturel, *Contribuții la istoria artileriei române*, „Revista Artileriei”, 1906, pp. 34-35.

¹² Maior A. B. Miculescu, căpitan M.I. Focșeneanu, *Istoria Artileriei Române*, 1942, p. 103.

¹³ „Anale parlamentare” 1835, Tomul IX, Capitolul I, p. 582.

¹⁴ P.V. Năsturel, *Op. cit.*, p. 213.

¹⁵ General Herkt, *Câteva pagini din istoricul armatei noastre (amintirile unui veteran din timpul serviciului) dedicate camarazilor din generația actuală*, Tipografia și Fonderia de litere Thoma Basilescu, Strada Casărmii 89, București, 1902, p. 4

DRAPELELE UNOR UNITĂȚI MILITARE REDECORATE, ÎN 1902, CU CRUCEA „TRECEREA DUNĂRII”

Dr. Laurențiu-Ștefan SZEMKOVICS¹

Uprilejul aniversării a 25 de ani de la Războiul de Independență și urmare a raportului lui Ion I.C. Brătianu, ministrul de Război ad-interim, nr. 4.710 din 7 iunie 1902², Regele Carol I a semnat în București, la 7 iunie 1902, Decretul nr. 2.118, prin care Drapelele Batalioanelor 1 și 4 Vânători, Batalionului 2 Vânători „Regina Elisabeta”, Regimentelor 1, 2, 3 și 4 Artilerie, Regimentelor 1, 2, 3, 4, 5, 7 și 8 Călărași, Regimentului 1 Geniu, Regimentelor 1, 2 și 6 Roșiori, Regimentului 3 Vânători, Regimentului 1 Mehedinți № 17, Regimentului 2 Romanți № 19, Regimentului 3 Dâmbovița № 22, Regimentului 4 Ilfov № 21, Regimentului 5 Ialomița № 23, Regimentului 6 Tecuci № 24, Regimentului 7 Racova № 25, Regimentului 8 Dragoș № 29, Regimentului Argeș № 4, Regimentului Buzău № 8, Regimentului Cantemir № 12, Regimentului Dolj № 1, Regimentului Mihail-Viteazul № 6, Regimentului Olt № 3, Regimentului Prahova № 7, Regimentului Putna № 10, Regimentului Războieni № 15, Regimentului Râmnicu-Sărat № 9, Regimentului Roman № 14, Regimentului Siret № 11, Regimentului Suceava № 16, Regimentului Ștefan-cel-Mare № 13, Regimentului Vâlcea № 2 și Regimentului Vlașca № 5 au fost redecodate cu Crucea „Trecerea Dunării”³. Prin același act normativ, Drapelele Batalionului 2 Vânători „Regina Elisabeta”, Regimentului 4 Ilfov № 21, Regimentului 6 Tecuci № 24, Regimentului Râmnicu-Sărat № 9 și Regimentului Ștefan-cel-Mare № 13 au fost redecodate cu Marea Cruce a Ordinului „Steaua României”, Drapelul Regimentului 6 Tecuci № 24 a fost redecorat cu Medalia Militară sârbă și Drapelul Regimentului 7 Racova № 25 cu Medalia „Virtutea Militară”⁴.

Prezentăm descrierea decorației, precum și reproducerea grafică care provin de la colecționarul Emanuel Erena.

Potrivit Regulamentului Crucii „Trecerea Dunării”, sancționat prin Decretul Regal nr. 617 din 23 martie 1878⁵, Crucea „Trecerea Dunării”: „se va conferi tuturor militarilor și asimilaților de orice grad care au fost însumați, atașați sau însărcinați cu controlul administrativ la corpurile de trupă ori la serviciile militare ce au operat peste Dunăre și au luat parte la campania din 1877-1878 în Bulgaria. Crucea se va conferi asemenea și funcționarilor civili și persoanelor care neapartinând d'a dreptul oștirii, au fost chemate de un serviciu efectiv și permanent pe lângă armata noastră de operațiune pe țărmul drept al Dunării... Crucea este de oțel

oxidat, fundul negru punctat, lungimea ramurilor crucii este de 43 milimetri, lățimea de 6 milimetri, grosimea de 2 milimetri, forma este cea bizantină a bisericii răsăritului. Crucea are pe marginile ramurilor o dungă albă în culoarea naturală a oțelului și în mijloc un medalion înconjurat de un cerc de oțel. Fondul medalionului este asemenea negru punctat și poartă pe o parte legenda:

TRECEREA DUNĂRII și în mijloc milesimul 1877, pe cealaltă parte pe fondul medalionului se află cifra Noastră Domnească. În partea superioară a crucii se află un inel de oțel prin care se petrece panglica. Crucea Trecerea Dunării se va purta de gradele militare și asimilate atârnată de o panglică de moar roșu-închis, lată de 40 milimetri, având două vergi negre verticale în lățime de 10 milimetri, separate una de alta prin o vargă de culoarea fondului panglicii (roșu-închis) de 8 milimetri. De ambele margini ale panglicii rămâne o dungă roșie de culoarea fondului panglicii în lățime de 6 milimetri. Persoanele care nu aparțin armatei și au dobândit crucea în virtutea art. 3, o vor purta atârnată de o panglică având fondul negru, lat de 17 milimetri în două liziere roșii, în lățimea de 2 milimetri pe margine. Crucea se poartă pe partea stângă a pieptului, având aparență pe partea din afară, legenda TRECEREA DUNĂRII⁶.

Crucea „Trecerea Dunării”, fără panglică (avers)

Crucea „Trecerea Dunării”, fără panglică (revers)

The Flags of some military Units redecorated in 1902 with the “Crossing the Danube” Cross Laurențiu-Ștefan Szemkovics, Ph.D.

Abstract: The article presents the description of the decoration “Crossing the Danube” Cross, its graphic reproductions and offers details about the units that received this distinction.

Keywords: 1902, Independence War, Ion I.C. Brătianu, King Carol I, “Crossing the Danube” Cross.

NOTE

¹ Arhivele Naționale ale României.

² Publicat în „Monitorul Oficial” nr. 70 din 2/15 iulie 1902, p. 2498.

³ Ibidem, pp. 2497-2498.

⁴ Ibidem.

⁵ Idem, nr. 68 din 24 martie/5 aprilie 1878, pp. 1944-1945.

⁶ Laurențiu-Ștefan Szemkovics, *Decorație recondată în 1902 drapelului Regimentului 1 Mehedinți № 17*, în „Cronica de Severin”, anul XIII, nr. 446, 27 februarie 2024, p. 4; idem, *Decorație recondată în 1902 drapelului Regimentului 3 Dâmbovița № 22*, <https://chindiamedia.ro/editorial/editorial-decoratie-recondata-in-1902-drapelului-regimentului-3-dambovita-%e2%84%96-22/>.

PACEA DE LA BUCUREȘTI - 1913.

O VICTORIE COSTISITOARE CÂT ÎNFRÂNGEREA

Colonel Cezar CUCOȘ¹

Motto: „Împăcarea cu trecutul devine mântuirea prezentului”.
Părintele Francisc Doboș²

S-au împlinit de curând 111 ani de la desfășurarea celui de-Al Doilea Război Balcanic, încheiat cu Pacea de la București, semnată la Palatul Cantacuzino, pe Calea Victoriei, la 10 august 1913 (stil nou)³, între Bulgaria, pe de o parte, și România, Grecia, Serbia și Muntenegru, de cealaltă parte.

În circumstanțe cu totul aparte, Bucureștiul devenea astfel capitală neoficială a Peninsulei Balcanice, iar regatul României, cel mai stabil, populat și întins dintre micile state apărute după destrămarea Imperiului Otoman, juca rolul de arbitru în regiune, de pe poziția de învingător.

Deseori însă, de-a lungul istoriei, victoriile obținute ușor s-au răzbunat tocmai pe învingători. Campania lui Napoleon în Rusia, din anul 1812, rămâne poate cel mai elocvent exemplu. Vom vedea însă că, în istoria sa, și România a fost un câștigător al unei frumoase „victorii pierdute”, parafată prin Pacea de la București, în anul 1913.

Contextul general și poziția României față de criza balcanică

În toamna anului 1912, patru țări creștine din Peninsula Balcanică, respectiv, Bulgaria, Grecia, Serbia și Muntenegru au declarat război Turciei otomane, conflict rămas în istorie sub numele de **Primul Război Balcanic**. Așa-numita criză balcanică se declanșase pe fondul situației politice tensionate din interiorul Turciei, determinată de revoluția junilor turci, o conjunctură de care a profitat și Italia, atacând proprietățile Porții Otomane în Orientul Mijlociu și în Nordul Africii (războiul italo-turc, 1891-1912). La rândul său, speculând aceeași situație, Bulgaria a demarat colaborarea cu Italia, împotriva Turciei, acțiune respinsă în final de guvernul de la Roma. Cu toate acestea, Bulgaria și aliații săi au

declanșat războiul împotriva Imperiului Otoman, fiind asigurată de guvernul român, condus de Titu Maiorescu, poreclit „Micul Bismarck”, că România nu are o alianță cu turcii și că aceasta nu se va implica în conflict, atât timp cât nu se pune problema unor schimbări teritoriale. În fapt, Bulgaria revendica de la turci teritoriile europene

locuite majoritar de slavi sudici și de greci.

Deși existau îngrijorări cu privire la iminenta prăbușire a *status-quo*-ului în Peninsula Balcanică, o intervenție militară directă a Imperiului Austro-Ungar în regiune nu era luată în calcul. Pe lângă faptul că armata austro-ungară era slab pregătită și vistieria statului goală, un ajutor direct acordat

turcilor ar fi ridicat împotriva dublei monarhii întreaga creștinătate din peninsulă⁴.

Față de Balcani, România nu manifesta un interes deosebit. Relațiile cu Poarta erau practic inexistente, cele cu Grecia erau oarecum proaste, în special din cauza problemei aromânilor, iar cu Bulgaria, legăturile erau mai degrabă reci, ca urmare a pretențiilor teritoriale. Mai apropiate erau relațiile Bucureștiului cu Belgradul, România afișând ostilitate față de politica anti sârbească dusă de Austro-Ungaria. Așa cum a promis, România și-a păstrat neutralitatea față de acest conflict.

După mărturisirile lui Nicolae Iorga, implicat direct în evenimente, la București se luase în calcul chiar și un sprijin militar oferit bulgarilor, dar nu „fără plată”. Astfel, citându-l pe Titu Maiorescu, care afirmase, la 1 mai 1913, „cu un realism fără jenă, dar fără nicio orientare sau direcție”, Iorga dezvăluie propunerea de negociere a guvernului român, care consta în „coasta până la Balcic, pentru neutralitate, și Balcicul, pentru ajutor militar”⁵ oferit bulgarilor.

Dacă fiecare dintre statele balcanice își dorea extinderea teritoriului, românii, neputând să recapete

Palatul Cantacuzino (Muzeul „George Enescu”), Calea Victoriei, nr. 141, București

România nemulțumită de Austria

Sub acest titlu, „Le Temps” cu data de 7 Mai st. n. publică următoarea telegramă din București:

Se arată aici o oarecare surprindere, în opinia publică, de faptul că hotărîrea conferinței ambasadurilor din Petersburg, cu privire la conflictul bulgaro-român n'a fost încă ratificată. În cercurile oficiale se resimte mai mult decît surpriză, lărgire clar și această lărgire este toată la adresa Vienei, căci, cum mi se spune dintr'o sursă oficială, Austria este aceea care continuă să facă dificultăți de formă, pentru a ține astfel chestiunea deschisă, contrariu dorinței guvernului român.

O personalitate română îmi spune astăzi că România trebuia să recunoască cum că dacă s'a menținut principiul unei compensații care să i se acorde, aceasta se datorește numai străduințelor triplei înțelegeri.

Austria se străduia nu numai ca să nu păstreze acest principiu de pacificare, ci încă să provoace dezbinări între Sofia și Atena.

Ea a slăbit mult, vrînd înadins să lărgască programul conferinței de la Petersburg, pentru ca Bulgaria să capete nu numai Tșas, pe care îl va primi probabil, fiindcă l'a cerut pentru ea Rusia, ci și Salonicul și Samotrache.

Ziarul „Dimineața”, duminică 18 aprilie/1 mai 1913

Transilvania de la unguri, Bucovina de la austrieci sau Basarabia de la ruși, s-au orientat spre sudul Dobrogei. În revista „Flacăra” din 8 decembrie 1912, Ștefan Octavian Iosif publicase marșul „La arme!”, îndemn care s-a bucurat de un succes răsunător, fiind o expresie a „nerăbdării” românești:

„La arme, cei de-un sânge și de-o lege,

La arme pentru neam și pentru Rege! [...]

Veniți din toate colțurile zării

Să cucerim ce-avem de cucerit!”.

Prelungita criză a Imperiului Otoman lăsa să se întrevadă divizarea Peninsulei Balcanice în state naționale, iar aceasta însemna un puternic semnal și pentru dezmembrarea monarhiei austro-ungare.

După izbucnirea Primului Război Balcanic, ziarele europene titrau deja despre neimplicarea României în conflict. „Dar România ce face? se întrebau jurnaliștii de la Times. Figaro însă, cu obiceiul său umor franțuzesc, ne lua la vale, întrebându-ne dacă suntem în Europa sau

la Antipozi. [...] Ajunsesem astfel de pomină în lumea întreagă. Până și prietena noastră (!) Austria ne spunea în față popor laș (feiges Volk)”⁶

— mărturisește S i m i o n Mehedinți.

Din ianuarie 1913, ziarele publicaune conțin comentarii privind tensiunile politice româno-bulgare.

Din punct de vedere strategic, schimbarea echilibrului de forțe în Balcani îndemna

Bucureștii să intre rapid în posesia Silistrei⁷, ca măsură de asigurare a frontierei terestre în regiune. Statul Major român dorea o zonă „fortificată în sudul Dobrogei”, singura frontieră vulnerabilă în 1913. În această chestiune, sub președinția Regelui Carol I, are loc un Consiliu de Miniștri la Palatul Regal, moment în care unii, precum Nicolae Filipescu, Alexandru Marghiloman sau Mihai Cantacuzino declară că se retrag din guvern dacă România nu insistă asupra unei negocieri cu Bulgaria⁸.

Cercurile diplomatice au realizat faptul că România, deși formal era aliată cu Austro-Ungaria, pe timpul crizei balcanice din 1913 ducea o politică opusă intereselor Vienei. Austro-ungarii urmăreau consolidarea Bulgariei și în același timp slăbirea Serbiei, percepută drept amenințare la adresa securității Imperiului Habsburgic. Creșterea presiunii opiniei publice din România îndreptată împotriva bulgarilor l-a determinat însă pe Regele Carol I să semneze ordinul de mobilizare generală, care, la insistențele Rusiei, nu s-a pus imediat în aplicare. În capitala rusă, Sankt Petersburg, publicul susținea Bulgaria, ca efect al afinității slave. Pe lângă avertizările Rusiei date Bucureștilui, și celelalte puteri au cerut ambelor tabere să accepte medierea. În final, guvernul român a fost de acord, fapt care a condus la organizarea Conferinței ambasadurilor, la Sankt Petersburg, în aprilie 1913. României „i-a fost dată Silistra, cu o zonă de 3 km, drept compensație pentru restabilirea echilibrului teritorial”⁹.

Regele Carol I

Decizia l-a făcut pe Petre P. Carp să declare ironic că suprafața primită este mai mică decât moșia sa de la Țibănești. Cu toate acestea, deși a acceptat Protocolul semnat în urma arbitrajului puterilor europene, România a fost nemulțumită, lăsând deschisă rectificarea graniței terestre cu Bulgaria. Prilejul s-a ivit curând, odată cu declanșarea celui de-Al Doilea Război Balcanic.

Așadar, odată încheiat Primul Război Balcanic, prin înfrângerea Turciei în primăvara anului 1913, învingătorii nu au mai reușit să se înțeleagă atunci când s-a ajuns la împărțirea câștigului. Mărul discordiei a devenit Macedonia, micul stat cu o populație foarte amestecată. Bulgaria voia toată Macedonia, sub pretextul că limba macedoneană se aseamănă mai mult cu limba bulgară decât cu limba sârbă, ceea ce era adevărat. Pe această temă, fără o declarație oficială de război, Bulgaria a intrat în conflict cu fostele sale aliate, Serbia și Grecia, state din Liga Balcanică, în încercarea de a obține mai mult, în special ieșiri la cele trei mări, Adriatica, Marea Egee și Marea Neagră. Izbucnea astfel *al Doilea Război Balcanic*, la 29 iunie 1913 (pe stil nou).

Destrămarea alianței balcanice și declanșarea ostilităților între foști aliați aduceau practic România în prim-plan, de poziția acesteia depinzând atât soarta războiului, cât și viitoarea configurație politico-statală în Balcani. Fiecare dintre statele balcanice i-au făcut României propuneri de alianță, însă guvernul Maiorescu a evitat inițial să se pronunțe, lăsând să se înțeleagă totuși că o agravare a situației nu va fi tratată cu indiferență. În cele din urmă, la București s-a decis intrarea în război împotriva Bulgariei, fapt care va conduce la capitularea acesteia și pierderea de către bulgari a unor importante teritorii în favoarea Serbiei¹⁰, Greciei, Turciei¹¹ și României.

Cursul operațiilor militare în Balcani

Al Doilea Război Balcanic a început cu atacul bulgarilor împotriva sârbilor. Lovitura principală era dată cu Armatele 1, 3, 4 și 5, în timp ce Armata 2 bulgară fusese pregătită pentru atacarea grecilor, la Gevgeli și Salonic. Copleșiți din punct de vedere numeric însă, bulgarii au fost atacați la 2 iulie 1913 pe întreaga linie a frontului grecesc. Trupele bulgare s-au retras în grabă de pe aliniamentul ocupat la nord de Salonic¹² pe poziții defensive la Kilkis. Astfel, planul atacului concentrat al armatei bulgare, prin care armata sârbă urma să fie distrusă în Macedonia centrală, a eșuat.

În Macedonia centrală, Armata 2 bulgară, comandată de generalul Ivanov, ocupa, încă din luna mai, linia care se întindea de la lacul Doiran către sud-est, cu lacurile Koronia și Volvi, respectiv, portul Kavala de la Marea Egee. Aceasta luptase în asediul Adrianopolului din Primul Război Balcanic. Deși, la Kilkis, bulgarii

România și conflictul balcanic

Ruperea tratatelor romino-bulgare
Sofia, 18 Iunie. — *Tratatul între comisiunile română și bulgară dela Siliștra, au fost rupte.*
Comisia română a și părăsit azi, la orele 5 d. a. Siliștra imbarcându-se pe vasul Domnița Florica cu destinația Giurgiu.
Lahtul a ajuns la orele 10 seara la Oltenița de unde s'a comunicat că va petrece noaptea și miine dimineată va pleca spre Giurgiu. De acolo comisia română va pleca cu un tren special spre București.

România va ocupa cadrilaterul
COMUNICATUL PRINȚULUI GHICA CATRE GUVERNUL BULGAR
Sofia, 18 Iunie. — Prințul Ghica, ministrul plenipotențiar român la Sofia, a declarat astăzi într-o convorbire avută cu d. Roth, corespondentul ziarului vienez „Neue Fr. Presse”, că în cazul unui război sîrbo-bulgar, România va mobiliza armată de care dispune, după care va ocupa cadrilaterul Ruscuk-Şumla-Varna. Prințul Ghica a mai de-

clarat ziaristului vienez că această decizie a guvernului român s'a comunicat atît d-rului Daneff cit și cabinetelor marilor puteri europene cari n'au răspuns încă nimic pînă în prezent comunicărilor făcute.
In mod particular, prințul Ghica a spus că are convingerea că puterile triplei-alianțe vor stărui ca România să-și păstreze neutralitatea într'un război sîrbo-bulgar.
Declarațiunile acestea au fost comunicate telegrafic la Viena.

BULGARIA DISPUȘĂ SA CEDEZE CADRILATERUL
Berlin, 18 Iunie. — „Berliner Tagblatt” află din București că Bulgaria caută să-și cîștige neutralitatea Romîniei și ar fi dispusă să cedeze cadrilaterul.

ROMÂNIA
intransigentă față de Bulgaria
Berlin, 18 Iunie. — „Lokal-Anzeiger” scrie:
Ca toate știrile îngrijitoare din Balcani aici se speră că pacea va fi cu siguranță menținută. Încăpă-țina Bulgaria față de România tinerea Bulgariei față de România a făcut foarte urită impresie aici. Fără îndoială România — în schimbul unor compensații — ar fi fost bul unor compensații — ar fi fost conciliantă, dar acum e tot altă încheiașă. Fără îndoială România — în schimbul unor compensații — ar fi fost conciliantă, dar acum e tot altă încheiașă.

Ziarul „Dimineața”, vineri 21 iunie/4 iulie 1913

construiseră linii de apărare puternice, cu tunuri capturate de la otomani, la 3 iulie, sprijinite puternic de artilerie, diviziile grecești au atacat în șarje pozițiile bulgarilor, pe care au reușit să le ocupe a doua zi, cu pierderi semnificative¹³. Alte divizii grecești au ocupat Nigrita, Lahana, Evzoni și înălțimile Matsikovo, pe flancul drept al dispozitivului de apărare bulgar. Astfel, trupele lui Ivanov au început o retragere disperată spre Strumnitza și granița bulgară. La 5 iulie, grecii au cucerit Doiranul, iar la 11 iulie, împreună cu sârbii au avansat în amonte, pe râul Struma, până în defileul Kresna, unde s-au oprit la 24 iulie din motive logistice. Bătălia de la Kilkis¹⁴, însă, rămâne una decisivă pe acest front, un triumf al grecilor, care au înregistrat aici cel mai mare succes din ambele războaie balcanice.

Pe frontul din Macedonia centrală, în bătălia de la Bregalnica (30 iunie-9 iulie), sârbii au reușit să împingă forțele bulgare către est. În nord, înaintarea bulgarilor către granița sârbo-bulgară i-a obligat pe sârbi să trimită întăriri Armatei 2, care apăra orașele Niș și Pirot. În aceste condiții, la 18 iulie, bulgarii au putut opri la Kalimantsi ofensiva sârbă din Macedonia. După calmarea situației

pe frontul sârbesc, bulgarii au trimis Armata 1 în ajutorul Armatei 2, aflată în apărare pe defileul Kresna. Regele Constantin al Greciei a respins propunerea guvernului său pentru încheierea unui armistițiu, optând pentru o victorie decisivă pe câmpul de luptă. La 29 iulie, bulgarii au lansat atacuri pe ambele

„Plecarea mobilizaților. 22 iunie 1913” (Carte poștală)

flancuri, împingând armatele grecești prin văile râurilor Mesta și Struma. Regele Constantin al Greciei s-a confruntat astfel cu o anihilare de tip Cannae și a cerut sprijin sârbilor. Pentru că grecii pierduseră în jur de 10.000 de oameni în ultimele zece zile de luptă, iar sârbii nu-și reveniseră după bătălia de la Kalimantsi, Constantin a fost nevoit în cele din urmă să ceară guvernului grec obținerea armistițiului, dorit de altfel și de bulgari.

În ciuda stabilizării frontului din Macedonia, opțiunea guvernului bulgar pentru pace a venit ca urmare a înfrângerii dezastruoase a Armatei 2 bulgare de către greci, pe fondul invadării țării, din nord, de către armata română. Încă din 22 iulie trupele române se aflau la 20 km de Sofia, iar Regele Ferdinand I al Bulgariei a trimis o telegramă Regelui Carol I prin care îi cerea încheierea unei păci grabnice. Cercul s-a restrâns în jurul armatei bulgare. „Românii amenințau Sofia, sârbii au trecut pe stânga Vardarului, iar grecii înaintau spre Est, în regiunea Seres și Cavala”¹⁵. Turcii, la rândul lor, au reocupat Adrianopolul, în timp ce ambasadorii Marilor Puteri trimiși la Constantinopol cereau insistent Porții să oprească înaintarea, fără sortii de izbândă însă. Armata bulgară primise la un moment dat consiliere de la Germania, după respingerea celor două fronturi, sârb și grecesc. Deși bulgarii au trecut la contraofensivă, intrarea României în război a sufocat practic frontul. Astfel, un armistițiu general a fost semnat la 31 iulie 1913, schimburile teritoriale urmând a fi stabilite ulterior, prin tratatele de la București și Constantinopol¹⁶.

Guvernul de la Sofia solicitase medierea problemei de către Țarul Nicolae al Rusiei, care a oprit operațiunile militare și înaintarea trupelor române pe teritoriul bulgar, menționând că „[...] nicio rezistență nu se va face Armatei Regelui Carol, dacă va înainta în interiorul țării, [...] ne mai existând starea de război în Macedonia”¹⁷.

Lucrurile nu stăteau însă tocmai așa. Grecii și sârbii nu doreau suspendarea ostilităților, câtă vreme nu

reușeau să impună Bulgariei învinse condițiile lor. Sub comanda generalului Mikhail Savoff, armata bulgară s-a retras de pe pozițiile ocupate la nord și sud, concentrându-se în fața grecilor și sârbilor. Prin diplomația lor echivocă, bulgarii nu au reușit să câștige însă sprijinul Rusiei, cea care prin agenții săi s-a limitat doar la a

recomanda autorităților de la București, Belgrad și Atena moderație față de tratamentul acordat Bulgariei.

Mobilizarea armatei române și trecerea Dunării

Declanșarea celui de-Al Doilea Război Balcanic la 29 iunie 1913, în urma acțiunilor Bulgariei, instigată de Austro-Ungaria împotriva Serbiei, a determinat autoritățile de la București să adopte o poziție tranșantă. În timp ce situația din Balcani se înrăutățea de la o zi la alta, având acordul Franței și al Rusiei, Regele Carol I și guvernul român au decis, la 3 iulie 1913, mobilizarea armatei¹⁸.

Pe străzile Capitalei se formează coloane imense de manifestanți care strigă: „Jos Bulgaria! Trăiască Serbia!”. Au loc manifestații de simpatie la Legația franceză, unde se scandează: „Trăiască Franța! Trăiască Blondel!”¹⁹. Masele intonează marșul „La Arme” al lui Castaldi. Se pătrunde în curtea Legației austro-ungare, unde se aude „Jos Austria!”, iar glasurile miilor de oameni din stradă strigă: „Vrem război! Jos perfida Austrie!”. În Capitală a început specula, „inevitabila tovarășă credincioasă a timpurilor critice”²⁰. Entuziasmul patriotic și militar al românilor fusese unul fără precedent.

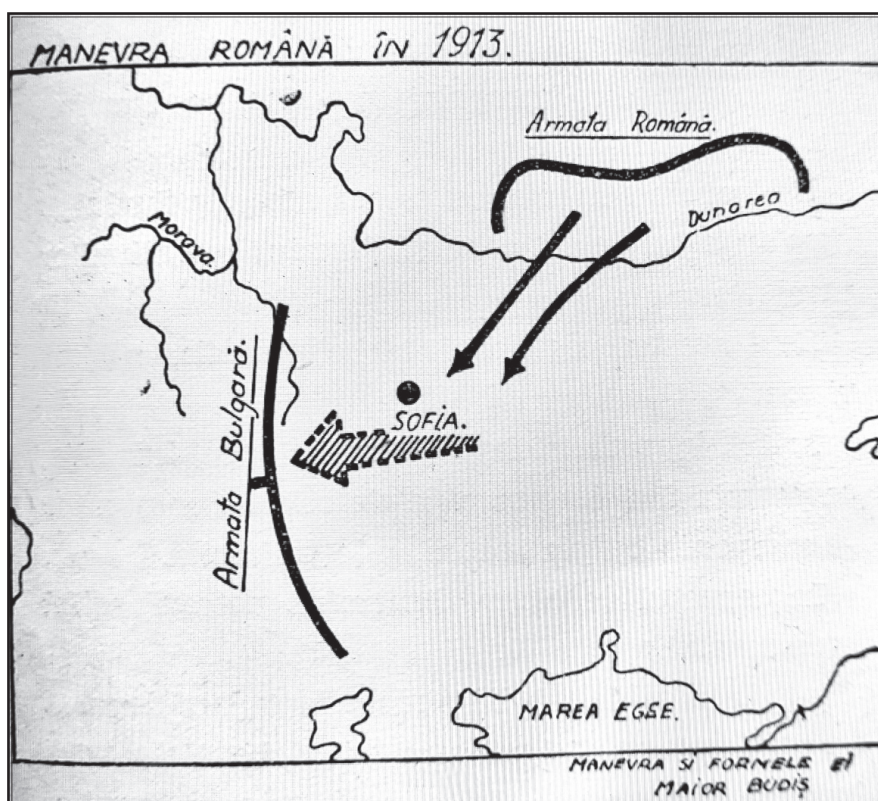
Jurnalele din Berlin titrau: „La București au fost manifestații anti austro-ungare; [...] România se va îndepărta de Tripla Alianță, pentru a urma un drum izolat, care o va apropia de Rusia; [...] Germania nu va pierde nimic prin înfrângerea Bulgariei, care nu valorează oasele unui grenadier pomeranian și că va vedea cu plăcere România, Grecia și Serbia dobândind avantaje teritoriale la care au dreptul”²¹. Așadar, presa berlineză nu ataca România, iar intrarea țării în război era percepută ca o intenție a acesteia de a se elibera de sub tutela austro-ungară²².

Începută efectiv în noaptea de 5/6 iulie 1913, mobilizarea s-a desfășurat în condiții bune, încheindu-se la 10 iulie 1913. Odată cu punerea în executare a ordinului de mobilizare au fost aduse sub drapel contingentele

1901-1911, pentru unitățile operative, 1897-1909, pentru marină și 1896-1900, pentru miliții. România a mobilizat astfel 5 corpuri de armată cu 15 divizii (din care 5 de rezervă), 3 brigăzi de rezervă, 2 divizii de cavalerie și 1 brigadă de călărași. Forța armatei mobilizate era de 247 batalioane, 93 escadroane, 180 baterii, cu un efectiv total de 10.600 ofițeri și 460.000 oameni

de trupă²³), ceea ce reprezenta 6% din populația totală a țării. Doar că lipsurile în organizarea și dotarea cu material de război erau mai mult decât evidente. Acestea apar analizate, în detaliu, în celebra „Enciclopedie a României” a lui Dimitrie Gusti, apărută la finele domniei lui Carol al II-lea²⁴.

La 10 iulie 1913, România declară război Bulgariei, acțiune care însemna și primul pas concret în desprinderea din alianța sa cu Austro-Ungaria, în ciuda acordului încheiat cu aceasta în anul 1883. Încă din iulie 1910, Marele Stat Major român luase în discuție „Ipoteza C”, care presupunea un posibil conflict româno-bulgar, ca urmare a interesului Sofiei de a înfăptui o Bulgarie Mare. Aceasta ar fi însemnat, evident, o ofensivă spre nord a bulgarilor. La peste treizeci de ani după Congresul de la Berlin din 1878, în manualele pentru instruirea ofițerilor bulgari de rang superior, Dobrogea apărea ca teritoriul bulgar ce trebuie recucerit, iar cele mai multe exerciții ale armatei bulgare se derulau la granița cu România,

„Manevra română în 1913” (Sursa: Alexandru Averescu)

moștenitor Ferdinand²⁵, care a trecut Dunărea și a înaintat, prin marșuri forțate, până la porțile Sofiei, și o altă forță, secundară, constituită din Corpul 5 Armată, condusă de generalul Ioan Culcer, destinată acțiunilor din Dobrogea. Armata Dunării era formată din opt divizii de infanterie, aflate în Corpurile 1, 2, 3 și 4 Armată, respectiv alte două divizii de infanterie de rezervă și două divizii de cavalerie.

În ziua de 24 iulie 1913, ca răspuns la o cerere venită din partea Sofiei, Marele Cartier General, la ordinul lui

simulând atacarea Dobrogei.

Trecerea Dunării a început în dimineața zilei de 15 iulie, trupele române înaintând rapid pe teritoriul bulgar. Conform planurilor de operații, comandamentul român a împărțit forțele în două mari grupări, respectiv una principală, denumită Armata principală de operații (sau Armata Dunării), aflată sub comanda prințului

„Podul de la Zimnicea. Trecerea Dunării a Armatei Române. Campania 1913” (Carte poștală)

Carol I a oprit înaintarea marilor unități. Fără o rezistență din partea trupelor bulgare, Corpul 1 Armată ajunsese la sud de Ohranie, Corpul 2 era la Lukovit, Corpul 3 la Ciumakovița, iar Corpul 4 se găsea la Etropole.

Din apropierea Plevnei, unde era instalat Marele Cartier General român, la început de august, Ferdinand transmitea familiei regale: „De patru săptămâni suntem într-un război fără vărsare de sânge, o stare absolut anormală deoarece B[ulgarul] refuză să se bată cu noi. Este o campanie mai mult politică decât militară, din acest motiv trupele noastre au intrat într-un soi de relație de prietenie cu populația locală. Din păcate, și în rândul trupelor noastre au apărut cazuri de holeră, dar cred că deja îl ținem sub control pe acest oaspete nepoftit”²⁶.

În ciuda relatării prințului, epidemia făcea ravagii în rândul soldaților. Aflat în inima Balcanilor, la Orhanie, Ferdinand trăia cu teama că ar putea fi oricând asasinat, atât el cât și familia sa rămasă în țară²⁷.

România făcuse eforturi mari după Războiul de Independență din 1877-78 pentru întărirea armatei, însă limitările financiare nu au permis o organizare a unităților de rezervă și dotarea cu materialul de război necesar efectivelor mobilizate în anul 1913. Comandamentele marilor unități erau foarte slab încadrate, iar brigăzile, practic, nu aveau state majore. În cazul celor mai multe unități de rezervă, echipamentul lipsea complet. Materialele sanitare, de asemenea, lipseau în cea mai mare parte, chiar și la formațiunile sanitare ale marilor unități.

Posibilitățile de producție a munițiilor de către stabilimentele militare din țară erau minime, incapabile să susțină ritmul de luptă normal al unui război de durată. Producția respectivă era condiționată de aprovizionarea cu materii prime din import. *Arsenalul armatei* putea să producă doar 1.400 de proiectile pe zi, ceea ce însemna 2 proiectile pentru fiecare gură de foc pe zi, iar *Pirrotehnica* fabrica zilnic 200.000 de cartușe, adică mai puțin de un cartuș de armă pe zi.

În concepția Regelui Carol I, odată cu încheierea Tratatului secret de alianță cu Germania și Austro-Ungaria din 1883, în timp de război, armata română ar fi trebuit să fie o anexă a trupelor austro-ungare. Menirea acesteia era „să fie pe frontul oriental aripa de la

extrema dreaptă a armatelor germano-austriece. Întrucât putea îndeplini această funcțiune, armata noastră răspundea dorințelor lui. De ce să ne muncim și să cheltuim prea mult? În ziua hotărâtoare, salvarea va veni tot de la ofițerii germani care vor sosi să ne sfătuiască, în armamentul și munițiile pe care germanii ni le vor trimite”²⁸ – așa își explică liderul liberal I.G. Duca, în memoriile sale, atitudinea manifestată de Regele Carol I față de oastea română, după încheierea celui tratat.

Încheierea Păcii. Prevederile Tratatului

La 2 august 1913 (stil nou), sub președinția lui Titu Maiorescu, începeau, în București, negocierile, la care membrii delegației Bulgariei au refuzat să ia parte efectivă, declarând că „primesc totul tocmai pentru a învedera că, pentru dânșii, aceste hotărâri nu au nicio valoare”²⁹.

Totuși, pentru portul la arhipelagul Cavala, bulgarii

manifestau o oarecare împotrivire. De asemenea, bulgarii rugau ca la cuvântul pace să nu se adauge cumva *armonie*³⁰. În declarația finală, delegații bulgari au ținut să menționeze că hotărârile nu au fost luate „pe baza principiului naționalităților”, că s-au avut în vedere numai „considerații de fapt”

„1913. Armata română în Bulgaria (18): Vizita medicului veterinar” (Carte poștală)

și că apelează la Marile Puteri pentru „un sprijin care să îmbunătățească situația Bulgariei, potrivit cu jertfele ce a făcut și cu necesitățile dezvoltării ei economice și naționale”.

Aceasta l-a determinat pe Titu Maiorescu să replice bulgarilor că asemenea apeluri „nu zdrobesc și nu infirmă întru nimic valoarea juridică a păcii, care trebuie considerată o pace definitivă”³¹.

Pacea a adus însă România pe o poziție privilegiată în Balcani. Cu 100 de ani în urmă, în 1812, tot în București, la Hanul lui Manuc, se semnase pacea dintre ruși și turci, în urma căreia Moldova ceda Basarabia către Imperiul Țarist³². La acea vreme, Țările Române nu însemnau mare lucru pentru Marile Puteri, dar într-un secol lucrurile se schimbaseră în avantajul românilor. Astfel, în 1913, România devenise o țară de care trebuia să se țină cont la nivel european, în ciuda umbrei lăsate cu câțiva ani în urmă de Răscoala din 1907 – cea mai mare mișcare țărănească din Europa secolului XX, o teribilă izbucnire

de ură de ambele părți, țărâtime și autorități³³.

Acum, după încheierea păcii, Ferdinand scria fratelui său Karl că „bucata de pământ care ne-a revenit este o zonă fertilă, cu un port bun și cu multe orașe. [...] Totul ar fi mers bine dacă holera, acest oaspete nepoftit, nu și-ar fi făcut apariția în mijlocul trupelor noastre; focarul a fost la Vrața, un oraș bulgăresc de la poalele Balcanilor, și de acolo s-a răspândit”³⁴.

Spiritul victoriei și confortul învingătorului au cuprins întreaga scenă politică de la București, autoritățile și populația României. Casa Capșa, rafinatul restaurant bucureștean al vremii, renumit nu doar prin ce și cum oferea clienților săi, ci și prin suita glorioasă de spirite strălucite care îi trecuse pragul de la inaugurarea sa în 1852³⁵, a găzduit dineul diplomaților veniți să încheie pacea.

La 10 august 1913 avea loc ceremonia finală, după ce au fost prezentate exemplarele tratatului, la care se adăugau hărțile adiacente, semnate deja de către reprezentanții militari ai delegațiilor. La ora 10 dimineața, 10 lovituri de tun anunțau bucureștenii că Tratatul de Pace va fi curând semnat. Membrii delegațiilor, „în suite de ceremonie și ofițerii în mare ținută soseau pe rând la Ministerul de Externe. După discursurile oficiale aceștia s-au deplasat în corpore la Mitropolie, unde s-a oficiat un Te-Deum”³⁶.

În cuvântul său, prim-ministrul Titu Maiorescu și-a exprimat mulțumirile către toți participanții, concluzionând că „putem să ne despărțim cu conștiința de a fi făcut cel mai bine pentru a salva interesele statelor ce le reprezentăm”³⁷. Momentul era unul deosebit de important în relațiile internaționale ale momentului. Era prima pace în care importante hotărâri fuseseră luate de către statele sud-est europene fără amestecul direct al Marilor Puteri. Totuși, aceasta venise să soluționeze doar în parte multiplele probleme referitoare la lichidarea stăpânirii otomane în Balcani și la reglementarea noilor frontiere statale. Relațiile dintre autoritățile turce cu Bulgaria și Grecia și statutul teritorial și politic al Albaniei erau doar două dintre probleme nerezolvate, în ceea ce privea Balcanii.

În preambulul Tratatului de Pace se arăta că statele implicate în conflict, însuflețite de dorința de

Titu Maiorescu în mijlocul participanților la Conferința de Pace de la București

a pune capăt stării de război, doresc „să stabilească pacea între popoarele atât de mult încercate”, prin încheierea tratatului³⁸. Articolul 1 al acestuia prevedea încetarea stării de război și stabilirea „păcii și prieteniei” între semnatori, odată cu ratificarea tratatului.

Articolul 2 consfințea traseul frontierei dintre România și Bulgaria,

asa cum acesta fusese deja consemnat în procesul-verbal

„Pacea. 25 iulie 1913” (Carte poștală reprezentând regii țărilor participante)

și protocolul ce fuseseră încheiate încă de la 22 iulie/4 august 1913.

Articolele 3 și 4, cu protocoalele adiacente, făceau referire la granița Serbiei cu Bulgaria, iar articolul 5 reglementa noua frontieră greco-bulgară.

În ceea ce privește **România**, prin tratat, Bulgaria ceda acesteia Dobrogea de sud (Cadrilaterul), de la Turtucaia (Tutrakan) până la țărmul vestic al Mării Negre, la sud de Ecrene (Kranevo). Cu o suprafață de aproximativ 6.960 km² și o populație de circa 286.000 de locuitori, Cadrilaterul includea fortăreața Silistra și orașele port Turtucaia, la Dunăre, respectiv, Balcic, la Marea Neagră. Astfel, aliniamentul Turtucaia – Balcic revenea României. Mai mult, Bulgaria era obligată să distrugă toate fortărețele și să nu construiască altele la Ruse, Șumen sau în oricare punct dintre cele două localități și pe o rază de 20 km în jurul orașului Balcic.

Serbia câștiga, prin tratat, teritoriul ce cuprindea Macedonia centrală, inclusiv localitățile Kočani, Štip, Bitola, Ohrid, Kosovo și partea răsăriteană a sangiacului Novi Pazar. La est, frontiera Serbiei urma să fie trasată de la piscul Patarika, pe cursul râurilor Vardar și Struma, până la granița bulgaro-elenă, mai puțin cursul superior al râului Strumica, care rămânea la bulgari. Serbia câștiga astfel 39.470 km² și circa 1,5 milioane de locuitori.

Greciei îi era trasată frontiera cu Bulgaria de la vârful Belasița către vărsarea râului Nestos în Marea Egee. Era o concesiune teritorială, aflată în conformitate cu directivele din notele prezentate în cadrul negocierilor de reprezentanții Imperiului Țarist și ai celui Austro-Ungar, care aducea Greciei Epirul, sudul Macedoniei, Salonicul, Kavala și țărmul Mării Egee, până la vărsarea râului Nestos. Bulgariei îi rămânea o ieșire la Marea Egee de 113 km, între gurile de vărsare ale râurilor Marița și Nestos, cuprinzând accesul la portul (de importanță secundară) Alexandroupolis. Prin tratat, Grecia își extindea și frontiera nordică, incluzând fortăreața bizantină Ioannina³⁹. În plus, insula Creta era atribuită definitiv Greciei, fiind luată în stăpânire la 14 decembrie 1913. Pacea a adus multă bucurie în tabăra Greciei (un adversar al Rusiei de la înăbușirea mișcării Eteria), pentru poporul sârb, dar multă amărăciune la Sofia, Bulgaria fiind sancționată pentru îndrăzneala sa.

Bulgaria căpăta totuși, prin tratat, o parte din teritoriul Macedoniei, incluzând orașul Strumica, Tracia de Vest și cei 113 km de litoral la Marea Egee, respectiv, o suprafață de 25.027 km², cu o populație de 129.490 de locuitori.

Tratatul prevedea, de asemenea, ca retragerea trupelor străine de pe teritoriul Bulgariei să se facă în maxim 15 zile de la demobilizarea armatei bulgare, care trebuia să se execute în cel mai scurt timp. Până atunci, armata română rămânea, alături de alte trupe de ocupație, în sectorul dreptunghiular Șiștov – Orhanie – Vrața – Lom,

având un regim de rechiziții cu plată, de liberă deplasare și folosire a mijloacelor de transport.

Potrivit articolului 10, tratatul urma să fie ratificat în maxim 15 zile, iar schimbul oficial al instrumentelor de ratificare să aibă loc la București⁴⁰.

Cu toate acestea, schimbul oficial al documentelor s-a făcut la Sinaia, la 17/30 august 1913. Ulterior, Titu Maiorescu, ajutat de I.C. Filitti și unii miniștri de peste hotare (ambasadori), precum A. Beldiman și C. Diamandy, a redactat dosarul ce conținea o serie de documente interne și externe privitoare la acțiunea diplomatică a României, tipărit și difuzat sub titulatura de *Cartea Verde*⁴¹. După publicare, conținutul dosarului, inclusiv modalitatea de alcătuire, a constituit subiectul unor ample dezbateri și dispute în Senatul României, între Titu Maiorescu și Ion I.C. Brătianu, în special la momentul discuțiilor legate de răspunsul la Mesajul Tronului⁴².

Aprecierea Tratatului de Pace

Încă din perioada premergătoare Conferinței de Pace, pe timpul acesteia, cât și după încheierea tratatului, cancelariile europene s-au manifestat în mod diferit față de poziționarea țărilor din spațiul sud-est european în legătură cu soarta Bulgariei. Ulterior, Pacea de la București a fost apreciată ca un moment crucial în stăvilirea tensiunii internaționale, acel „scandal european”⁴³ care ar fi putut duce la devansarea cu un an a declanșării Primului Război Mondial⁴⁴. Pacea a impus însă termeni foarte duri Bulgariei, silind-o practic să-și abandoneze proiectele ce vizau instaurarea hegemoniei Sofiei în Balcani. Marele obiectiv al războiului pornit de bulgari, care urmărea cucerirea Macedoniei, în special a orașelor Bitola și Ohrid, s-a soldat doar cu obținerea unei ieșiri neînsemnate la Marea Egee și accesul la un port de mică importanță, Alexandroupolis. De cealaltă parte, în ciuda faptului că s-a aflat printre învingători, Grecia își manifesta și ea nemulțumirea. În urma insistențelor Regelui Constantin I și a comandanților armatei elene, grecii au primit portul Kavala și teritoriul situat la est de acesta, suportând opoziția Italiei, în momentul în care a ridicat pretenții asupra Insulelor Egeene și a sudului Albaniei. Astfel, la finalul războiului, Grecia a rămas cu pretenții revendicative asupra unor teritorii locuite la acea vreme de aproximativ 3 milioane de greci. În privința României, prevederile tratatului erau în acord cu scopurile urmărite.

În plan extern, după încheierea Păcii de la București, raporturile dintre România și Austro-Ungaria au ajuns la o deteriorare vizibilă, concomitent cu ameliorarea relațiilor româno-ruse.

În ziarul „Adevărul” din 31 iulie/13 august 1913, Constantin Mile scria: „*Omul bolnav, până acum, era turcul.*”

Cu dânsul s-a isprăvit. [...] După lichidarea Turciei, vine acum rândul lichidării Austro-Ungariei”. [...] Această lichidare ne interesează mult mai mult decât chiar lichidarea Turciei. Acolo nu prea avem ce căuta după moarte. Dincolo de Carpați, însă, ne întind brațele aproape patru milioane de români”⁴⁵.

Aceasta a culminat cu aderarea României la Antantă⁴⁶, fapt favorizat ulterior și de ajungerea în fruntea guvernului român a lui Ion I.C. Brătianu, la 17 ianuarie 1914.

Vizita Țarului Nicolae al II-lea la Constanța (1/14 iunie 1914), urmată de vizita și plimbarea ministrului de Externe rus, Sazonov, la Predeal și în sudul Transilvaniei, exprimau noua orientare în politica externă de la București, care nu era în spiritul tratatului cu Austro-Ungaria și Germania din 1883.

Atitudinea României a făcut perceptibilă ruptura dintre București și Viena, consacrand rolul acesteia de putere mijlocie în plan european, dar cu o pondere însemnată în Europa de sud-est⁴⁷. Consecvent în a păstra un principiu al rotației, Regele Carol I și-a dorit ca momentul Păcii de la București din 1913, considerat de unii apogeul prestigiului României atunci, să fie patronat de conservatori, după ce liberalii fuseseră asociați cu proclamarea Independenței la 1877. Revenirea ulterioară la putere a liberalilor conduși de Ion I.C. Brătianu, la 4 ianuarie 1914, anunța două mari reforme, una agrară și alta electorală, dar izbucnirea Marelui Război avea să aducă puterea de la București în fața unei alte probleme cruciale – desăvârșirea unității naționale a României.

Urmările și prețul Păcii de la București pentru România

În vara anului 1913 a existat, vremelnic, o comuniune de interese în rândul celor mai multe state sud-est europene, dar și o prăbușire a colaborării interbalcanice, constând în izolarea Bulgariei, cu repercusiuni tragice atât pentru aceasta, cât și pentru alte popoare balcanice⁴⁸. Între acestea, România ocupa primul loc, cu o suprafață de 138.000 km² și o populație de 7.540.000 de locuitori⁴⁹, având astfel posibilitatea dobândirii hegemoniei politice în Balcani. Pentru a-și menține statutul și teritoriul acaparat, România

Constanța 1/14 iunie 1914. Țarul Nicolae al II-lea, împreună cu Regele Carol I și Prințul Moștenitor Ferdinand

trebuia să se bazeze însă pe aliații săi din Al Doilea Război Balcanic, în special Grecia și Serbia, și să caute sprijinul Rusiei, fapt care o îndepărta tot mai mult de Austro-Ungaria – aliat al Bulgariei și dușman al Serbiei.

Pe parcursul celor două războaie balcanice, populația aromână din Balcani s-a aflat sub un foc încrucișat, iar împărțirea Macedoniei între statele naționale Grecia, Bulgaria și Serbia a produs efecte tragice

asupra aromânilor. Pacea de la București a adus un avantaj teritorial României dar nu și o rezolvare a sorții aromânilor. România schimbase cursul războiului, dar nu a reușit să ofere garanții și o viață mai bună populației aromâne din Peninsula Balcanică.

Armata română, mobilizată pentru trecerea Dunării în 1913, așteptase mai degrabă să se îndrepte către nord, peste Carpați, pentru dezrobirea fraților români „strânși de veacuri în obezile pajurei cu două capete de la Viena și de la Budapesta”⁵⁰.

Pentru scurt timp, războaiele balcanice au deviat însă atenția opiniei publice de la tensiunea româno-maghiară din Transilvania; guvernul conservator al lui Titu Maiorescu implicase România în război, mijlocind apoi pacea, care a dat românilor modesta cuprindere teritorială a Cadrilaterului.

Evenimentele, care au venit odată cu izbucnirea Primului Război Mondial în Europa, au găsit România într-o situație ambiguă. Pe de o parte, țara aderase încă din 1883 la alianța Puterilor Centrale. Pe de altă parte, opinia publică, în marea sa majoritate, era ostilă dublei monarhii austro-ungare și dornică să recapete teritoriile stăpânite de aceasta. Nicolae Iorga va scrie însă, douăzeci de ani mai târziu, că „nimeni nu-și închipuia că, după atâția ani de fidelitate, aproape servilă, față de Centrali [...] n-aveam nici cu ce oameni, nici cu ce mijloace materiale să ne batem”⁵¹.

Ziaristul Constantin Bacalbașa surprinde foarte clar ura bulgarilor, ajunși în sudul României și în București, odată cu ocuparea Capitalei de către trupele germane, turcești, austro-ungare și bulgare, în 1916. Acesta relatează: „Dacă soldații celorlalte neamuri se poartă relativ cuviincios, în schimb bulgarii au o purtare sălbatecă. Este ură. De cum au trecut Dunărea, bulgarii s-au dedat la cele mai rele excese. [...] Soldații bulgari au năvălit asupra țării cu o ură de moarte. Cea dintâi preocupare a lor a fost să necinstească tot”⁵².

Jafurile, violurile și bețiile bulgarilor sosiți în Capitală au îngrozit populația acesteia⁵³. „Față de aceste trupe nici chiar comandamentul bulgar nu mai răspunde de nimic. Să fie poporul bulgar atât de sălbatic ori era numai sugestionat de o propagandă patriotică fără frâu?”⁵⁴.

În ceea ce privește revendicarea teritorială față de România, Bulgaria a avut un program minimal – recuperarea Cadrilaterului – și altul maximal – ocuparea Dobrogei până la gurile Dunării în scopul realizării joncțiunii cu partea colonizată de bulgari în sudul Basarabiei. Acest fapt a determinat Sofia să declare război României la 19 august/1 septembrie 1916, zi în care Armata 3 bulgară a lansat atacul asupra Cadrilaterului, reușind în două săptămâni să ajungă pe aliniamentul Rasova, Cobadin, Topraisar. Iar atacul bulgarilor asupra Dobrogei a fost unul dintre motivele schimbării în grabă a planului de campanie pe frontul român. Bălbăiala strategică a comandamentului român, presărată cu orgolii și dispute între generali noștri, avea să asigure succesul ofensivei Puterilor Centrale în Transilvania, Oltenia și Muntenia, concomitent cu înaintarea Armatei 3 bulgare în toată Dobrogea. De altfel, bulgarii au reocupat Cadrilaterul în timpul Primului Război Mondial, sperând chiar la întreaga Dobroge drept compensație, însă germanii s-au opus în mod categoric.

Administrația românească a revenit în Cadrilater în toamna anului 1918. Iar în cei 27 de ani de stăpânire românească, Bulgaria nu s-a împăcat niciun moment cu ideea cedării fără luptă a acestui teritoriu, încurajând acțiunile împotriva autorităților române, într-un șir neîncetat de acțiuni teroriste ale comitagiilor. O serie de organizații bulgare, printre care cea mai cunoscută era Dobrujanska Revoluționa Organizacija, milita neîncetat pentru separarea Dobrogei de Regatul Român. Pe plan local, de-a lungul perioadei interbelice, comitagi bulgari au dus un adevărat război de gherilă, nu atât împotriva autorităților române, cât mai ales împotriva coloniștilor aduși de statul român pentru a româniza regiunea. Grosul coloniștilor a constat din aromâni din Balcani, cărora li s-a dat pământ pentru a face sate și culturi. Însă între promisiunile guvernelor românești, care se succedau prea repede pentru a-și ține cuvântul, și iluziile aromânilor deznădăjduiți de opresiunea la care erau supuși în noile state succesoare ale Imperiului Otoman era o distanță mult prea mare. Cu speranța unei noi vieți în țara care se oferea a fi „patrie-mamă”, aromânii s-au lovit de cruda realitate a Cadrilaterului – lupta cu comitagi bulgari și dificultățile întemeierii noilor așezări.

Șansa bulgarilor de a recupera Cadrilaterul s-a ivit în anul 1940, odată cu prăbușirea sistemului de alianțe pe care România mizase. Beneficiind de sprijinul Uniunii Sovietice și al Germaniei, în vara anului 1940, autoritățile bulgare și-au intensificat pretențiile revizioniste împotriva României. În urma unei întâlniri la Berchtesgaden,

pe 15 iunie 1940, între Hitler și premierul bulgar, la 3 august 1940, ambasadorul german în România, Wilhelm Fabricius, îi prezenta ministrului român al Afacerilor Străine, Mihail Manoilescu, o foaie cu textul următor: „Führer-ul socotește retrocedarea Dobrogei de sud în granița de la 1913, inclusiv Silistra și Balciul, ca o soluție extraordinară de loială și de dreaptă, care trebuie acceptată pur și simplu. El însuși a dat bulgarilor sfatul să nu pretindă mai mult, ca să nu se intre într-un sistem de târguieli cu românii”⁵⁵. Românii au transmis că ar dori totuși să mai păstreze Silistra și o suprafață de aproximativ 2.000 km². Însă, așa cum notează Manoilescu, „din nenorocire, bulgarii erau încurajați de toată lumea în rezistența lor; nu doar de puterile Axei, ci și de ministrul Angliei la Sofia. Ministrul U.R.S.S. propunea chiar o frontieră comună între Bulgaria și Rusia prin împărțirea Dobrogei românești”⁵⁶.

Într-o încercare disperată, Manoilescu trimite un *Memorandum* lui Joachim von Ribbentrop și lui Galeazzo Ciano. La Berlin, însă, ideea că România ar mai putea păstra părți din Cadrilater este considerată o nebunie, șeful protocolului și secretarul de stat refuzând să primească documentul. Hotărârea lui Hitler era irevocabilă. Și cu toate acestea, eforturile românești au continuat. Astfel, pe 2 august 1940, Ion Gigurtu și Mihail Manoilescu l-au convocat pe ministrul bulgar la București să-l înduplece, din nou, fără sorți de izbândă însă. Prin urmare, cedarea Cadrilaterului sau „Dobrogea de Aur”, așa cum îi spuneau bulgarii, s-a făcut la ordinul lui Hitler, fiind ultima lovitură dată României în fatidicul an 1940, după ce țara pierduse Basarabia, Bucovina de Nord și Ținutul Herța, cedate Uniunii Sovietice la 28 iunie, și Transilvania de Nord, smulșă de Ungaria la 30 august.

Așadar, oricât de ciudat pare, România are astăzi o graniță impusă de Hitler în 1940, frontieră care a supraviețuit înfrângerii Germaniei și intrării țării noastre în blocul comunist. Hitler nu accepta divergențe teritoriale între aliații cu care urma să pornească războiul împotriva Uniunii Sovietice. Astfel, prin semnarea Tratatului de la Craiova, la 7 septembrie 1940, România a retrocedat în aceeași lună Bulgariei Cadrilaterul, în ciuda celor 27 de ani de încercări de românizare a acestuia. Peste 110.000 de români au fost strămutați din Cadrilater în Dobrogea, în timp ce în locul lor au fost aduși aproape 77.000 de bulgari din Dobrogea și Brăila. Prin schimbul de populație, aromânii și ceilalți coloniști aduși de români au fost relocați în Dobrogea, de unde a plecat cea mai mare parte a bulgarilor. Astfel s-a terminat episodul stăpânirii efemere românești în Cadrilater. În 1913, a fost împlinit un moft românesc, cu prețul plătit în special de aromânii colonizați aici în perioada interbelică. Este evident că a fost un calcul strategic greșit, care a creat multe complicații și drame personale.

La presiunea sovieticilor, odată cu încheierea celui de-Al Doilea Război Mondial, România a încetat să

aibă pretenții teritoriale în relația sa cu Bulgaria. Castelul Reginei Maria din Balcic a rămas în proprietatea Regelui Carol al II-lea până în anul 1947, când a intrat în proprietatea statului bulgar.

Învățămintele de ordin politic și militar ale Campaniei din 1913

Cu virtuțile și defectele sale, Pacea de la București din 1913 a marcat în epocă încheierea unei etape de istorie în spațiul sud-est european. În același timp, aceasta a deschis o nouă perspectivă în regiune, întreruptă brutal însă de evenimentele ce au urmat atentatului de la Sarajevo din 1914. Considerate și astăzi o avanpremieră a Marelui Război, războaiele balcanice au izbucnit după mai bine de trei decenii de pace în cea mai mare parte a Europei, când oamenii se bucurau de roadele creșterii economice dată de progresul tehnologic înregistrat la cumpăna secolelor XIX și XX.

Aparent, anul 1913 a fost unul dintre cei mai buni pentru România. Participarea așa-zis victorioasă a armatei române la cel de-Al Doilea Război Balcanic a adus României statutul mult așteptat de politicienii dâmbovițeni ai vremii – cel de putere regională, capabilă să își impună obiectivele politice și strategice în cadrul Conferinței de la București, respectiv, stăpânirea Cadrilaterului și recunoașterea drepturilor culturale ale aromânilor din Balcani.

La finele păcii, România și-a atins vremelnic obiectivul strategic privind securizarea frontierelor Dobrogei, însă ocuparea Cadrilaterului a devenit o piatră de moară la gâtul guvernului de la București, deși fusese considerată drept compensație la pierderea celor trei județe din sudul Basarabiei (Cahul, Ismail și Bolgrad) în favoarea Rusiei, în virtutea Tratatului de Pace de la San Stefano. România a câștigat Cadrilaterul, provincie cu o populație compozită, formată preponderent din bulgari, români și turco-tătari, dar foarte importantă din punct de vedere strategic pentru bulgari, în cazul unei ofensive spre Dobrogea. Fără îndoială, a fost o măsură pripită, care, în mod inutil, va învenina pentru multă vreme relațiile româno-bulgare și va slăbi iremediabil frontul de sud în clipa intrării României în Primul

1913. Moneda Păcii de la București

Război Mondial, fapt ce a condus la dezastrul țării, în anul 1916.

În legătură cu noua graniță româno-bulgară, Simion Mehedinți n-a ezitat să spună că „ar fi semn rău dacă ne-am pierde cumpătul în fața succesului”, mai ales că odată cu acest „petec de pământ, am luat asupra-ne și un mare munte de ură bulgărească”⁵⁷. „**Teme-te a doua zi după succes!**”

– avertiza academicianul. A doua zi după încheierea păcii, spune Mehedinți, „delegații balcanici, veniți pentru încheierea păcii, au plecat; decorațiile s-au împărțit, banchetele s-au isprăvit... Acum a venit vremea să începem a ne teme ca nu cumva să ne cuprindă și pe noi amețeala, despre care vorbește telegrama regelui bulgar Ferdinand”⁵⁸, prin care cerea Regelui Carol armistițiul.

Din păcate, în 1913, atitudinea clasei politice față de oaste rămăsese în paradigma constatării, din 1901, a liderului Partidului Național Liberal, Dimitrie A. Sturdza, care obișnuia să spună că „armata nu rentează”!

Aceeași clasă politică a reușit să ascundă tarele și neputințele unei armate care avea să redescopere peste numai trei ani grozăviile Marelui Război. Iată mărturia omului politic Constantin Argetoianu, care, la 42 de ani, renunța la postul pe care îl ocupa în diplomația românească în 1913, înrolându-se în rândurile armatei care trecea Dunărea: „Intrarea noastră în acțiune a fost deci cu totul justificată. Ea a fost totuși pentru noi o mare nenorocire, fiindcă sarcina de îndeplinit a fost prea ușoară și ne-a întărit în obiceiurile noastre de a trata toate lucrurile cu ușurință. Dacă n-ar fi fost holera, Campania noastră din 1913 ar fi fost o simplă plimbare, căci n-am avut prilejul să dăm o singură luptă. Holera ne-a secerat multă lume și ne-a dovedit că serviciile noastre sanitare erau nule. Am rămas însă cu iluzia că avem o armată. Câteva lupte ne-ar fi dovedit că și armata era în halul serviciului sanitar. Dar fiindcă această dovadă nu s-a făcut și fiindcă, ușurateci și lăudăroși cum suntem, ne-am fâlit peste orice măsură cu imaginare succese militare, am rămas după Campania din Bulgaria cu credința că avem o armată bine înzestrată, bine organizată și condusă. Această încredere ne-a cam închis ochii și (în) cei trei ani disponibili până la intrarea noastră în Războiul Mondial nu am făcut ce trebuia pentru a ne pune la înălțimea circumstanțelor și a celorlalte armate beligerante”⁵⁹.

În răspunsul Camerei la Mesajul Tronului, în decembrie 1913, deputatul conservator Nicolae Titulescu

„Avântul Țării” – singura medalie instituită pentru militarii și civilii participanți la Campania din 1913

spunea în cuvinte mari că: „armata, pregătită și înzestrată cu cele trebuitoare, a fost pusă în mișcare la momentul nemerit și a trecut iarăși Dunărea, dându-ne puterea de a impune în Balcani pacea mult dorită de Europa întreagă și asigurând totodată limitele Dobrogei, prin întinderea lor până la apus de Turtucaia și la miazăzi de Ecrene”⁶⁰.

La rândul său, Titu Maiorescu se împăuna cu declarația pe care Regele Carol I o făcuse în prezența lui Alexandru Marghiloman, potrivit căreia, ar fi fost singurul vrednic să stea alături de luminoasa figură a lui Mihail Kogălniceanu, pentru modul în care gestionase, în calitatea sa de prim-ministru, conflictul militar și încheierea Păcii de la București.

Discursurile triumfaliste nu l-au oprit însă pe Regele Carol I să ordone efectuarea unei anchete la Intendența armatei, hotărând ca aceasta să fie condusă de generalul Culcer și un reprezentant al Curții de Conturi. De asemenea, au fost ordonate și alte anchete, unele vizând relațiile dintre armata română și civilii din regiunile bulgare

aflate temporar sub ocupația acesteia, deoarece se înregistraseră cazuri izolate de jaf, rechiziții forțate și violuri. Generalul Alexandru Averescu însuși a ordonat autorităților militare desemnate să fie înregistrate toate plângerile populației bulgare, înaintea retragerii trupelor române din Bulgaria⁶¹.

Era necesar, așa cum remarcă ulterior Simion Mehedinți, ca țara să vadă „**răsplata meritului pentru toți acei ce s-au jertfit, dar și pedeapsa pentru toți cei ce n-au fost la înălțimea datoriei.** [...] Dacă e adevărat că serviciul sanitar a fost nechibzuit și că soldații au murit cu zile, nu ne putem mulțumi cu paliative. [...] Ne trebuie program militar pentru viitor, dar ne trebuie și pentru trecut **dreptate militărească, atât față de merit, cât și față de incapacitate**”⁶².

Data fiind situația, armata română nu a desfășurat operații militare propriu-zise, însă deplasarea trupelor române pe teritoriul Bulgariei până în apropierea Sofiei a generat o serie de învățăminte de ordin militar, care ar fi

trebuit să fie transpuse urgent în măsuri de reorganizare și dotare, mai ales că un război mondial fără precedent urma să izbucnească după doar zece luni. Decizia de participare a României la cel de-Al Doilea Război Balcanic a scos în evidență **lipsurile reale** cu care se confrunta armata țării la acel moment. Mai mult, la darea mobilizării, s-a constatat că nu exista un document privitor la obligațiile autorităților civile la mobilizare, astfel că a fost nevoie să se aprobe în Consiliul de Miniștri, ad-hoc, un proiect de regulament al administrației publice. Entuziasmul popular, însă, care vedea sancționarea Bulgariei precum o avanpremieră a trecerii Carpaților pentru eliberarea Transilvaniei, a condus la o mobilizare fără precedent a oștirii.

Campania de la sud de Dunăre, considerată mai degrabă o manevră militară, a scos în evidență și calitatea relativ slabă a corpului de generali pe care-l avea armata la acea vreme. Regele Carol I se plânga liderului conservator Alexandru Marghiloman încă din 29 decembrie 1912

că „**generalii divizionari** (comandanții de divizie – n.n.), **afară de Cotescu și Prezan, sunt foarte slabi**”⁶³. De altfel, după încheierea „victorioasă” a campaniei, au început și valurile plecărilor mai multor generali din armată, prin treceri în rezervă pe motiv de boală, demisii și pensionări.

Unel e minți lucide au realizat totuși care a fost starea de fapt. Gheorghe Tătăreanu, de exemplu, atrăgea un serios semnal de alarmă asupra situației, spunând că aceia „care au văzut la lucru, dincolo (în Bulgaria – n.n.), pe soldații noștri au venit cu o constatare: trupa nu este suficient de pregătită pentru război, nu are destulă rezistență fizică și îi lipsesc, într-o mare măsură, puțințe sufletești care îi asigură izbânda”⁶⁴.

Nici în ceea ce privește pregătirea comandamentelor pentru război, situația nu fusese una firească. Planul de campanie a fost pregătit de Marele Stat Major după o hartă prezentată anterior de bulgari la expoziția de la Liège, pe care figurau șosele inexistente. Deși atașatul

1913. Harta României după Pacea de la București

militar român la Sofia, colonelul Gh. Dabija, furnizase date actualizate pentru planificatori, din ignoranță, acestea nu au mai fost luate în seamă.

„Cine nu-și aduce aminte de trecut, acela să nu nădăjduiască nici în viitor!” – este mesajul academicianului Simion Mehedinți pentru generațiile care i-au urmat. Referindu-se la evenimentele anului 1913, acesta avertiza că „armata de uscat și marina nu mai pot trăi de azi pe mâine, adică de la bugetul unui aprilie până la bugetul celui alt aprilie. În Decembrie 1910, s-a spus fățiș, în Parlament, tuturor partidelor, că nu s-a împlinit cum trebuie datoria către oștire... Nu vrem să mai cităm exemple dureroase, chiar azi, a doua zi după sărbătoare. Dar e sigur că nu mai merge ca în trecut. Ne trebuie, după măsura mijloacelor noastre, un program, fixat pe o perioadă mai întinsă. Cu muniție comandată în ajun sau atârând prin vămile vecinilor, politica națională a unui popor nu poate avea niciodată mâinile libere”⁶⁵. Era nevoie de o reformă imediată a Arsenalului Armatei, de o reorganizare a flotei și de un plan pe termen lung de cheltuieli militare, spunea Mehedinți, adăugând: „Cu cârpele bugetare din fiecare aprilie, nu mai merge! Ne trebuie deci, ca și în alte țări, un program militar, de care să nu se atingă intrigile cluburilor [...] O clipă deci să nu mai întârziem cu pregătirea oștirii. Lăsăm pe seama specialiștilor să judece cât și cum s-a lucrat din 1910 până în marea zi a mobilizării din 1913”⁶⁶.

Pentru cei care „au venit pe acoperișul vagoanelor spre Dunăre ca să avem contingente numeroase și tari, trebuie să facem proprietatea rurală să circule. Cea mai mare avere a unui stat e **omul** – adică desimea populației. [...] Dacă serviciul sanitar (cu ajutorul medicilor militari la sate) va reduce cifra anuală de 60.000 de copii morți între 1-5 ani, acolo va fi **începutul recrutării adevărate**”⁶⁷.

Se impunea de asemenea reorganizarea învățământului militar, Simion Mehedinți arătând că era nevoie „să avem mai multe școli militare, pentru ca să se poată munci intensiv cu fiecare viitor ofițer”⁶⁸.

Pentru că în fața amenințărilor vremii aveam „un singur sprijin: **armata noastră**”⁶⁹, îngrijorările și indemnurile profesorului erau îndreptățite și justificate. „Dar bucuria să nu ne adoarmă! – atenționa acesta. **Nu se știe dacă nu vom auzi goarale mai repede decât ne așteptăm.** Între toate țările Europei, România are privilegiul de a fi amenințată la **toate hotarele**. Austria și-a dat arama pe față. Ungurii ne urăsc de moarte și au făcut tot ce le stă în putință ca să ne ridice în spate pe bulgari. Bulgarii ne urăsc, dacă se poate, mai mult decât ungurii. [...] De la răsărit, ni se părea că vedem o geană de lumină: îngăduirea limbii românești în bisericile Basarabiei; dar vestea cea bună nu se adevărește. Cât privește Turcia, în care am fi putut avea un aliat, am izbutit să o lipim de Bulgaria”⁷⁰.

Efectul lipsei de răspundere devenea devastator în 1916. Deși poporul a răspuns cu același entuziasm, „lipsa

„Avântul Țării” – statuia victoriei din 1913, realizată în 1921
(P-ța Valter Mărăcineanu, la intrarea în fostul Minister de Război)

de pregătire a fost așa de grozavă, încât la o lună după începutul războiului, Ministerul de Război a făcut apel la particulari ca să adune rufărie pentru soldați. Când a început apoi tifosul, din lipsă de medicamente, numărul morților a ajuns la proporții îngrozitoare”⁷¹.

Autoritățile au tratat cu aceeași ignoranță starea sanitară și dotarea soldaților, precum s-a întâmplat în 1913. În timpul scurt rămas și în nepăsarea clasei politice față de starea reală a oștirii nu s-au mai putut face minuni. Astfel, intrarea României în Primul Război Mondial, chiar și după doi ani de neutralitate, a găsit armata română cu o dotare insuficientă și o pregătire pentru luptă precară, incapabilă să susțină interesul național și dorința acerbă a românilor de a câștiga rapid Ardealul.

Succesul iluzoriu și de moment al Campaniei militare din 1913 a generat, practic, un dezastru pe termen mediu și lung pentru România. Abordările triumfaliste despre *brava armată română*, care dobândise într-o lună o victorie fără o confruntare militară reală, ci doar aceea cu holera, nu au reușit să trezească din visare factorii responsabili de dotarea, instruirea și pregătirea oștirii și a țării pentru război. În mod eronat s-a creat convingerea că destinul țării se decide doar printr-o diplomatie abilă, nu printr-o

consolidare a puterii militare. Starea și dotarea armatei române reveneau în discursul politicienilor doar ca pretext în lupta cu adversarii politici. Deșteptarea autorităților române avea să se producă târziu, odată cu dezastrul suferit în anul 1916, atunci când adevărata capacitate de luptă a armatei române și incompetența guvernanților au făcut ca România să piardă în doar 4 luni și jumătate de

război o treime din armata mobilizată și două treimi din teritoriul național, inclusiv Capitala.

Campania din 1913, încheiată cu Pacea de la București, ne-a demonstrat că uneori o victorie obținută cu ușurință poate aduce cu sine probleme mai complicate decât înfrângerea. Iată de ce am putea exclama, laolaltă cu Hegel, că „*istoria ne arată că nu învățăm niciodată din istorie!*”.

BIBLIOGRAFIE

1. Colonel R. Băldescu, căpitan M. Marinescu, *Războiul Balcanic 1912 și 1913*, curs predat ofițerilor elevi ai Școalei de Aplicație a Infanteriei, Editura Dacia Traiană, Sibiu, 1936.
2. Eugeniu Arthur Buhman, *Patru decenii în serviciul casei regale a României. Memorii 1898-1940*, Editura Publisol, București, 2023.
3. Adrian Cioroianu, *Câteva adevăruri simple despre Istoria românilor. Cea mai frumoasă poveste*, vol. I., ediția a II-a, Editura Curtea Veche, București, 2020.
4. Dimitrie Gusti, *Enciclopedia României*, vol. I, Asociația Științifică pentru Enciclopedia României, București, 1938.
5. Lucian Boia, *Balcic: micul paradis al României Mari*, Editura Humanitas, București, 2020.
6. Idem, *România - țară de frontieră a Europei*, ediția a 3-a rev., Editura Humanitas, București, 2007.
7. Simona Preda, în dialog cu acad. Georgeta Filitti, *România de totdeauna*, Editura Corint, București, 2022.
8. Ștefan Zeletin, *Retragerea. Povestea unui dezastru, octombrie-decembrie 1916*, Editura Humanitas, București, 2023.
9. Andrei Corteanu, *Războiul european și interesele noastre. Psihologia politicii neutrale române*, Editura autorului, București, 1915.
10. Neagu Djuvara, *O scurtă istorie a românilor, povestită celor tineri de Neagu Djuvara*, Editura Humanitas, București, 1999.
11. Ioan-Aurel Pop, *Istoria României moderne*, Editura Ideea Europeană, București, 2019.
12. General G.A. Dabija, *Amintirile unui atașat militar român în Bulgaria, 1910-1913*, Editura Ziarului „Universul”, 1936.
13. Mircea Ștefan Croitoru, *O viață de prestigiu: Alexandru Averescu - Mareșal al României*, Tipografia ziarului „Universul”, București, 1938.
14. Colectiv, *140 de ani de la unirea Dobrogei cu România - Studii istorice*, Editura Academiei Oamenilor de Știință din România, București, 2018.
15. Ion Bulei, *Bunul nostru rege: Ferdinand*, Meteor Publishing, București, 2017.
16. Simion Mehedinți, *Către noua generație. Biserica - Armata - Școala - Tineretul*, Ediția a doua, cu adăugiri, Editura Librăriei Socec & Co, Soc. Anon, București, 1923.

Peace from Bucharest - 1913. A Victory as costly as the Defeat Colonel Cezar Cucos

Abstract: There are 111 years since the Second Balkan War conflict concluded with the Peace of Bucharest, signed at the Cantacuzino Palace, on Calea Victoriei, on August 10, 1913, between Bulgaria, on one hand, and Romania, Greece, Serbia and Montenegro, on the other. In completely special circumstances, Bucharest thus became the unofficial capital of the Balkan Peninsula and the Kingdom of Romania, the most stable, populated and extensive of the small states that emerged after the collapse of the Ottoman Empire, played the role of arbiter in the region, from the position of the victor. Often, however, throughout history, easily won victories have exacted revenge on the victors. Napoleon's campaign in Russia, from 1812, remains perhaps the most eloquent example. However, we will see that, in its history, Romania was also a winner of a beautiful "lost victory", initialed by the Bucharest Peace, in 1913.

Keywords: Bucharest, Balkan Peninsula, Quadrilateral, Bulgaria, Greece, Macedonia, Romania, Serbia, Turkey, Titu Maiorescu.

NOTE

- ¹ Statul Major al Forțelor Terestre.
- ² Constantin Necula, Francisc Dobos, Împăcarea cu tine însuși, Editura Bookzone, București, 2022, p. 55.
- ³ Pe stil vechi (conform calendarului Gregorian, în vigoare la data respectivă), Pacea a fost semnată la 28 iulie 1913.
- ⁴ Austriei au fost nevoiți să-și protejeze interesele insistând mereu, mai ales după acordul din 1897 cu Rusia, să fie consultați cu privire la orice nouă reglementare din Peninsula Balcanică.
- ⁵ Nicolae Iorga, *Supt trei regi. Istorie a unei lupte pentru un ideal moral și național*, Ediția a II-a, Editura Datina Românească, București, 1932, p. 145.
- ⁶ Simion Mehedinți, *Către noua generație. Biserica - Armata - Școala - Tineretul*, Ediția a doua, cu adăugiri, Editura Librăriei Sococ & Co, Soc. Anon, București, 1923, p. 206.
- ⁷ Cunoscut în trecut sub numele de Durostorum, Silistra este un oraș din nordul Bulgariei, aflat în sudul orașului românesc Călărași, acolo de unde începe frontiera terestră româno-bulgară care se întinde până la Marea Neagră.
- ⁸ Eugeniu Arthur Buhman, *Patru decenii în serviciul casei regale a României. Memorii 1898-1940*, Editura Publisol, București, 2023, p. 153.
- ⁹ *Ibidem*, p. 156.
- ¹⁰ Ambițiile teritoriale ale Serbiei vor fi estompate de principalul oponent al unificării slavilor din sud, monarhia austro-ungară, sprijinită de Rusia. Iar atentatul de la Sarajevo va fi scânteia ce va aprinde Europa, declanșând Marele Război.
- ¹¹ Pentru a înrăutăți și mai mult situația Bulgariei, otomanii au profitat de moment forțând recuperarea fostelor posesiuni din Tracia, inclusiv Adrianopolul, abandonate de trupele bulgare la 23 iulie 1913, fără să tragă un foc de armă.
- ¹² Trupele bulgare din garnizoana Salonic au rămas încercuite de către forțele grecești.
- ¹³ În bătălia de la Kilkis, pierderile bulgarilor au ajuns la aproape 7.000, iar cele ale grecilor la peste 8.800 de oameni.
- ¹⁴ În onoarea victorioasei bătălii, grecii au pus numele „Kilkis” navei de război „USS Mississippi”, primită din SUA.
- ¹⁵ G.A. Dabija, *Amintirile unui atașat militar român în Bulgaria, 1910-1913*, Editura Ziarului „Universul”, 1936, p. 313.
- ¹⁶ În cele trei săptămâni ale campaniei duse pe teritoriul Bulgariei (10-31 iulie 1913), armata română a pierdut mai puțin de 100 de soldați în confruntări locale lipsite de importanță, dar a suferit puternic de pe urma unei epidemii de holeră, care a cauzat moartea a peste 1.000 de oameni.
- ¹⁷ Telegrama ministrului de Externe bulgar adresată agenților săi din străinătate, în G.A. Dabija, *Op. cit.*, p. 312.
- ¹⁸ „Monitorul Oficial al României” nr. 4 751 din 20 iunie/3 iulie 1913.
- ¹⁹ Camille Blondel (1854-1935) a fost ambasador al Franței în România și este considerat artizanul intrării României în Primul Război Mondial de partea Antantei.
- ²⁰ Eugeniu Arthur Buhman, *Op. cit.*, pp. 157-163.
- ²¹ G.A. Dabija, *Op. cit.*, p. 311.
- ²² *Ibidem*.
- ²³ *Raport general asupra operațiunilor armatei de la decretarea mobilizării până la retragerea Dunărei, în campania din 1913, întocmit de către general Averescu, în Enciclopedia României*, 1938, vol. I, p. 681.
- ²⁴ Dimitrie Gusti, *Enciclopedia României*, Asociația Științifică pentru Enciclopedia României, București, vol. I, 1938, pp. 681-683.
- ²⁵ La 24 iunie 1913, Principele moștenitor Ferdinand este numit, prin Înalt Decret Regal, *generalisim* al armatei române.
- ²⁶ *Scrisorile Regelui Ferdinand I*, în Ion Bulei, *Bunul nostru rege: Ferdinand*, Editura Meteor Publishing, București, 2017, p. 93.
- ²⁷ Nicolae Iorga, *Op. cit.*, p. 155.
- ²⁸ I. G. Duca, *Amintiri politice, Vol. I*, Colecția „Memorii și mărturii”, München, 1981, p. 97.
- ²⁹ Nicolae Iorga, *Op. cit.*, p. 160.
- ³⁰ *Ibidem*, p. 161.
- ³¹ *Ibidem*.
- ³² În 1812, Pacea de la București, semnată la Hanul lui Manuc, a pus capăt primului război ruso-turc (1806-1812). Între 16 și 28 mai 1812, la han s-au purtat negocieri intense și s-a semnat tratatul de pace între Imperiul Țarist și Imperiul Otoman în urma căruia teritoriul Principatului Moldovei dintre Prut și Nistru a fost ocupat de către ruși.
- ³³ În condițiile în care România era al doilea exportator de cereale din Europa, după Rusia.
- ³⁴ *Scrisorile Regelui Ferdinand I*, în Ion Bulei, *Op. cit.*, pp. 93-94.
- ³⁵ Simona Preda, în dialog cu acad. Georgeta Filitti, *România de totdeauna*, Editura Corint, București, 2022, p. 190.
- ³⁶ Gheorghe Zbucnea, *Op. cit.*, p. 295.
- ³⁷ *Ibidem*, p. 293.
- ³⁸ *Ibidem*.
- ³⁹ Cea mai veche construcție bizantină a Greciei, construită de Împăratul Iustinian în anul 528 d.H.
- ⁴⁰ Gheorghe Zbucnea, *Op. cit.*, p. 294.
- ⁴¹ Culegerea de documente diplomatice a fost dată publicității la 18 noiembrie 1913, în limbile franceză și română.
- ⁴² *Mesajul Tronului* era un document întocmit de guvern, care prezenta pe scurt întreaga acțiune politică externă din timpul crizei balcanice, cât și intervenția armatei române în Bulgaria.
- ⁴³ G.A. Dabija, *Op. cit.*, p. 344.
- ⁴⁴ Gheorghe Zbucnea, *Op. cit.*, p. 345.
- ⁴⁵ Ziarul „Adevărul” nr. 8578, din 31 iulie 1913.
- ⁴⁶ Tratatul ruso-francez din 1894 urmărise scoaterea din izolare a Imperiului Țarist. *Antanta Cordială* dintre Franța și Marea Britanie, din 1904, își propusese contracararea ambițiilor de mare putere mondială ale Germaniei. Astfel că, două mari rivale, Anglia și Rusia, ajuns, în 1907, la un compromis, alăturându-se Franței în tabăra Antantei.
- ⁴⁷ Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2011, p. 266.
- ⁴⁸ Gheorghe Zbucnea, *Op. cit.*, p. 345.
- ⁴⁹ *Ibidem*.
- ⁵⁰ Ion Lupaș, *Istoria unirii românilor*, Fundația Culturală Regală „Principele Carol”, București, 1937, p. 331.
- ⁵¹ Nicolae Iorga, *O viață de om așa cum a fost*, Editura N. Stroilă, București, 1934, vol. II, pp. 211-215.
- ⁵² Constantin Bacalbașa, *Capitala sub ocupația dușmanului 1916-1918*, Editura Ancora, Brăila, 1921, p. 41.
- ⁵³ Bulgarii și turcii aveau cartiruită câte o companie fiecare în Școala de Artilerie și Geniu, situată în Calea Griviței nr. 28. Aceste companii, cu fanfara în frunte, defilau periodic pe Calea Victoriei. Ca o mândrie națională și o dovadă a victoriei lor în România, bulgarii au pretins ca localul Capșa să le fie predat lor. Era celebra Casa Capșa - cea care găzduise dineul oficial al Păcii din 1913, o pace atât de dureroasă pentru Bulgaria.
- ⁵⁴ Constantin Bacalbașa, *Op. cit.*, p. 44.
- ⁵⁵ Mihail Manoilescu, *Urmare la „Memoriile mele”*, manuscris dactilografiat, București, 1947, p. 155.
- ⁵⁶ *Ibidem*, p. 211.
- ⁵⁷ Simion Mehedinți, *Op. cit.*, pp. 189-192.
- ⁵⁸ *Ibidem*, p. 194.
- ⁵⁹ <https://historia.ro/>, accesat la 18.07.2024.
- ⁶⁰ Gheorghe Zbucnea, *Op. cit.*, p. 370.
- ⁶¹ Cu toate acestea, nemulțumirile din Campania din Bulgaria au creat o prăpastie între generalul Alexandru Averescu și viitorul Rege Ferdinand. Edificator este refuzul lui Ferdinand de a-l primi pe generalul Averescu în audiență, chiar și atunci când se afla la capătul muribundului Rege Carol I, în 1914.
- ⁶² Simion Mehedinți, *Op. cit.*, p. 202.
- ⁶³ Alexandru Marghiloman, *Note politice*, vol. I, Editura Scripta, București, 1993, p. 94.
- ⁶⁴ Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, ediția a IV-a revăzută și adăugită, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2011, p. 254.
- ⁶⁵ Simion Mehedinți, *Op. cit.*, p. 202; Îndemnurile lui Simion Mehedinți au venit după încheierea Campaniei din 1913. Lucrarea citată este ediția a II-a (revăzută și adăugită), apărută în anul 1923.
- ⁶⁶ *Ibidem*, p. 202.
- ⁶⁷ *Ibidem*, p. 197.
- ⁶⁸ La acel moment, Școala de Ofițeri din Dealul Spirii era cea mai populată școală din România, cu un efectiv de aproape 850 de elevi și cu un singur corp profesoral, în timp ce în Prusia, fiecare școală militară avea maxim 150 de elevi (Simion Mehedinți, *Op. cit.*, p. 196).
- ⁶⁹ Simion Mehedinți, *Op. cit.*, p. 202.
- ⁷⁰ *Ibidem*, p. 196.
- ⁷¹ *Ibidem*, p. 204.

DRAMA GENERALULUI ALEXANDRU ORĂȘANU

Colonel (r) Remus MACOVEI'

S-a născut la 25 februarie 1890, în București, în familia Ralucăi și a lui Pandele Orășanu. A avut un frate, Dumitru, care a îmbrățișat și el cariera militară.

Cariera militară

Studii: Liceul Fiilor de Militari Iași (1907); Școala Militară de Infanterie București (1909); Școala Specială a Infanteriei (1912) - clasificat al 40-lea din 223 de cursanți; Școala de Tragere a Infanteriei (1912); Cursul de Informații (1930) și Cursul de Comandament (1937-1938)².

Grade militare: sublocotenent (1909); locotenent (1912); căpitan (1916); maior (1917); locotenent-colonel (1925); colonel (1933); general de brigadă (1939 - la vârsta de 49 de ani).

Principalele funcții îndeplinite: comandant de pluton în Batalionul 5 Vânători (1909-1912); adjutant al comandantului Corpului I Armată (octombrie 1912-aprilie 1913); adjutant al comandantului Corpului III Armată (aprilie 1913-aprilie 1914); comandant de companie mitraliere în Batalionul 2 Vânători (1914-1916); comandant de companie și de batalion în Regimentul 2 Vânători „Regina Elisabeta” (1918-1920); ofițer de ordonanță al ASR Principele Moștenitor (6 decembrie 1920-1 aprilie 1925); comandantul Batalionului 1 Vânători Munte (1 aprilie 1925-15 februarie 1926); ajutor de șef de corp în Regimentul 94 Infanterie (15 februarie 1926-23 noiembrie 1927); ajutor de șef de corp în Regimentul 18 Infanterie (1927-1929); inspector în cadrul Inspectoratului General al Infanteriei (1929-1930); comandant al Regimentului de Vânători „Regele Alexandru al Iugoslaviei” (1930-1937); comandant al Cercului Militar Național³; comandant al Detașamentului Mixt Grăniceresc (12 februarie-2 iunie 1940); comandant al Diviziei 2 Gardă (2 iunie-6 septembrie 1940) și comandant al Diviziei 8 Infanterie (31 martie-1 septembrie 1941).

Aprecieri ale comandanților

„La inspecția făcută Batalionului 5 Vânători, în anul 1911, Principele Ferdinand remarcă precizia, siguranța și energia cu care militarii din plutonul comandat de sublocotenentul Alexandru Orășanu au acționat”. [...] „Inteligent, judecată ușoară, destulă memorie, spirit de observație, cultură generală [...], temperament viu [...],

Generalul Alexandru Orășanu

disciplinat, are simțul datoriei, comandă cu blândețe și autoritate, bun camarad, curajos, [...] demn, moral și conduită bună [...], are grijă de soldați și material” – locotenent-colonel Constantin Sănătescu, comandantul Batalionului 5 Vânători, 1909⁴.

„Acest eminent ofițer îndeplinește funcția de adjutant personal al domnului general comandant al Corpului de Armată. Alegerea este cu prisosință fericită și binemeritată, iar corpul pierde un distins ofițer și un excelent camarad” – locotenent-colonel Ion Antonescu, comandantul Batalionului 5 Vânători, 1913.

„Locotenentul Alexandru Orășanu se prezintă foarte bine [...] cu multă inițiativă nu are nevoie de niciun impuls sau control [...] prevăzător, se hotărăște repede și fără frică [...] educația sa militară este completă, foarte disciplinat, cu simțul datoriei foarte dezvoltat, comandă cu tact și autoritate [...] nu solicită onoruri sau favoruri, demn, moral, integru și cu prea bună conduită, este apreciat în societate” – comandantul Batalionului 2 Vânători „Regina Elisabeta”, 1914.

„În cursul anului 1923-1924 nu a dezmințit cu nimic frumoasele aprecieri ce le-a avut până în prezent, demonstrând prin cunoștințele militare, judecata sa, aceleași aptitudini pentru a instrui – comanda o unitate superioară gradului său. [...] cum prin educația ce posedă și prin felul cum și-a îndeplinit serviciul a atras mulțumirile Alteței Sale Regale, sunt în măsură a face propunerea ca și anul acesta să fie menținut la alegere pentru înaintarea la gradul de locotenent-colonel. [...] de trei ani consecutiv a fost pus pe tabela de avansare la excepțional” – general N. Condeescu, șeful Casei A.S. Regale Principele Moștenitor, 1924.

Pedepse

Mustrare scrisă – 7 ianuarie 1927, pentru că, fiind invitat la Prefectură, pentru instalarea noului prefect, nu s-a dus și a trimis o delegație de ofițeri.

Participarea la campanii militare

Al Doilea Război Balcanic

Mobilizat în Comandamentul Corpului III Armată (23 iunie-22 august 1913).

Războiul de Întregire a României

Mobilizat la 15 august 1916 a comandat compania mitraliere din Batalionul 2 Vânători în perioada

15 august-3 noiembrie 1916, participând la luptele de la Hălmeag, Cincu Mic, Cincu Mare, Tabla Bușii și Clăbucet. În toate aceste lupte căpitanul Alexandru Orășanu, care a acționat numai în linia I-a, a arătat că nu are frică de moarte, punându-și în valoare frumoasele calități morale și virtuți ostășești.

În perioada 3 noiembrie 1916-15 august 1918 a fost prizonier în Germania.

Va fi încadrat comandant de companie și de batalion în Regimentul 2 Vânători „Regina Elisabeta” participând la serviciul de pază și ordine în București, misiune îndeplinită cu mult tact și energie.

Participă la acțiunile din Ungaria în 1919, comandând un detașament din cele trei arme, îndeplinindu-și misiunea cu pricepere, energie și tact⁵.

Al Doilea Război Mondial

La 31 martie 1941, generalul Alexandru Orășanu a luat în primire comanda Diviziei 8 Infanterie și, până la declanșarea mobilizării, a asigurat acoperirea frontierei pe Prut, în sectorul Movila Ruptă – Ștefănești.

Între 22 iunie și 20 iulie 1941, a acționat în subordinea Armatei 11 Germană, fiind apreciat pozitiv de către comandantul acesteia.

La 20 iulie 1941, revine în subordinea Corpului IV Armată și participă la urmărirea inamicului din zona Bălți, până la Nistru, pe care îl va forța la Vadu Roșca.

Ulterior va participa la luptele pentru cucerirea Odesei.

Distincții

Medalia Jubiliară „Carol I” (1905); Medalia „Avântul Țării” (1914); Ordinul „Mântuitorul” (Grecia, 1921); „Crucea Comemorativă 1916-1919” cu beretă Ardeal – Carpați (1920); Medalia „Victoria” (1921); Ordinul „Sfântul Sava” clasa a IV-a (Iugoslavia, 1921); Ordinul „Sfântul Sava” clasa a III-a (Iugoslavia, 1922); Ordinul „Polonia Resituta” (Polonia, 1923); Ordinul „Steaua României” clasa a V-a (1923); Ordinul „Coroana României” clasa a IV-a (1925); Ordinul „Vulturul Alb” (Iugoslavia, 1930); Ordinul „Coroana Iugoslavă” (1938); Ordinul „Tezaurul Japonez” clasa a V-a (Japonia, 1938); Medalia „Sfântul Mormânt” (Patriarhia Ortodoxă Ierusalim, 1925); Medalia „Ferdinand I” cu spade (1932); Ordinul „Coroana României” în grad de comandor (1940)⁶.

Deces: 19 iulie 1950.

Aspecte diverse

din activitatea generalului Alexandru Orășanu

Nu a fost căsătorit.

În perioada aprilie-decembrie 1920, s-a aflat în misiune militară la Londra, iar în perioada 1920-1925,

l-a însoțit pe ASR Principele Moștenitor (1920-1925) în misiuni în Grecia, Iugoslavia și Franța⁷.

În luna octombrie 1931 a fost atașat trei săptămâni M.S. Regina Maria a Iugoslaviei, ca adjutant pe timpul vizitei acesteia în România⁸.

Implicarea în realizarea Monumentului dedicat eroilor Regimentului de Fier

Înființarea Micii Antante (1920-1921), formată din România, Cehoslovacia și Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor, precum și căsătoria Regelui Alexandru cu Principesa Mărioara de România, au determinat autoritățile române să acorde acestuia comanda onorifică a Regimentului 9 Vânători, denumirea oficială devenind Regimentul 9 Vânători „Alexandru al Iugoslaviei”.

Perioada următoare este caracterizată de amplificarea colaborării cu Iugoslavia, absolut necesară în combaterea revizionismului maghiar.

La 6 iunie 1930, prin Decretul Regal nr. 1949, Regimentului nr. 9 Vânători „Alexandru al Iugoslaviei” i se schimbă denumirea în Regimentul II Vânători de Gardă nr. 9 „Alexandru al Iugoslaviei”⁹.

Colonelul Gabriel Marinescu, comandant al Regimentului 9 Vânători „Alexandru al Iugoslaviei” în perioada 1928-1930, la solicitarea foștilor luptători ai Regimentului 9 Vânători, precum și a urmașilor celor

Monumentul Regimentului 9 Vânători de Gardă „Regele Alexandru I al Iugoslaviei”

căzuți pe câmpurile de luptă, va lua inițiativa ridicării unui monument în fața cazărzii din Cotroceni.

Cel care va coordona realizarea monumentului, în perioada 1930-1931, a fost noul comandant al regimentului, locotenent-colonelul Alexandru Orășanu.

Fondurile necesare realizării monumentului au provenit din sumele donate din solda sa de către colonelul Gabriel Marinescu, din sumele de bani obținute de locotenent-colonelul Alexandru Orășanu în urma susținerii unor conferințe în diferite garnizoane, precum și din contribuția benevolă a militarilor regimentului.

Monumentul Regimentului 9 Vânători de Gardă „Regele Alexandru I al Iugoslaviei” a fost dezvelit la 22 mai 1931¹⁰.

La eveniment au participat Regele Carol al II-lea, Principele Nicolae, Nicolae Iorga, președintele Consiliului de Miniștri, generalul Ștefănescu-Amza din Ministerul de Război, o delegație iugoslavă condusă de colonelul Kristici, numeroși ofițeri superiori și inferiori din garnizoana București.

Pentru contribuția la realizarea monumentului și modul impecabil în care a organizat ceremonialului militar de inaugurare a acestuia, locotenent-colonelul Alexandru Orășanu a fost felicitat de către Regele Carol al II-lea¹¹.

Arestat la domiciliu în timpul abdicării Regelui Carol al II-lea

În perioada 12 februarie-2 iunie 1940 a comandat Detașamentul Mixt Grăniceresc, care asigura paza zonei petrolifere Ploiești, Câmpina, Târgoviște, Băicoi. La 2 iunie 1940, acesta s-a transformat în Divizia 2 Gardă¹².

Fiind considerat un apropiat al Regelui Carol al II-lea, pentru a nu se opune abdicării acestuia, la 6 septembrie 1940, orele 8.00, a fost ridicat de la sediul Diviziei 2 Gardă pe care o comanda, în orașul Ploiești, și închis, împreună cu mama sa în locuința pe care o ocupa la Cercul Militar din oraș, fiind păzit de jandarmi

și agenți ai Siguranței. Același tratament a fost aplicat și fratelui său, colonelul Dumitru Orășanu, șeful de Stat Major al Corpului de Gardă, închis și păzit la locuința din București, împreună cu soția și cu fiul de 4 ani¹³.

Într-un „Memoriu” din 18 septembrie 1944, generalul Alexandru Orășanu apreciază că tot ce i s-a întâmplat se datorează: „numai inițiativei personale a domnului mareșal Antonescu, care, deși, nu m-a avut niciodată sub ordine, nu a încetat să mă urască și să mă persecute într-atât încât să se manifeste chiar și asupra unor membri ai familiei mele”¹⁴.

Solicită, la 2 octombrie 1940, să i se redea comanda marii unități și, cu toate că [sic!] Consiliul Superior al Armatei a hotărât să fie numit în fruntea Diviziei 31 Infanterie, generalul Ion Antonescu refuză propunerea, decizând că generalul nu mai poate primi o comandă corespunzătoare gradului.

De la stânga la dreapta: locotenent-colonelul Alexandru Orășanu, colonelul I. Stoicescu, generalul Gheorghe Rasoviceanu, Regele Carol al II-lea, generalul I. Bădescu și generalul Iosif Iacobici

Abia în martie 1941, la insistența Ministrului de Război, generalul Iosif Iacobici, generalul Alexandru Orășanu a fost numit la comanda Diviziei 8 Infanterie.

Odessa - finalul carierii militare

În timpul luptelor pentru cucerirea Odesei va acționa în

subordinea Corpului 11 Armată, comandat de generalul Constantinescu-Claps.

În perioada 26-28 septembrie 1941, Divizia 8 Infanterie, comandată de generalul Alexandru Orășanu, împreună cu Divizia 14 Infanterie, comandată de generalul Stavrescu, vor participa la acțiunile pentru cucerirea cotei 80, atacul soldându-se cu un eșec.

În timpul acestui atac, a fost ucis colonelul Dumitru Orășanu, comandantul Regimentului 29 Infanterie, fratele generalului Alexandru Orășanu.

La 29 august 1941, plin de compasiune, comandantul Corpului 11 Armată, generalul Constantin Constantinescu-Claps, trimite generalului Orășanu următoarea adresă: „Cunosc jalea sufletului dvs. și vă înțeleg. Vă acord 48 de ore învoire cu începere de la primirea acesteia. Lăsați comanda generalului Nedelea, secundul Dvs.”¹⁵.

Acesta va mulțumi șefului său pentru înțelegere, asistă la înmormântarea fratelui și, în timpul acordat, se deplasează la București, probabil cu un avion militar, pentru a îmbărbăta familia celui căzut în luptă.

În ziua de 31 august 1941, când îi expirase învoirea, generalul Alexandru Orășanu a fost anunțat că i s-a ridicat comanda Diviziei 8 Infanterie.

În aceeași zi, generalul Constantin Constantinescu-Claps, comandantul Corpului 11 Armată, a înaintat următorul raport comandantului Armatei 4, generalul Nicolae Ciupercă: „Am onoare a raporta: Domnul mareșal Antonescu, Conducătorul Statului, a aprobat ca să se ridice comanda generalului Orășanu, comandantul Diviziei 8 Infanterie, cu începere din ziua de 1 septembrie 1941. Am pus în vedere generalului Orășanu această hotărâre. În acțiunea de trei zile, 27, 28 și 29 august 1941, în care generalul Orășanu a condus acțiunea Diviziei 8 a arătat continuu: lipsă de pregătire profesională, pasivitate, discutarea ordinelor mele pentru a ascunde lipsa de pregătire, lipsa de înțelegere a solidarității în luptă a marilor unități încadrate”¹⁶.

Referitor la această schimbare din funcție, generalul Iosif Iacobici, pentru respectarea adevărului, consemna: „Dacă a avut un moment de slăbiciune în acțiunea sa de comandant, îmi explic aceasta prin faptul că în zilele de criză și-a pierdut un frate, ce comanda un regiment din divizia sa. Personal regret mult plecarea acestui general din rândurile noastre, tocmai în timp de război”¹⁷.

La 30 septembrie 1941, generalul Alexandru Orășanu a semnat o declarație prin care își dă demisia „de bună voie”, fiind repartizat ca ofițer de rezervă la Corpul 4 Armată¹⁸.

În octombrie 1945, generalul înaintea un memoriu prin care solicită repunerea în drepturi, socotindu-se o victimă a lui Ion Antonescu.

La 12 octombrie 1945, pe timpul cercetării aspectelor sesizate, generalul Constantin Constantinescu-Claps, precizează: „Conducerea cerându-mi să arăt în scris cauza acestei permisiu am înaintat un raport, care a fost apreciat ca temei de a îndepărta din armată pe generalul Orășanu, depășind cu totul atât vina, cât și aprecierea vinei de către mine”.

Mai mult, cel care în 1941 îl aprecia negativ pe generalul Alexandru Orășanu, afirmă că acesta: „are merite în carieră pentru a i se da un grad în plus în armată pentru trecutul său de muncă și corectitudine. Această înaintare este necesară pentru reabilitarea sa din nedreptatea ce i s-a făcut”¹⁹.

La 11 noiembrie 1945, după finalizarea verificărilor, generalul Iosif Teodorescu, președintele Comisiei Speciale de Reclamațiuni, concluzionează: „Ținând seama de întreg statutul de serviciu al ofițerului și de faptul că s-ar putea să fi fost urmărit de mareșalul Antonescu din cauză că mulți ani generalul Orășanu fusese adjutant al Regelui Carol al II-lea, precum și mai ales dacă se ține seama de declarația scrisă a domnului general Constantinescu-Claps, fostul său comandant de corp de armată, Comisiunea este de părere că reclamația ofițerului este întemeiată și propune a fi luată în considerare”²⁰.

Raportul acestei comisii nu va fi luat în considerare, generalul Alexandru Orășanu rămânând cu situația anterioară.

Decesul generalului Alexandru Orășanu

Din motive necunoscute, generalul, în vârstă de 60 de ani, a fost arestat la 17 iulie 1950. După două zile de arest, acesta se va sinucide, familia presupunând că a utilizat stricnină. Raluca Orășanu, mama sa, la aflarea veștii morții tragice a fiului, se va sinucide și ea cu stricnină.

The Drama of General Alexandru Orășanu - Colonel (r) Remus Macovei

Abstract: Alexandru Orășanu (1890-1950) started his military career with the rank of Second Lieutenant (1909) and ended it as Brigadier General (1939). He participated in the Second Balkan War, the First and the Second World War, his feats of arms being rewarded with Romanian and foreign orders and medals. In 1941, he will be given command of the Division 8 Infantry, having to resign «voluntarily». After 1945, the request to have his activity reanalyzed and to be reinstated will not be granted. Arrested in 1950, he committed suicide in prison.

Keywords: Alexandru Orășanu, General, Carol II, Marshal Ion Antonescu, General Constantin Constantinescu-Claps.

NOTE

¹ Asociația Națională Cultul Eroilor „Regina Maria” – Filiala Constanța.

² Arhivele Militare Naționale Române (în continuare AMNR), Fond 3042, DCI 74, inv. 217, nr. crt. 11603, f. 4v.

³ <https://www.cmn.ro/Conducere.html>

⁴ AMNR, Fond 3042, DCI 74, inv. 217, nr. crt. 11603, f. 12.

⁵ Ibidem, ff. 19-23.

⁶ Ibidem, f. 4v.

⁷ Ibidem, ff. 22-24.

⁸ Ibidem, f. 36v.

⁹ <https://www.rumaniamilitary.ro/regimentul-2-vanatori-garda-no-9-regele-alexandru-al-ii-ugoslaviei-sau-inca-o-poveste-cu-vanatori-regimentul-de-fier>

¹⁰ https://glasul.info/2016/06/03/22-mai-1931-dezvelirea-monumentul-regimentului-9-vanatori/#google_vignette

¹¹ <https://www.cotroceni1900.ro/category/monumentul-reg-9-vanatori/>.

¹² AMNR, Fond 3042, DCI 74, inv. 217, nr. crt. 11603, f. 40v.

¹³ Alesandru Dutu, 1940-1944 Conflicte între mareșal și generali (II) Cazul Alexandru Orășanu, 9 ianuarie 2022, wordpress.com.

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ AMNR, Fond 3042, DCI 74, inv. 217, nr. crt. 11603, f. 51.

¹⁸ Alesandru Dutu, 1940-1944 Conflicte între mareșal și generali (II) Cazul Alexandru Orășanu, 9 ianuarie 2022, wordpress.com.

¹⁹ Ibidem.

²⁰ Ibidem.

STATUTUL PRIZONIERILOR DE RĂZBOI ROMÂNI DIN UNIUNEA SOVIETICĂ DUPĂ ANUL 1941

Colonel Dr. ing. Aurel-Constantin NEAGU¹

Statutul juridic internațional al prizonierilor de război, în prima jumătate a sec. XX, a fost definit prin „*Regulamentul privitor la legile și obiceiurile războiului pe pământ*”, anexă la Convenția a IV-a de la Haga din 1907 și Convenția de la Geneva privitoare la tratamentul prizonierilor de război din 27 iulie 1929². În perioada celui de-Al Doilea Război Mondial, aceste două acte normative de drept internațional dispuneau de putere juridică diferită. Normele stabilite prin Convenția de la Haga aveau un caracter obligatoriu pentru toate statele beligerante, iar prevederile Convenției de la Geneva, din 1929, erau valabile doar între statele semnatare, dintre acestea lipsind URSS, precum și unele state din America Latină și Europa și Japonia.

Statutul prizonierilor români pe Frontul de Est a avut o evoluție extrem de controversată. Inițial, armata română a plecat să elibereze „*moșia pierdută astă-vară*”, apoi s-a angajat în „*lupta împotriva comunismului*”³. Majoritatea militarilor români nu cunoșteau prea multe despre comunism, însă realizau că acesta reprezenta un mare pericol pentru Europa și pentru lumea întreagă.

Prizonieri români pe Frontul de Est

Ei au plecat să doboare comunismul, fără să realizeze că mulți aveau să rămână ani de zile la muncă pe șantierele comunismului. Între timp, conducerea politică a țării, căreia i-au jurat credință, a fost înlăturată, puterea fiind preluată de către uneltele comunismului. În noile împrejurări, toți cei care participaseră la războiul antisovietic deveneau, automat, adversari ai regimului comunist din România.

În consecință, deși România a participat la război, în perioada august 1944-mai 1945, alături de Națiunile

Unite, statul român nu a avut posibilitatea să grăbească sau să acorde sprijin umanitar cetățenilor săi, deținuți în lagărele sovietice pentru prizonieri de război.

La sfârșitul anului 1947, după preluarea puterii de către comuniști, militarii români repatriați erau tratați ca dușmani, iar o parte dintre ei au fost trimiși în închisori sau au fost supuși prigoanei de către regimul existent pentru motivul că nu și-au încălcat jurământul în timp ce erau deținuți în lagărele de prizonieri din Uniunea Sovietică.

Participarea directă a armatei române în teatrele de operații din Est și Vest s-a soldat cu numeroase pierderi umane pentru poporul nostru. Potrivit estimărilor istoricilor militari, numărul total al victimelor provenite din rândul armatei române a fost de 794.562 militari (624.740, în perioada 22 iunie 1941-23 august 1944 și 169.822, în perioada 23 august 1944-9 mai 1945), din care 92.620 morți, 333.966 răniți și 367.976 dispăruți⁴.

În Uniunea Sovietică, statutul juridic al prizonierilor de război – atât în timpul războiului, cât și după terminarea lui – a fost stabilit în baza „*Regulamentului*

cu privire la prizonierii de război”, adoptat la 1 iulie 1941 de către Consiliul Comisarilor Poporului al URSS, prin care erau prevăzute condițiile de detenție a prizonierilor de război, folosirea lor la munci, răspunderea penală și disciplinară pentru refuzul de executare a ordinelor. În realitate, în URSS, prizonierii de război erau lipsiți de protecția statului și erau supuși deciziilor aparatului administrativ al lagărelor. În cazul intentării unei proceduri judiciare împotriva unui prizonier de război, prin Convenție⁵ acesta avea „*dreptul să fie asistat de un*

apărător calificat ales de el”, precum și *„dreptul să facă recurs împotriva oricărei sentințe date cu privire la el”*. Astfel de prevederi nu se regăseau în regulament.

Cu ocazia elaborării regulamentului, a fost acceptat principiul completării prevederilor sale prin emiterea, pe viitor, de către NKVD al URSS, a unor instrucțiuni și norme noi, a unor ordine și dispoziții privind problemele concrete. Astfel, a fost creată posibilitatea de modificare a condițiilor de detenție pentru prizonierii de război, în funcție de interesele de moment ale instituțiilor de stat. La 4 iulie 1941, NKVD a elaborat și a adoptat *„Instrucțiunea temporară privind escortarea prizonierilor de război de la punctele de primire către lagărele de distribuție, de către trupele de escortă ale NKVD”*, iar la 7 august 1941, au fost puse în aplicare *„Instrucțiunea privind evidența prizonierilor de război în lagărele NKVD”* și *„Instrucțiunea privind deținerea prizonierilor de război în lagărele NKVD”*. Toate aceste acte normative cu caracter instituțional reprezintă dovada clară a înăsprii situației prizonierilor de război în URSS.

Regulamentul cu privire la prizonierii de război din 1 iulie 1941, menționat mai sus, la art. 5, era prevăzut: *„În momentul luării în prizonierat, prizonierii sunt înregistrați. La luarea în evidență, fiecare prizonier de război este obligat să menționeze numele de familie și prenumele reale, vârsta, locul nașterii și numărul matricol. Aceste date erau transmise – în același timp cu prizonierii de război – punctelor ulterioare de parcurs”*⁶.

Prin *„Instrucțiunea privind evidența prizonierilor de război în lagărele NKVD”*, pusă în aplicare prin ordinul din 7 august 1941 al NKVD, s-a dispus efectuarea evidenței doar a prizonierilor de război deținuți în lagăre. La momentul sosirii în lagăr, fiecare militar străin căzut prizonier era trecut în registrul de evidență, iar apoi, în baza unui interogatoriu, era completat un chestionar, considerat de autoritățile sovietice ca *„principalul document de evidență pentru fiecare prizonier de război”*. Chestionarul conținea 25 de poziții, în care trebuiau să se regăsească următoarele date: nume, prenume, data și locul nașterii prizonierului de război, domiciliul la momentul mobilizării în armată, locurile de muncă și funcțiile până la căderea în prizonierat, numele, prenumele, ocupația și domiciliul soției și copiilor, cetățenia, limba maternă și alte limbi cunoscute, studiile, profesiile și averea prizonierului de război, ocupația și averea părinților, apartenența prizonierului de război la formațiunile politice, gradele și funcțiile deținute în armată, decorațiile, dacă prizonierul de război a fost în URSS (când, în ce localități și pe cine a cunoscut), dacă a vizitat și alte țări. Nu se făcea nicio referire

la cazurile în care prizonierii de război refuzau să ofere aceste date personale. Se menționa doar că responsabilii pentru completarea chestionarelor trebuie să se adreseze politicos prizonierilor de război interogați.

Evidența prizonierilor de război a fost concepută prin prisma interesului NKVD, instituție a unui regim totalitar care, pe lângă alte funcții, o îndeplinea și pe aceea de a supraveghea strict pe cetățenii străini prezenți, chiar și în detenție, pe teritoriul sovietic. Aceste dosare erau întocmite la sosirea prizonierilor de război în lagărele de detenție, când exista o minimă certitudine că aceștia au supraviețuit eventualelor răniri grave, în lupte sau lungului și istovitorului drum. Piese de la dosar reprezentau un mijloc eficient de exercitare a presiunii pentru obținerea de informații necesare sau pentru racolarea prizonierului de război în diverse scopuri.

În scopul desăvârșirii sistemului de evidență a prizonierilor de război, NKVD a efectuat reevaluarea numărului prizonierilor de război deținuți în lagăre și în spitalele speciale, prin instrucțiunile din 16 noiembrie 1944. Cu această ocazie, au fost puse în uz noi modele de fișă de evidență și de chestionar. Conform instrucțiunilor, unul din cele trei exemplare ale fișei de evidență era depus la Direcția Generală pentru Problemele Prizonierilor de Război și ale Persoanelor Civile Internate, al doilea, în baza generală de date a lagărului/spitalului, al treilea, în fișierul operativ al lagărului/spitalului⁷.

Numărul prizonierilor de război români capturați de trupele sovietice nu a avut un caracter uniform. El a evoluat în funcție de modul de desfășurare a operațiunilor militare pe continentul european și a avut trei etape, strict delimitate în spațiu și timp.

Prima etapă

Această etapă este caracteristică perioadei ofensivei unităților armatei române, alături de forțele militare

Prizonieri români în Lagărul de la Spasski-Zavod

ale țărilor Axei, pe teritoriul URSS (22 iunie 1941-19 noiembrie 1942). Ponderea românilor din numărul total al militarilor străini, capturați de Armata Roșie, s-a menținut la un nivel considerabil până la sfârșitul anului 1941. Cei 3.237 prizonieri de război români, deținuți în șase lagăre (Temnikov – 191 persoane, Elabuga – 351 persoane, Spasski-Zavod – 987 persoane, Aktiubinsk – 354 persoane, Oranki – 1 persoană, Lagărul din RSSA Mari – 1.327 persoane), reprezentau 43% din totalul de 7.537 persoane prezente în lagărele pentru prizonieri de război.

În acea perioadă, românii alcătuiau majoritatea absolută (59%) a prizonierilor de război decedați în lagăre (Temnikov – 3 persoane, Elabuga – 1 persoană, Spasski-Zavod – 5 persoane, Aktiubinsk – 5 persoane, Lagărul din RSSA Mari – 61 persoane)⁸.

Prizonieri la cariera de piatră din Lagărul de la Elabuga

Conform datelor disponibile din arhivele ruse, până la 15 noiembrie 1942, unitățile Armatei Roșii au capturat, ca prizonieri de război, 4.417 militari ai armatei române.

A doua etapă

Este caracteristică pentru intervalul de timp dintre declanșarea ofensivei trupelor sovietice de la Stalingrad și până în ajunul luptelor din zona Iași – Chișinău (19 noiembrie 1942-19 august 1944). Este perioada încercuirii unor mari unități române la Stalingrad și la Cotelul Donului, precum și a retragerii armatei române spre Vest.

Potrivit unui raport, din luna aprilie 1944, al șefului Direcției Generale pentru Problemele Prizonierilor de Război și ale Persoanelor Civile Internate, de la începutul ostilităților pe Frontul de Est și până în martie 1944, trupele sovietice capturasera 50.696 militari români, din care 6 generali, 2.544 ofițeri și 48.146 soldați și reprezentanți ai corpului inferior de comandă.

Următorul mare lot de prizonieri de război români din această perioadă a fost capturat în timpul luptelor

din Crimeea, în aprilie-mai 1944. Conform datelor din arhivele rusești, 14.282 militari români au fost trimiși în lagărele sovietice pentru prizonieri de război. La sfârșitul lunii aprilie 1944, conducerea NKVD a dispus utilizarea prizonierilor de război români capturați în Crimeea ca mână de lucru pentru lucrările de refacere a Bazei Militare Maritime de la Sevastopol și pentru restabilirea Șantierului Naval de la Nikolaev.

În august 1944, în lagărele NKVD erau deținuți peste 37.000 prizonieri de război români⁹.

A treia etapă

Această etapă este și cea mai controversată din punct de vedere al procesului de capturare a prizonierilor de război români care a început după declanșarea, la 20 august 1944, a ofensivei trupelor sovietice pe teritoriul României. Nu există date certe cu privire la

numărul militarilor români luați prizonieri în condițiile în care, după 23 august 1944, armata română primise ordin de încetare a focului. Conform aprecierilor Comisiei Române pentru Aplicarea Armistițiului, în perioada 24-31 august 1944, au dispărut 97.732 militari ai armatei române (1.363 ofițeri, 1.688 subofițeri și 97.732 soldați)¹⁰.

Grup de subofițeri români luați prizonieri de trupele sovietice

Din datele furnizate de istoricii ruși se apreciază că în perioada 20-29 august 1944, în cadrul Operațiunii Iași – Chișinău, au fost capturați 208.600 prizonieri de război, fără să se precizeze numărul militarilor români, luați prizonieri după 23 august 1944. În această notă se menționa că, la acea dată, în evidența NKVD se aflau 156.112 prizonieri de război români, fapt ce permite să se tragă concluzia că, după 20 august 1944, peste 120.000 militari români au fost luați prizonieri de către trupele sovietice¹¹.

Crearea batalioanelor speciale de muncă a reprezentat o situație mai puțin obișnuită pentru sistemul de evidență aplicat de NKVD în URSS. Prizonierii de război încadrați în aceste batalioane erau, practic, transferați din custodia NKVD în subordinea Comisariatului Poporului pentru Apărare al URSS, care fusese desemnat de guvernul sovietic drept responsabil pentru deținerea, paza, aprovizionarea cu alimente și echiparea lor.

În faza inițială, utilizarea la muncă a prizonierilor de război a fost afectată, în mare măsură, de procesul lent de transfer al acestora de la punctele de primire/repartizare ale fronturilor, în lagărele de staționare sau de producție, care, ulterior, furnizau agenților economici forța de muncă. Astfel, după primele zile ale ofensivei sovietice de la Stalingrad, de la sfârșitul anului 1942, a urmat un flux masiv de prizonieri. NKVD a emis ordinul din 28 noiembrie 1942, privind repartizarea și utilizarea la muncă a prizonierilor de război, în baza căruia: 64.000 prizonieri de război au fost trimiși în lagărele existente; au fost organizate opt noi lagăre, cu o capacitate de 30.000 persoane, pentru muncă la întreprinderile și la exploatarea forestieră din cadrul Comisariatului Poporului pentru Industria Forestieră; 16.000 persoane au fost trimise la muncă la întreprinderile din cadrul Comisariatului Poporului pentru Industria Carboniferă; 10.000 persoane au fost trimise la muncă pe șantierul Trustului Celiabmetallurgstroi al NKVD, iar 3.000 persoane la întreprinderile din cadrul Comisariatului Poporului pentru Industria Materialelor de Construcții.

Caracterul anevoios al procesului de organizare a lagărelor de producție, în primul an și jumătate de război, este vizibil și în cazul Lagărului de la Stalinogorsk, regiunea Tula. La o lună de la începutul ofensivei sovietice, la 20 decembrie 1942, Comitetul de Stat al Apărării a adoptat o nouă hotărâre „cu privire la măsurile de sprijinire a Bazinului carbonifer Moscova”, prin care s-a dispus folosirea la muncă de extracție a cărbunelui a prizonierilor de război români¹². Astfel se explică motivul pentru care prizonierii de război români de la Stalingrad și de la Cotelul Donului au fost transportați

Prizonieri de război români folosiți la muncă în minele de cărbune de la Stalinogorsk (Lagărul nr. 283)

în lagărele din regiunile Ivanovo, Tula, Riazani, situate în apropierea capitalei URSS.

La 2 ianuarie 1943, NKVD a emis Ordinul nr. 001, care prevedea organizarea unui lagăr în regiunea Moscova, cu o capacitate de 8.000 de oameni. Înființarea unui lagăr separat pentru prizonierii de război români folosiți la muncă în minele de cărbune de la Stalinogorsk a fost amânată pentru o dată ulterioară. La începutul anului 1943, prizonierii de război români erau deținuți în Secțiile nr. 13 și 14 ale Lagărului nr. 283, de la Stalinogorsk, stația de cale ferată Uzlovaia. Din cele expuse mai sus, se poate trage concluzia că în folosirea prizonierilor de război ca mână de lucru în economia URSS, în primul an și jumătate de război, au existat dificultăți majore. Lipsa unor condiții elementare de viață în lagărele de producție, improvizate în grabă, insuficiența produselor alimentare și ziua de muncă istovitoare (de 12 ore) au dus la deteriorarea stării fizice și la creșterea ratei mortalității în rândul prizonierilor de război.

Pentru perioada dintre sfârșitul anului 1943 și începutul anului 1944, prizonierii de război români erau, practic, prezenți în toate cele 16 lagăre de producție ale Direcției Generale pentru Problemele Prizonierilor de Război și ale Persoanelor Civile Internate. Militarii români erau majoritari în Lagărul nr. 75 de la Riabovo (extracția turbei), Lagărul nr. 93 de la Tiumeni (exploatarea forestieră), Lagărul nr. 99 de la Spasski-Zavod (industria carboniferă), aveau o pondere semnificativă în totalul forței de muncă în Lagărul nr. 68 de la Potanino, în Lagărul nr. 84 de la Asbest și în Lagărul nr. 108 de la Beketovka¹³. Deși erau scutiți de obligația de a presta munci fizice, unii ofițeri români nu s-au eschivat de la executarea lucrărilor în gospodăriile auxiliare ale lagărelor.

Folosirea la muncă a prizonierilor de război a căpătat un caracter de masă, dar cu un randament scăzut, din

cauza organizării deficitare a procesului de producție, a regimului alimentar, a asistenței medicale și a regimului de detenție.

La 1 martie 1945, după marele succes al ofensivei sovietice, în URSS erau deținuți 106.482 prizonieri de război români, din care 79.180 persoane (74%) erau concentrate în lagărele NKVD din zonele industriale sovietice: Donbass, Ural, regiunile Sverdlovsk, Celiabinsk, Zaporojie, exploatarea de turbă din regiunea Ivanovo, șantierele de la Stalingrad, Astrahan, Dnepropetrovsk, Kiev, Odessa, portul de la Sevastopol, șantierele navale de la Nikolaev etc. Prezența lor în lagărele, care furnizau forța de muncă pentru agenții economici, atestă faptul că, la începutul anului 1945, cea mai mare parte a prizonierilor de război români era utilizată ca mână de lucru în cele mai importante obiective din industria sovietică.

Din rezerva de forță de muncă, după începutul anului 1945, de care dispunea statul sovietic făceau parte și prizonierii de război români. Sursele de arhivă disponibile în prezent permit următoarele constatări: conform datelor prezentate de către Direcția Generală pentru Problemele Prizonierilor de Război și ale Persoanelor Civile Internate, la 10 septembrie 1945, în lagărele NKVD care furnizau forță de muncă pentru întreprinderile din industria sovietică erau deținuți peste 88.000 militari români; majoritatea era angrenată în procesul de producție din industria carboniferă (21.000 persoane), la șantierele de construcție (16.530 persoane), la obiectivele NKVD (9.900 persoane), la întreprinderile Comisariatului Poporului pentru Metalurgia Neferoasă a URSS (7.000 de persoane); aproape jumătate (40.000) a fost eliberată și repatriată până la sfârșitul anului 1945. Se impune precizarea că, în primele loturi de prizonieri de război români repatriate, au fost incluse persoanele bolnave, epuizate și invalide¹⁴.

Până la 10 aprilie 1946, din lagărele NKVD au fost eliberați și repatriați 82.073 prizonieri de război români (61.662 persoane în baza deciziilor Comitetului de Stat al Apărării, iar 20.411 persoane s-au înrolat în diviziile de voluntari). În URSS au mai rămas 50.928 persoane, din care 45.939 persoane reprezentau forța de muncă provenită din rândul prizonierilor de război români, cărora li se mai adăugau 240 persoane deținute în batalioanele de muncă speciale ale Ministerului Forțelor Armate al URSS.

Ritmul lent al repatrierii a favorizat menținerea, pe parcursul anului 1946, a unui efectiv stabil al forței de muncă provenit din rândul prizonierilor de război români. Astfel, în august 1946, în lagărele MVD¹⁵ al URSS

se aflau 46.492 sergenți și soldați români¹⁶, iar la 1 decembrie 1946, peste 35.000 prizonieri de război români munceau în economia sovietică.

La 1 mai 1947, în URSS mai erau peste 35.000 prizonieri de război români, din care 4.012 persoane erau dislocate în regiunea Celiabinsk, 2.915 persoane în lagărele din regiunea Sverdlovsk, 2.014 persoane în Lagărul nr. 241 de la Sevastopol, 4.093 persoane în Lagărul nr. 99 de la Spasski-Zavod (RSS Kazahă), 1.580 persoane în lagărele care furnizau forța de muncă pentru industria carboniferă din regiunea Rostov, 1.199 persoane la șantierele din Stalingrad.

În perioada 1947-1949, au fost repatriați 32.441 prizonieri de război de etnie română, iar alături de ei și militari ai armatei române de alte naționalități.

La 1 ianuarie 1953, în URSS mai erau deținuți 593 prizonieri de război români, din care 590 persoane erau condamnate și 3 persoane erau deținute fără condamnare¹⁷.

Problema repatrierii prizonierilor de război români a fost abordată în cadrul negocierilor pentru definitivarea Convenției de Armistițiu între Națiunile Unite și România, în septembrie 1944, la Moscova. După ce la prima ședință a delegațiilor URSS, SUA, Marii Britanii și României, din seara de 10 septembrie, ora 22,00, V.M. Molotov a înmănat textul Convenției de Armistițiu, Lucrețiu Pătrășcanu a transmis la București un rezumat al principalelor prevederi ale proiectului textului Convenției de Armistițiu. La art. 5, aliații solicitau „*Eliberarea prizonierilor și a internaților și repatrierea celor aduși din Rusia*”.

În telegrama de răspuns, din 11 septembrie 1944, Grigore Niculescu-Buzești, ministrul Afacerilor Străine al României, a precizat: „*Guvernul e de acord cu propunerea de a se elibera prizonierii și internații și de a se repatria cei aduși din Rusia. În schimb, este drept să ni se restituie prizonierii români din Rusia, pentru a reconstitui cât mai degrabă unități combatante ce vor putea participa la lupta comună*”.

1944. Viaceslav Mihailovici Molotov (1890-1986) – ministrul de Externe al URSS

1944. Gheorghe Tătărescu
(1886-1957) – vicepremierul
României

1944. Grigore Niculescu-Buzești
(1908-1949) - ministrul
Afacerilor Străine al României

Delegația română a înaintat în scris propunerile guvernului său, însă acestea nu au fost luate în considerare de partea sovietică. Așadar, primele încercări ale României de recuperare a propriilor cetățeni, aflați în URSS s-au ciocnit de refuzul categoric al autorităților sovietice de a discuta această problemă. Conducerea sovietică a preferat să-și păstreze dreptul de a decide, de una singură, în privința sorții militarilor români capturați în lupte sau după încetarea ostilităților, la 23 august 1944.

Tentativele ulterioare ale guvernului român de a grăbi procesul de repatriere a militarilor săi aflați în captivitate au fost respinse, cu mențiunea că repatrierea lor se face conform unui program stabilit de partea sovietică.

O nouă solicitare de eliberare a cetățenilor săi a fost făcută de statul român imediat după încetarea ostilităților pe continentul european. În scrisoarea vicepremierului român, Gheorghe Tătărescu, transmisă guvernului sovietic, a fost adresată rugămintea de a repatria 40.000 de români deținuți în lagărele germane și preluați de trupele sovietice de ocupație din Germania și Austria¹⁸.

Deși acești români nu puteau fi considerați prizonieri de război ai URSS, în acel moment, sub controlul instituției sovietice pentru problemele repatrierii se aflau doar 5.671 persoane. Ceilalți se aflau în proces de verificare de către diversele servicii sovietice și aveau să fie eliberați până în 1948.

Repatrierea prizonierilor de război români a fost un proces destul de anevoios, durând peste zece ani. Fără a face public motivul reținerii acestor persoane, autoritățile sovietice au căutat să-i folosească în calitate de mână de lucru în economia sovietică. Primul lot de 30.000 de prizonieri români, din care mai făceau parte 4.235 de români deținuți în lagărele de front, urma să fie repatriat în baza Hotărârii nr. 9843 din 10 august 1945, a Comitetului de Stat al Apărării privind eliberarea a 708.000 de prizonieri de război aflați în lagărele NKVD.

Primii prizonieri de război români au revenit acasă după ce au trecut prin Lagărele nr. 176 de la Focșani și nr. 36 de la Sighet. Unii dintre ei, grav bolnavi și istoviți de drumul lung, au decedat după sosirea în lagărele de tranzit sovietice de pe teritoriul României.

Lagăre de muncă din România

Conform unor rapoarte ale Direcției Generale pentru Problemele Prizonierilor de Război și ale Persoanelor Civile Internate, din cadrul NKVD, din cei 70.000 prizonieri de război români eliberați în baza deciziilor din august-septembrie, până la 20 octombrie 1945, fuseseră repatriate 49.510 persoane, iar la 25 octombrie 1945, 55.909 persoane.

În 1946, ritmul procesului de repatriere s-a încetinit. Inițial, guvernul sovietic a dat curs solicitării părții române de eliberare a 500 ofițeri români prizonieri. După selecția minuțioasă a persoanelor, întocmirea listelor și aprobarea lor, la 5 iunie 1946, ofițerii prizonieri au fost transportați în țară, cu destinația Lagărul nr. 176 de la Focșani, pentru a fi predați autorităților române.

În cazul României, repatrierile din august-septembrie 1945 s-au desfășurat în perioada „grevei regale” și au avut ca scop consolidarea poziției guvernului Petru Groza, de orientare pro-sovietică. În condițiile diminuării numărului de prizonieri, ritmul repatrierii a scăzut simțitor în 1946, dar selecția persoanelor și eliberarea lor s-au făcut la o dată cât mai apropiată de data alegerilor parlamentare din România, pentru a oferi un argument în plus forțelor pro-comuniste din România. Potrivit documentelor din arhivele sovietice, în 1946 au fost repatriați 12.512 prizonieri de război români, printre aceștia fiind numeroase persoane trecute prin procesul de reeducare politică, ce trebuiau să devină un sprijin serios pentru comuniștii români în lupta lor pentru putere.

Semnarea, la 10 februarie 1947, a Tratatului de Pace dintre Națiunile Unite și România a determinat evoluția ulterioară a repatrierii prizonierilor de război români.

Conform art. 20 al Tratatului, prizonierii de război români urmau să fie „repatriați cât mai curând cu putință, conform angajamentelor stabilite între fiecare din Puterile care dețin pe acești prizonieri și România”. Se mai preciza că „toate cheltuielile, inclusiv cele de subzistență, cauzate de transferul prizonierilor de război de la centrele de repatriere respective, care vor fi alese de guvernul Puterii Aliate sau Asociate interesate, până la locul de intrare pe teritoriul român, vor fi în sarcina guvernului român”.

În perioada 1 ianuarie - 1 mai 1948 au fost repatriați 4.736 prizonieri de război români, din care 4.093 persoane au ajuns în Lagărul nr. 176, în aprilie 1948¹⁹. În perioada aprilie-septembrie 1948, în lagărele de la Focșani și de la Sighet, au fost transportați 32.354 prizonieri de război, cetățeni români, urmând ca 14.962 persoane să sosească în țară în ultimele luni ale anului. Aceste cifre însă nu reprezintă singura fațetă a repatrierii prizonierilor de război români.

În pofida publicării la 4 ianuarie 1949 a comunicatului Agenției TASS, prin care se promitea încheierea repatrierii prizonierilor de război străini, prin ordinul MVD al URSS, din 21 octombrie 1950, s-a dispus repatrierea a 5.192 prizonieri de război și persoane civile internate, cetățeni români, care fuseseră reținuți din următoarele motive: erau condamnați sau se aflau sub anchetă; erau foști ofițeri ai serviciilor speciale din armata română sau militari implicați în acțiuni de represiune; erau cetățeni români de etnie germană, originari din teritoriile anexate de URSS sau erau bolnavi.

Etapa finală a repatrierii s-a consumat abia în 1955, când, din URSS, aveau să sosească ultimii prizonieri de război români.

The Status of Romanian War Prisoners in the Soviet Union after 1941

Colonel engineer Aurel-Constantin Neagu, Ph.D.

Abstract: The number of Romanian prisoners evolved according to the way military operations were carried out on the European continent and had three stages: June 22, 1941–November 19, 1942, November 19, 1942–August 19, 1944 and August 20–31, 1944. Despite the efforts of the Romanian authorities, repatriation was difficult, through Camp no. 176 Focșani and 36 Sighet, only being completed in 1955. Some of the prisoners, seriously ill and exhausted by the long journey and poor transport conditions died immediately after returning to the country.

Keywords: prisoners, USSR, repatriation, camp, 1941, 1955.

NOTE

¹ Depozitul Central Intermediar de Arhivă.

² La 27 iulie 1929, la Geneva au fost semnate două documente cu caracter de acte normative internaționale: „*Convenția pentru îmbunătățirea sorții răniților și bolnavilor din armatele de campanie*” și „*Convenția privitoare la tratamentul prizonierilor de război*”. Uniunea Sovietică a refuzat să semneze „*Convenția privitoare la tratamentul prizonierilor de război*”, însă, prin Declarația de la 25 august 1931, semnată de M.M. Litvinov, comisar al poporului pentru Afacerile Străine al URSS, a aderat la „*Convenția pentru îmbunătățirea sorții răniților și bolnavilor din armatele de campanie*” (Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, în continuare AMAE, Fond 5 Convenții, G. 9, vol. II, nepaginat).

³ Laurențiu Constantiniu, Ilie Schipor, Vladimir Ivanovici Korotaev, Vladimir Nikolaevici Kuzelenkov, Vitalie Văratie (coordonator), *Prizonieri de război români în uniunea sovietică, documente 1941-1956*, Editura Monitorului Oficial R.A., București, 2013, p. 11.

⁴ Alesandru Duțu, Florica Dobre, Leonida Loghin, *Armata Română în al Doilea Război Mondial (1941-1945). Dicționar enciclopedic*, Editura Enciclopedică, București, 1999, p. 11.

⁵ Convenția de la Geneva privitoare la tratamentul prizonierilor de război din 27 iulie 1929.

⁶ *Regulamentul cu privire la prizonierii de război*, pus în aplicare prin Hotărârea nr. 1798-800s din 1 iulie 1941 a Consiliului Comisarilor Poporului al URSS.

⁷ Fișele de evidență, transmise Direcției Generale pentru Problemele Prizonierilor de Război și ale Persoanelor Civile Internate, erau compartimentate pe armatele inamice și sistematizate conform apartenenței etnice a prizonierilor de război, în cadrul fiecărei categorii fiind respectată ordinea alfabetică. Toate fișele pregătite erau distribuite în seturi a câte o mie de exemplare, împachetate și expediate prin curier la Moscova.

⁸ Nota informativă a adjunctului șefului Secției a 2-a din Direcția Generală pentru Problemele Prizonierilor de Război și ale Persoanelor Civile Internate din cadrul NKVD, privind prezența prizonierilor de război în lagăre, la punctele de primire și în spitale, la 1 ianuarie 1942.

⁹ Centralizator privind evoluția efectivelor de prizonieri de război deținuți în lagărele din URSS în perioada 1 februarie 1942-1 ianuarie 1946.

¹⁰ Informațiile se regăsesc în referatul din 10 decembrie 1947, întocmit de Ion Mihnea, din cadrul Direcției Politice/Secția URSS din Ministerul Afacerilor Străine al României, cu privire la repatrierea prizonierilor de război români din Uniunea Sovietică (AMAE, Fond 71 URSS, General (1945-1948), vol. 4, nepaginat).

¹¹ Datele se regăsesc în Nota informativă a lui L.P. Beria către I.V. Stalin și V.M. Molotov, privind efectivele de prizonieri de război aflate în lagărele NKVD al URSS, starea lor fizică și distribuirea la muncă în economia sovietică, la 5 decembrie 1944.

¹² După adoptarea acestei hotărâri, a urmat dispoziția din 20 februarie 1943, prin care a fost anulată aducerea la muncă, în bazinul carbonifer Moscova, a 500 de coreeni, care lucrau la construcția liniei de cale ferată Turkestan-Siberia.

¹³ Laurențiu Constantiniu, Ilie Schipor, Vladimir Ivanovici Korotaev, Vladimir Nikolaevici Kuzelenkov, Vitalie Văratie *Op. Cit.*, p. 26.

¹⁴ Prin Directiva nr. 157, din 13 septembrie 1945 a NKVD s-a dispus ca din rândul prizonierilor de război germani, austrieci, unguri și români să fie eliberați doar invalizii și cei slăbiți.

¹⁵ MVD - Ministerul Afacerilor Interne din URSS (Russian: Министерство внутренних дел СССР - МВД).

¹⁶ Nota ministrului Afacerilor Interne al URSS către V.M. Molotov, ministrul Afacerilor Străine al URSS, cu privire la efectivele de prizonieri de război români aflate în lagărele MVD, în spitalele și în batalioanele de muncă ale Ministerului Forțelor Armate, la 31 august 1946.

¹⁷ Notă informativă a șefului Secției 1, din cadrul Direcției pentru Problemele Prizonierilor de Război și ale Persoanelor Civile Internate, privind evoluția numărului prizonierilor de război și al persoanelor civile internate (inclusiv români), deținuți în lagărele și penitenciarele din MVD al URSS în anul 1952.

¹⁸ Scrisoarea din 13 iulie 1945 a șefului Biroului pentru statele balcanice din Comisariatul Poporului pentru Afacerile Străine al URSS, referitoare la eliberarea, la rugămintea autorităților române, a 40.000 de cetățeni români aflați în zonele ocupate de trupele sovietice din Austria și din Germania.

¹⁹ Raportul ministrului Afacerilor Interne al URSS către I.V. Stalin, din 13 mai 1948, referitor la efectivele, starea fizică și folosirea la muncă a prizonierilor de război în primul trimestru al anului 1948.

AVRIGEANUL VASILE STOICA ÎN SLUJBA ROMÂNIEI MARI CU ARMA-N MÂNĂ SAU CU CUVÂNTUL

General de brigadă (rtr) Ion DĂNILĂ¹

Motto:

*„Fericit este neamul acela care are credincioși patrioți
și oameni întru știință luminați” – Gheorghe Lazăr²*

Vasile Stoica

Anul acesta se împlinesc 65 de ani de la înălțarea la ceruri a lui Vasile Stoica, avrigeanul erudit și mai presus de toate luptător pentru ROMÂNIA MARE și etern PATRIOT.

Ca unul ce am crescut în umbra falnicei cetăți a Făgărașului, ecou peren al „Vulturului Unității Naționale”, voievodul Mihai Viteazul, pe care inegalabilul Bălcescu îl percepușe ca pe „cel mai mare domn din istoria tuturor românilor”, iar eu l-am descoperit mult mai târziu în verbul măiestru al lui Nicolae Iorga ca pe „Mihai Străbunul ce a fost neconținut legat de orice cuvânt al nostru pentru dezrobirea neamului, către adunarea laolaltă și legarea pentru totdeauna a fărâmelor trupului nostru național”³, unde Oltul mi-a susurat molcom legende despre Radu Negru Vodă, falnicele piscuri, mereu acoperite de cușma zăpezii, ale Negoiului și Moldoveanului, care acopereau protector minunăția ctitoriei brâncovenești a Mănăstirii Sâmbăta de Sus, iar pașii spre școală – fereastra spre luminarea și înțeleptirea binefăcătoare – mă purtau printre bustul sobru al Doamnei Stanca și monumentul sugestiv al lui Badea Cârțan – vestitul oier purtător de cultură românească în strața-i ciobănească dusă până la piciorul Columnei din cetatea Eternă, la rădăcina obârșiei noastre” – toate făcându-mă mereu mândru de locurile și oamenii plaiurilor natale, că sunt de acolo și să mă vreau mereu de-al lor.

Descoperit întâi în cartea de istorie, apoi și în cea de română, avrigeanul Gheorghe Lazăr, pe care-l consideram cel mai reprezentativ fiu al satului, cu merite incontestabile în întemeierea învățământului în limba română și nu numai, m-a însoțit apoi în burgul de pe Cibin – devenit peste ani capitală europeană a culturii –

în timpul studiilor militare, l-am aprofundat, cunoscut și înțeles în intimitatea sa prin documentația făcută pentru realizarea Muzeului Școlii Militare „Gheorghe Lazăr” din Sibiu, unde am activat o bună perioadă a carierei mele militaro-didactică și m-am simțit și mai împlinit și sigur pe tărâmul bătătorit prin truda și inteligența meritușilor noștri înaintași.

Cu surprindere, nedumerire și admirație am descoperit, în lucrarea prolificului și perseverentului istoric și cercetător Ioan Opriș – „Vasile Stoica în serviciul României” – un avrigean de o anvergură impresionantă, nerecunoscut și necunoscut de urmași, neperceput de o majoritate covârșitoare a istoricilor și ignorat de istoriografia, literatura, diplomația și chiar alte domenii ale culturii românești, unde și-ar fi avut un loc distinct și binemeritat, prin faptă și nu prin dat.

Impresionat de creionările autorului și incitat de sublinierile făcute de personalitățile ce l-au receptat din carte la superlativ, m-am aplecat cu pioșenie asupra lucrării și am parcurs uimit, emoționat și febril toate cele peste 600 de pagini, la sfârșitul cărora am rămas cu impresia că mă găseam la poalele Moldoveanului și-mi forțam privirea să zărească raza de soare ce-i aureola piscul, mândru „că-i de-al nost”, necăjit că-l descopăr atât de târziu și decis să-l readuc și eu în actualitate prin modesta-mi încercare.

Născut la Avrig, pe malul bătrânului Alutus, în prima zi a anului când ne murea „Poetul Național”, Vasile Stoica avea să-și confirme calitatea patronului spiritual „Vasile Gură de Aur”, făcând parte dintr-o adevărată generație de aur a celor mulți care au plămădit și împlinit UNIREA cea MARE.

Crescut în satul lui Gheorghe Lazăr și chiar începându-și educația în spiritul maestrului, va face școala generală în satul natal, își continuă studiile liceale la Sibiu în liceul unguresc și la Brașov în cel român-ortodox, desăvârșindu-și pregătirea în universitățile din Budapesta, Paris și București.

Educat în spiritul unor idei și crezuri clare, concentrate pe respectarea și revendicarea drepturilor naturale, având educatori care i-au inoculat eroismul

și patriotismul curat, cu un larg orizont de înțelegere asupra conviețuirii sociale și cu o geografie spirituală consolidată în locuri de referință pentru elitele românești, tânărul intelectual ardelean va acumula cu asiduitate și va răspunde plenar încrederii familiei, prietenilor din toate ținuturile românești, dascălilor, colaboratorilor și mai presus de toți, neamului românesc.

Fiul de țăran crescut la poalele Munților Făgăraș, în foame de cunoaștere și cultură, prin studiu asiduu și educație permanentă, reușea să vorbească bine în zece limbi și încă să citească bine în alte patru, este un poet apreciat al generației sale – puțin cunoscut nouă – un traducător eminent, un istoric avizat și obiectiv al epocii sale, un literat și ziarist de ținută, un meloman desăvârșit – el însuși având o voce frumoasă, apreciată în țară și peste hotare, are compoziții proprii, de notorietate, fiind autorul versurilor viitoarelor marșuri „La arme” și „Cântecul vitejesc” – este un iubitor de artă și un colecționar de finețe, un bibliofil prolific, un diplomat de mare anvergură și mai presus de toate un ostaș cu arma în mână sau înarmat cu argumentul verbului și documentului în crâncena luptă pentru făurirea României Mari.

În aceste pagini mă voi referi doar la scurta, dar strălucita carieră militară a lui Vasile Stoica.

După o scurtă carieră didactică, simultană cu cea jurnalistică, în toamna anului 1914, mobilizat fiind pentru armata austro-ungară, își croiește drum prin „vama cucului”, peste semeții Munți ai Făgărașului și trece în Vechiul Regat, motivându-și astfel hotărârea: „Nu mă ducea nici dorul de căpătuială, deoarece situația ce o aveam la Arad era una dintre cele mai frumoase, nici teama de fronturile austriece, deoarece în Austro-Ungaria fusesem reformat și pe lângă aceasta eram scutit de armată și în calitate de redactor șef al unui ziar important ca «Românul». Veneam însă ca să fiu și eu în șirul celor cari socoteam că în curând vor înfăptui desrobirea Ardealului visată atâta vreme”⁴.

Ajuns la București, tânărul ardelean, se integrează grupului de intelectuali de peste munți, fiind un activ susținător al cauzei românilor de sub jug străin, abordând un ton decent, nezgomotos, răbdător, dar cu documentație inatacabilă. Face demersuri insistente pentru recunoașterea cetățeniei române, încearcă să se integreze în cadrele armatei române, surâzându-i „școala de aviație”, dar, negăsind locuri vacante, va rămâne în atenția Directoratului Geniului din Ministerul de Război.

Se înrolează ca voluntar în vara anului 1916, în conformitate cu Ordinul nr.139 din 18 august 1916 al Marelui Stat Major – Biroul de informații și este

încadrat ca ofițer de informații la Divizia 1 Infanterie, iar pe 26 august era deja la Târgu Jiu, în misiuni de spionaj și contraspionaj.

Deși condamnat la moarte de Curtea Marțială de la Cluj, Vasile Stoica trece, pe 2 septembrie, în Transilvania, îmbrăcat în straie țărănești, culege informații din spatele frontului în zilele de 3-5 septembrie, iar apoi revine odată cu unitățile române, fiind rănit în luptele de la Căineni, din 18 septembrie.

Ca *sublocotenent asimilat* armatei române, Stoica participă din prima zi de război la luptele de la Jiu, la Sibiu, Olt, Colți– Argeș, distingându-se prin atacul la baionetă asupra cuibului de mitraliere de la Valea Carpenului, apoi ca apărător, cu un grup de voluntari ardeleni, al Muntelui Suru, din ținutul său natal, în zilele de 26 și 27 octombrie 1916. A fost de două ori rănit, suferind 11 răni și rămânându-i pe viață o schijă de oțel în plămânul stâng, amintire a luptelor de la Racovița de Argeș, din ziua de 12 noiembrie 1916.

S-a retras odată cu căderea frontului, a fost internat 3 luni în spital, a fost operat de 4 ori, dar a cerut cu insistență să fie retrimis pe front, afirmând cu tărie că-i era frică „numai de Cel de Sus”. Fiind refugiat la Iași, se pune la dispoziția autorităților declarând că : „Eu nu am moșii de zeci de hectare în această țară, ca să fiu chiulangiu și să fac toate intervențiile spre a fi trecut la Minister sau la partea sedentară. Mi-e scump însă sufletul acestui neam și simt că e nevoie de ostași, care să lupte cu toată ființa lor pentru apărarea lui. Mi-e rușine să mă cred, ca atâtea și atâtea secături, indispensabil pentru vremurile ce vor urma după război!”⁵. Și cât de necesar va fi el după război.

Deși avid de a-și sluji țara cu arma în mână, rănitul Vasile Stoica, tot în misiune militară, va fi trimisul guvernului României, la 10 aprilie 1917, în SUA pe un front și mai important pentru soarta neamului său.

În urma glorioaselor fapte de arme pe fronturile anului 1916, colonelul Sterea îl propune pe Vasile Stoica pentru decorarea cu Ordinul „Mihai Viteazul”, dar este respins de generalul Praporgescu pe motiv că nu este cetățean român și ofițer, iar propunerea căpitanului Stoenescu de a fi decorat cu Medalia „Virtutea Militară” pentru eroismul de la Muntele Suru este împiedicată de un hârțogar obtuz și închistat. Eroismul său trece neobservat în țara pe care o iubește și slujește, dar care nu-l recunoaște.

Abia în 1931, la sesizarea lui Dimitrie Ghika – superiorul său la Ministerul Afacerilor Străine – unde îndeplinea atunci funcția de secretar general – lui Vasile Stoica i se conferă în mod reparatoriu, prin decret regal semnat de Carol al II-lea, Medalia „Virtutea

Militară de Război” clasa a II-a, de care era foarte mândru, purtând-o cu demnitate și ostentativ în orice împrejurare protocolară, încadrându-se și în Asociația „Virtutea Militară de Război”, iar din 1937 devenind chiar președinte de onoare al filialei din Ardeal.

Iată cum suna Brevetul nr. 5472 din 1931, luna septembrie, ziua 28: „Noi Ministru Secretar de Stat la Departamentul Armatei adevărim că prin Înaltul Decret nr.3939 din 28 septembrie 1931, Majestatea Sa Regele a binevoit a conferi, medalia «Virtutea Militară de Război» clasa a II-a, Domnului VASILE STOICA, fost voluntar în Regimentul 2 Vânători «Regina Elisabeta» în timpul războiului, pentru curajul și bravura de care a dat dovadă în luptele din luna septembrie 1916, de la Gropile Turcilor (Colții Făgărașului), unde, contra-atacând în fruntea unui pluton, recucerește creasta ocupată de inamic. A luat parte la atacul de noapte dat prin surprindere la Muntele Suru și Budislavul, cu compania din care făcea parte, reușind a cuceri Muntele Suru, păstrându-l până când s-a ordonat retragerea. În luptele de pe Valea Carpenului a fost rănit, pe când se găsea cu unitatea sa la flancul stâng al sectorului ce ocupa”⁶.

Dacă a binemeritat „Virtutea Militară” și și-a însușit-o organic, a refuzat, la 12 iunie 1942, să primească „Coroana României” din „motive de demnitate personală” și în 1927, după ce refuzase și decorația încoronării, refuză și „Leul Alb” considerând că „a-mi acorda o decorație pe care la noi o poartă pe piept o ceată întreagă de oameni care n-au făcut nimic pentru Cehoslovacia, mie care totuși am făcut ceva, în orice caz mai mult decât toți ceilalți, însemnează o desconsiderare a muncii mele”⁷.

Acesta era Stoica, un luptător pentru principii, sever în apărarea moralității, fără compromisuri și concesii, un incomod, chiar rigid uneori, dar un patriot și român adevărat, care va traversa Atlanticul pentru a susține cauza românească în Lumea Nouă.

Primind autorizația Marelui Cartier General la 18 aprilie 1917 și viza Legației americane din 5 mai 1917 la Iași, ardeleanul de doar 28 de ani își începe lunga-i și riscantă-i călătorie pornind din Gara Ungheni, peste o Rusie în haos, însumând și viza Ambasadei SUA de la Tokio din data de 2 iunie 1917, pentru ca la data de 23 iunie 1917, publicația „San Francisco Chronicle” să anunțe sosirea „Misiunii Românești” cu un „mesaj patriotic”, compusă din Vasile Lucaciu, Ion Moța și locotenentul Vasile Stoica, având mandatul guvernului român „să stimuleze interesul pentru problemele românești”⁸.

Publicația „The San Francisco Examiner” îl prezenta pe Vasile Stoica drept profesor universitar, iar delegația

română „în drum spre Washington pentru a fi primită de președintele Wilson”⁹.

Ajuns pe „tărâmul tuturor posibilităților”, Vasile Stoica inițiază și organizează acțiuni culturale, propagandistice și științifice pentru românii din emigrație și informează opinia publică și conducerea americană, prin articole de presă, radio, broșuri, memorii și conferințe și chiar pe președintele SUA, Wilson, asupra problemelor și aspirațiilor românești.

Aici îi cunoaște și-și unește efortul într-o colaborare fructuoasă cu profesorul T.G. Masaryk, viitorul președinte al Cehoslovaciei, cu J.J. Paderewski, viitorul prim-președinte de Consiliu al Poloniei renăscute și cu vechiul patriot croat Ilinco Hincovici, unindu-și glasurile în susținerea cauzei popoarelor asuprite și edificând pe pământ american „Uniunea Medio-Europeană”.

Eforturile individuale și colective vor da roade și însuși președintele Wilson, într-un comunicat semi-oficios al Departamentului de Stat, va recunoaște, la 5 noiembrie 1918, dreptul de unire într-o singură țară a „românilor de pretutindeni”.

Întâlnirea cu președintele american din 21 septembrie 1918, l-a marcat profund pe tânărul ardelean încât îl va evoca ulterior ca „unul dintre cei mai mari eroi pe care i-a dat ultima jumătate de veac”, ca pe un „soldat credincios, fanatic, al acestui ideal de „înfrățire, de pace între oameni, pentru progresul etic și economic al omenirii”, considerându-l „un iluminat” și „un apostol” ce rămâne „pentru viitorime ca una dintre cele mai curate, mai înălțătoare și cele mai idealizate personalități ale istoriei”¹⁰.

Deși departe de țară, este mereu la curent cu situația politico-militară a României și suferă alături de neamul său, percepe prăbușirea Rusiei spre bolșevism, vibrează alături de basarabeni, bucovineni și ardelenii săi, este încurajat și apreciat în demersurile sale de militari și politicieni români, de Casa Regală, de însăși Regina Maria.

Se aruncă cu frenezie în viața publică americană neprecupețind nici timp, nici efort pentru a-și atinge țelul periplului său pe aceste meridiane – cauza românească. Impresionează interlocutorii americani nu numai prin frumusețea sa fizică, prin vocea plăcută și ținuta demnă și mereu ireproșabilă, cât mai ales prin vasta sa cultură, limbile cunoscute, devotamentul, argumentația amplu fundamentată și consecvența țelului urmărit, strălucind în sânul elitei autohtone și deschizând uși și inimi în folosul cauzei neamului său.

Mult mai dificilă s-a dovedit misiunea de coagulare a coloniilor românești pentru realizarea unei convenții naționale pe pământ american. Cu tact, cu consecvență,

cu cedări din partea sa, cu diplomatie și răbdare, îi cheamă pe conaționali la concordie „mai ales acum în timpurile acestea mari sau mai bine zis când neamul nostru trece prin cele mai grele încercări”¹¹.

În această perioadă trăiește satisfacția ca cei din Comitetul Național Român de la Paris să-l fi „fost făcut căpitan al legiunii române din Franța”¹² în vara anului 1918, ca semn al prețurii pentru strădaniile din America.

Colaborarea sa cu numeroase și prestigioase organe de presă, ce apăreau în America vremii, se materializează cu o adevărată avalanșă de articole, interviuri, discursuri, broșuri și chiar traducerea și publicarea de lucrări – vezi „Suferințele din Ardeal” – hărți, retipărind printre altele partea referitoare la pământul românesc a celebrei hărți etnografice pe comune, a specialistului ungar Paul Bologh, ale căror exemplare au fost enorm de utile și semnificative chiar și la Conferința de Pace de la Paris, în susținerea cauzei românești.

Militarul din el, chiar dacă de conjunctură, mărturisea că-și făurise un plan de recrutare a unei legiuni dintre românii americani pentru că „suprema rațiune a românilor din Transilvania, comitatele învecinate și Banat este să fie dezrobiți de stăpânirea ungurească și uniți într-un singur stat cu frații lor din România, Bucovina și Basarabia. Și nu ne îndoim că adoptarea principiului naționalităților ca bază a păcii viitoare le va face deplină dreptate”¹³ – după cum afirma Vasile Stoica, la 29 octombrie 1918 și credea în necesitatea brațului armat al poporului. Pe această tematică, presa americană anunța, la 6 noiembrie, același an, o cifră de 5.000 de români înrolați într-o legiune care să lupte în Franța, iar spre sfârșitul misiunii lui Stoica se vehiculau cifre ce atingeau chiar 30.000 de voluntari români, care însă n-au debarcat niciodată în Europa și n-au intrat în focul luptelor pentru înfăptuirea idealului național.

Un observator atent și avizat al vremii, având mereu sub lupă pe subtilul și delicatul intelectual ardelean, remarcă că și-a câștigat aliați: pe unii cu cărți, pe alții cu flori, pe alții cu țuica românească, pe alții cu telemeaua de acasă și pe toți cu harul său de a prezenta dreptatea neamului românesc în aspirațiile sale de unire și libertate.

Deși era nominalizat de presa americană, încă de la sosire, cu gradul de locotenent, deși venise cu avizul guvernului României și aprobarea Marelui Cartier General, de-abia în 1918 intră în drepturi depline și este recunoscut ca sublocotenent în armata română, în conformitate cu documentul din 24 ianuarie care stipula: „Domnul sublocotenent, conform ordinului telegrafic din 22 ianuarie 1918 al D-lui Prim-Ministru și Ministru de Externe, Ion I.C. Brătianu, misiunea pentru

care ați fost trimis în America încetând, sunteți atașat pe lângă Legațiunea Română din Washington cu începere din ziua primirii acestui ordin. Deoarece în virtutea ordinului ce aveți din partea Marelui Cartier General Român cu nr. 1082 din 18 aprilie 1917, Dumneavoastră ați venit în America în calitate de militar și ați figurat ca atare, veți îndeplini formele de cuviință prin Atașatul Militar Român de pe lângă această Legațiune, pentru ca dânsul făcând formalitățile necesare să vi se achite leafa cuvenită conform dispozițiilor Marelui Cartier General”¹⁴ și astfel, după un an de privațiuni și lipsit de resurse, Vasile Stoica era sublocotenent în soldă al armatei române, dar uitat și omis de la decorări.

Nu avem date privind avansarea sa la gradul de locotenent, dar din telegrama adresată de I.C. Brătianu, la 28 ianuarie 1919, șeful delegației române la Conferința de Pace de la Paris, aflăm despre „Căpitanul Stoica, președintele Ligii Naționale Române din America – felicitat pentru patriotismul de care a dat dovadă”¹⁵ și care era solicitat urgent să treacă oceanul pentru a completa efectivul delegației noastre.

În februarie 1919, îl găsim deja pe Stoica la Paris, ca ofițer de legătură al lui Brătianu cu delegațiile americană și engleză la Conferința de Pace. Era foarte util în această activitate, fiind persoana cea mai avizată și documentată în chestiunea hotarelor noastre, configurația etnică pe regiuni și bine-cunoscut și respectat în SUA și prin acesta și în Anglia.

Prin înțelegerea dintre Wilson și premierul Lloyd George, Vasile Stoica, sub titulatura de ofițer al Crucii Roșii Americane, dar înarmat cu autorizațiile și scrisorile de acreditare remise de Brătianu, trebuia să facă parte din delegația condusă de ziaristul american William Bullitt ce urma să trateze, la Moscova, cu Lenin și guvernul său, viitoarea pace mondială.

Opoziția lui Diamandy și precipitarea climatului politico-militar în spațiul rusesc au dus la eșuarea planului și la plantarea germenului de revanșă, iar pentru Vasile Stoica la o nouă misiune în America pentru a organiza serviciile consulare românești.

Reîntors în țară în 1921, în România Mare, pentru care a dat și el, sânge și minte, dezbracă definitiv uniforma militară și îmbracă pentru totdeauna „uniforma diplomatului”, înarmându-se cu cuvântul și devenind un pelegin, un adevărat misionar diplomatic, colaborator apropiat, apoi continuator al liniei politice externe promovate de mentorul său, Nicolae Titulescu, pe tărâm european și mondial.

Apreciat și așteptat cu plăcere la Washington, la Londra și Paris, dar împins de mașinațiunile bucureștene la Tirana, Sofia, Riga, Ankara, Haga și

Bruxelles, dar la fel de devotat, conștiincios și eficient în actul diplomatic românesc exercitat. Și-a slujit țara și a făcut-o cunoscută în lume sub Ferdinand I, Carol al II-lea, Ioan Antonescu, Mihai I și chiar sub guvernarea dr. Petru Groza, dar așa cum însuși consemna „mi-am făcut cariera de la coarnele plugului țărănesc până la cel mai înalt grad diplomatic prin muncă, talent și hărnicie, sunt un democrat nu prin doctrine învățate, ci prin însăși structura mea sufletească izvorâtă din sângele strămoșilor mei țărani din Țara Oltului, îmi ador ȚARA și poporul românesc și l-am servit cu devotament neclintit toată viața mea. Am fost un pasionat al carierei mele, convins că numai dacă ai pasiune pentru o muncă, poți realiza o operă de importanță în viață¹⁶ și pentru toate acestea, începând cu 21 martie 1948, distinsul, finul și stoicul diplomat și patriot Vasile Stoica face turul închisorilor comuniste de la Aiud, Pitești, Poarta-Albă, Văcărești și Jilava.

În ultima își va găsi obștescul sfârșit, la 27 iulie 1959, purtând stigmatul de „frontierist”, deci mare criminal,

el care luptase pentru România Mare, el care o apăruse la cele două conferințe de pace, el care avusese atâtea ocazii de a nu reveni în țara ce se încovoia sub cizma sovietică, el care se aventurase peste Atlantic să facă cunoscut oful și dreptatea românească.

Înmormântat în grabă și fără cruce la căpătâi, în cimitirul închisorii pentru a-i șterge urma, dar scoaterea lui Vasile Stoica din ISTORIA neamului său nu a fost posibilă. Prin curajul unui slujitor al bisericii și prin strădania și perseverența familiei, acest „luptător al spiritului și pentru spirit”, care a fost Vasile Stoica și-a găsit odihna veșnică, conform dorinței, sub crucea de piatră a mormântului din apropierea bisericii străbunilor săi de la Avrig, răbdător și încrezător în deșteptarea neamului său și senin în fața judecătorului suprem și al neamului pe care l-a iubit și servit cu devotament.

Acesta a fost și trebuie să rămână în conștiința românilor, dar și în cartea lor de căpătâi – ISTORIA – feciorul de plugar al lui Gheorghe al Vidului din Avrig – voluntarul de la 1916, VASILE STOICA.

Vasile Stoica defending Great Romania with weapons and words Brigade General (r) Ion Dănilă

Abstract: A remarkable personality of the Transylvanian intelligentsia, Vasile Stoica deserted from the Austro-Hungarian army and enlisted as a volunteer in the Romanian army. He participated in the first part of the First World War campaign, being seriously wounded. With undue delay, he was awarded with the “Military Virtue” Medal only in 1931. He excelled in the missions he carried out in the USA and at the Peace Conferences after the First and Second World Wars. He died on July 27, 1959, in Jilava prison.

Keywords: Vasile Stoica, Avrig, diplomat, First World War, USA, Peace Conference.

NOTE

¹ Președintele Asociației Naționale a Veteranilor de Război.

² Gheorghe Poenaru, *Gheorghe Lazăr și școala română. 1871, din Iubirea de moșie e un zid...*, Editura Albatros, București, 1974, p. 116.

³ Pr. Nicolae I. Șerbănescu, *Politica religioasă a lui Mihai Viteazul*, Arhiepiscopia Târgoviște, 2001, p. 3.

⁴ Ioan Oprea, *Vasile Stoica în serviciul României*, Editura Oscar Print, București, 2008, p. 36.

⁵ *Ibidem*, p. 37.

⁶ *Ibidem*, p. 510.

⁷ *Ibidem*, p. 50.

⁸ *Ibidem*, p. 62.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Ibidem*, p. 16.

¹¹ *Ibidem*, p. 69.

¹² *Ibidem*, p. 70.

¹³ *Ibidem*, p. 80.

¹⁴ *Ibidem*, p. 488.

¹⁵ *Ibidem*, p. 490.

¹⁶ *Ibidem*, p. 450.

ASOCIAȚIA CERCETAȘILOR ROMÂNI DIN RĂZBOIUL 1916-1919 – prezentare de fond arhivistic –

Emanuela LUNGU'

Istoricul creatorului de fond

Cercetășia reprezintă o mișcare internațională ce a apărut la începutul secolului al XX-lea, cu scopul de a educa tinerii. Fondator al mișcării cercetașilor a fost Rober Baden-Powell, ofițer al armatei britanice și autor al celebrei lucrări: „Scouting for Boys”. Traducerea în limba română a fost realizată de Ion I. Onu, pedagog cu studii de specialitate la Institutul „Jean-Jacques Rousseau” din Geneva, după textul francez al lui Pierre Bovet, profesor universitar și director al institutului sus-menționat. Aceasta a fost publicată sub denumirea „Cercetașii” la Editura Librăriei Socec & Comp, Societate anonimă, București, în anul 1915.

În România, primele inițiative pentru apariția cercetășiei au aparținut marelui geolog Gheorghe Murgoci care, vizitând Anglia, în toamna anului 1911, a făcut cunoștință cu organizația Cercetașilor care era la început, fiind înființată în anul 1909. Rămânând impresionat de idealul moral și social al acestei organizații pentru educația tineretului, a dorit ca aceasta să existe și în România. După răspândirea acestei mișcări, abia în anul 1913, au apărut primele grupe de cercetași la Liceul „Gheorghe Lazăr” și la Școala Evanghelică din București, iar în primăvara anului 1914 s-au pus bazele Asociației „Cercetașii României”, care s-a constituit la 12 mai 1914, sub președinția colonelului Grigore Berindei² și care a fost recunoscută oficial abia în anul 1915, prin Legea cu nr. 971 din 6 aprilie 1915, publicată în „Monitorul Oficial” nr. 8 din 9 aprilie 1915.

Asociația „Cercetașii României” număra, în anul 1915, 34 de legiuni, cu 58 de cohorte, răspândite pe întreg teritoriul țării, având 192 de comandanți și instructori și 12.966 de cercetași înscriși³.

Conform statutelor asociației, anexate Legii nr. 971 din 6 aprilie 1915, sediul principal al acesteia era la București și putea funcționa cu un număr nelimitat de centre în țară.

Asociația avea drept scop dezvoltarea în tineri de însușiri individuale ca: rigoare, îndemânare fizică, inițiativă, curaj, demnitate și onoare, precum și însușiri sociale și umanitare ca: solidaritate, patriotism și altruism. Astfel, dorindu-se a se forma viitoarele

generații de oameni de caracter și cetățeni conștienți de îndatoririle lor și folositori patriei.

Pentru îndeplinirea menirii sale, asociația încuraja organizarea de grupări de cercetași și publicarea de lucrări, note, instrucțiuni, dări de seamă etc. necesare îndrumării și organizării tinerilor cercetași.

Asociația era formată din: membri de onoare (persoane care aduceau servicii însemnate asociației), membri activi (instructorii și cercetașii), membrii aderenți (persoane care contribuiau prin cotizații la scopul și dezvoltarea asociației).

Orice înscriere ca membru se făcea pe baza unei cereri. Membrii activi și membrii aderenți trebuiau să plătească o cotizație anuală, ce se socotea de la 1 ianuarie a fiecărui an, indiferent de data înscrierii în asociație.

Membrii de onoare se numeau prin votul comitetului central direct sau prin propunerea comitetelor respective.

Fiecare membru primea o carte de identitate, precum și un însemn al cercetașilor. Însemnul se plătea. Orice membru se putea retrage din asociație doar prin demisie scrisă, după plata cotizațiilor la zi. Tinerii puteau intra în asociație începând de la 11 ani și până la începerea serviciului militar sau majorat. Cererea de înscriere trebuia să fie autorizată de părinți.

Asociația cuprindea: un comitet de patronaj, un comitet central, comitete locale, comitete regionale, consilieri tehnici și cenzorii. În afară de București, organizațiile locale cuprindeau următoarele comitete și consilii: comitet de patronaj local, comitet local și consilieri tehnici.

Fondurile și veniturile întregii asociații erau administrate de către comitetul central. Ele constau în fondurile și veniturile provenite de la membrii asociației din București, donații de orice natură, cu destinația specială pentru comitetul central sau pentru instituția cercetașilor, beneficiile de la serbări, publicații, vânzări, conferințe etc. ținute în București sau din inițiativa comitetului central.

Fondurile și veniturile locale erau reprezentate de cotizații, beneficii de la serbări, conferințe, vânzare de obiecte etc., donații de orice natură. Când comitetul central, credea necesar, putea numi unul sau mai mulți inspectori și controlori care, prin inspecțiile și îndrumările lor, puteau să sprijine dezvoltarea ei.

Niciun comitet nu putea purta titlul de cercetași și să funcționeze ca atare dacă nu era aprobat de comitetul central și dacă nu era conform statutelor, regulamentelor asociației și cercetașilor.

Primul element al cercetașilor era patrula, după care urma grupa, centuria, cohorta, legiunea și marea legiune a cercetașilor. Cohorta corespundea, în principiu, unei localități, iar legiunea corespundea județului. Cercetașii din întreaga țară aparțineau Marii Legiuni a Cercetașilor.

În Iași, în noiembrie 1914, Vasile Teodoreanu, președintele Societății de Gimnastică și profesorul Vasile Bogrea au făcut primul pas pentru constituirea organizației cercetășești pe lângă Societatea de Tir și Gimnastică.

În ziua de 30 noiembrie 1914, Vladimir Ghidionescu, delegat al Comandamentului Marii Legiuni și al Comitetului Central din București, a ținut o conferință publică în sala mare a Societății de Gimnastică, în fața elitei intelectuale a Iașului, expunând scopul asociației, mijloacele prin care se poate aduce la îndeplinire acest scop și amănunte asupra vieții cercetașilor din diferite țări pe unde i-a cunoscut. La 5 decembrie 1914 s-a înființat Legiunea „Vasile Lupu” din Iași cu următoarele comitete:

Președinte de onoare: Alteța Sa Regală Principele Carol.

Vicepreședinte: generalul C. Prezan, comandantul Corpului IV Armată.

Membri de onoare: I.I. Brătianu, Dimitrie Greceanu, Ioan Burada, rectorul Universității din Iași, colonelul Tarnoschi, Nicu Filipescu, Î.P.S. Sa Mitropolitul Moldovei, ministrul Instrucției, prof. univ. Ioan Simionescu și prefectul de județ.

Consilieri tehnici: colonelul Greceanu, colonelul Vicol, maiorul Beloe, dr. Ștefănescu-Galați, inginerul Burghilea, Gr. Bârsan, protoiereul Țincoca, colonelul Boureanu, maiorul Vasilescu, dr. G. Bogdan, medicul căpitan Veisa, I.V. Praja și prof. Peretz.

Cenzori: Pompilian, administrator financiar, G. Lascăr și intendentul maior Cruceanu.

Educatori-instructori: Dimitrie Cădere, prof. Bude, căpitanul Gurău, căpitanul Ionescu, căpitanul Scheletti, locotenentul Mărgăritescu, locotenentul Giurcăreanu, locotenentul Drăgulănescu, locotenentul Gazi Miltiade, locotenentul Damian, locotenentul Anastasiade și locotenentul Gaucă Valentin, toți maeștri de gimnastică.

Comitetul local de acțiune: Ioan Găvănescul, colonelul E. Broșteanu, T. Bădărău, P. Bujor, I. Ursu, dr. Manicatide, I. Borcea, dr. Țăranu, I. Cassetti, Al. Tocilescu, colonelul Liciu, colonelul Lecca, I. Mitru, D. Cădere, M. Tomida, V. Teodoreanu, E. Severin, dr. C.

Ionescu, V. Bogrea, V. Bude, I. Burghilea, O. Racoviță și D. Gusti.

Biroul permanent: Ioan Găvănescul-președinte, colonelul Broșteanu-vicepreședinte, T. Bădărău-vicepreședinte, dr. C. Ionescu-secretar și E. Severin - casier⁴.

Pe data de 22 februarie 1915, Alteța Sa Regală Principele Carol, comandantul Marii Legiuni, a sosit la Iași pentru depunerea jurământului cercetașilor din Cohorta Iași. Acesta a avut loc într-o mare ceremonie, în Piața Unirii, în fața statuii domnitorului Alexandru Ioan Cuza, în cadrul căreia au fost citite legământul și legea cercetașului⁵:

„*Legământul cercetașului:*

Eu, cercetașul ... făgăduiesc:

1. Să-mi slujesc cu dragoste Patria și Regele.
2. Să ajut pe aproapele meu.
3. Să mă supun legii cercetașului.

Așa să-mi ajute Dumnezeu!”.

„*Legea cercetașului:*

1. Cercetașul își ține totdeauna cuvântul; pentru el cinstea este o mândrie.

2. Cercetașul este sincer; el își face în orice împrejurări convingerile sale și respectă pe ale altora.

3. Cercetașul este drept; el disprețuiește minciuna, invidia, răutatea și ura.

4. Cercetașul are spiritul de inițiativă; el își ia răspunderea faptelor sale.

5. Cercetașul știe să asculte și să se supună.

6. Cercetașul nu face nicio deosebire de clasă socială, de avere și de credință, el este respectuos față de toată lumea și este fratele celorlalți cercetași.

7. Cercetașul este curajos; el este gata să ajute pe ceilalți aflați în nevoie și primejdie și caută să fie folositor altora.

8. Cercetașul este muncitor și econom; el respectă munca și avutul altuia.

9. Cercetașul este bun cu animalele și se împotrivește la orice acte de cruzime; îi plac plantele și se opune stricăciunilor ce li s-ar aduce.

10. Cercetașul este curat în gând, în vorbă și fapte; el se îngrijește de curățenia trupului, de viața igienică, dând sfaturi și ajutoare.

11. Cercetașul este voios și plin de însuflețire în toate împrejurările.

12. Cercetașul se silește să facă în fiecare zi o faptă bună, oricât de neînsemnată ar fi ea”⁶.

În timpul Primului Război Mondial, cercetașii din Iași erau organizați în centurii, în cadrul Cohortei „Gh. Asachi” și lucrau în cadrul a șapte detașamente: I-Telegraf și Telefon⁷, II-Prefectura de Județ⁸, III-Primărie⁹, IV-Prefectura de Poliție¹⁰,

V-Comandamentul Gării¹¹, VI-Sanitarii¹² și VII-Rezerva - Comandamentul Cohortei¹³.

În perioada interbelică, cu începere de la 18 iulie 1928, s-a constituit Asociația „Cercetașilor României din Războiul 1916-1919”, prin Sentința Tribunalului Ilfov, Secția I-a Civilo-corecțională nr. 1110 din 25 octombrie 1928, publicată în „Monitorul Oficial” nr. 261/1928.

Conform statutelor, asociația avea trei categorii de membri: fondatori (cei ce semnaseră actul constitutiv), activi (cei ce îndeplineau condițiile statutului) și onorifici (cei ce prin acte morale sau materiale aduseseră un real serviciu asociației). Membrii onorifici erau declarați de adunarea generală, în urma propunerii comitetului sau membrilor asociației.

La Iași, dorința înființării unui subcentru al asociației a apărut încă din octombrie 1934, când a fost comunicată și centrului Asociației „Cercetașilor României din Războiul 1916-1919”, cu sediul în București, str. Eugen Carada, nr. 3. Aceasta a fost primită cu mare bucurie și drept susținere i s-a trimis un statut nou și a fost rugată să ia măsuri, convocând prin presa locală, pe toți cercetașii de război¹⁴.

Subcentrul Iași al Asociației „Cercetașilor României din Războiul 1916-1919” s-a constituit în cursul lunii octombrie 1934 când s-a încheiat Procesul-verbal nr. 12 din 18 octombrie 1934¹⁵, cu aprobarea centrului - București - și când, în unanimitate, s-a ales un comitet provizoriu compus din: președinte-profesorul Virgil Ianovici, secretar-profesorul Gh. Vasiliu, casier-căpitanul Eugen Toporăscu, cenzori - Petrescu Mihai, Păduraru Mihai, cenzori supleanți - Macarovici N. și lt. Orășanu¹⁶.

Adunarea Generală din anul 1934 a hotărât ca patron al asociației ziua de 22 august, data morții, în 1918, la Mărășești, a slt. Ecaterina Teodoroiu. Ca recomandări pentru Subcentrul Iași, nou-înființat, centrul asociației dorea ca în local să existe tablourile M.S. Regele, A.S.R. Principele Nicolae, de preferință în uniformă cercetășească, precum și a persoanelor mai de seamă din țară și județ, care au activat mai intens pentru ideea cercetășească; să se înființeze o bibliotecă în care să se păstreze toate publicațiile cercetășești apărute de la înființare; să se alcătuiască un album cu fotografiile cercetașilor din acea epocă; să se alcătuiască tablouri cu membrii centrului și ai județului, tablouri de cercetași răniți, mutilați, decorați, arătându-se felul decorației; să se întocmească un caiet de dispoziții (ordine) al președintelui și un altul de cereri și reclamații al subsecretarului, casierului etc.; în vederea apropierii între membrii asociației, se recomanda fixarea, cel puțin într-o zi a lunii (de pildă, spre seară, în ultima sâmbătă

a lunii), a unei întruniri a membrilor județului într-o anume bodegă, berărie sau restaurant; să se intervină la anumite hoteluri, restaurante, bodegi, berării, cofetării, spectacole pentru a se acorda reduceri mai ales cu ocazia întrunirilor sau serbărilor cercetășești etc.; pentru a putea face față la cheltuielile mai importante, cum era procurarea drapelului subcentrului și alte nevoi de organizare, se recomanda a se recurge la instituțiile oficiale și particulare din județ pentru obținerea de donații.

Drapelul subcentrului se putea sfinți când acesta găsea de cuviință, cu ocazia unei solemnități oficiale sau cercetășești, la care să fie invitate persoanele de seamă din capitală, județ etc., precum și persoanele care au sprijinit asociația.

Toate solemnitățile trebuiau să înceapă printr-un serviciu religios, făcându-se pomenirea și apelul cercetașilor de război morți, evocându-i și pe cei vii răniți, mutilați sau care s-au remarcat prin acte de bravură în război sau au adus servicii importante patriei¹⁷.

Orice persoană care dorea să se înscrie, trebuia să completeze un chestionar, să aducă dovezi de la cohortă și dovezi de la institutele unde a servit în război, avea nevoie de un memoriu cu întreaga activitate desfășurată în război și două fotografii de membru, plus cotizațiile și taxa de înscriere¹⁸.

Avându-se în vedere că: întreaga activitate a tuturor membrilor asociației s-a desfășurat pe teritoriul Moldovei, în Iași a fost reședința Marii Legiuni și centrul de comandă al acestei întregi activități; că fiecare oraș al Moldovei prezenta o amintire a sacrificiului benevol depus de cercetași, iar multe centre care au servit drept tabere, răspândite pe tot întinsul acestei regiuni, au adăpostit mulțime de camarazi și de tineri veniți să urmeze armata țării, tineri care au petrecut în aceste tabere ani grei ai adolescenței lor; în toate aceste localități o mulțime de camarazi s-au pierdut din cauza bolilor, multe apărute în timpul și din cauza serviciului prestat, în cadrul Adunării Generale a membrilor Asociației „Cercetașilor României din Războiul 1916-1919”-Subcentrul Iași, ce a avut loc pe 3 decembrie 1935, s-a discutat despre înființarea unui Comitet Regional al Foștilor Cercetași de Război, în Iași, care să aibă administrarea întregii provincii, cu rolul de a coordona activitatea centrelor existente și de a înființa, acolo unde era posibil, altele noi, de a se ocupa de aducerea aminte a camarazilor dispăruți și de marcarea locurilor unde au fost tabere¹⁹. Comitetele regionale nefiind prevăzute în statut, înființarea lor nu s-a putut aproba²⁰.

Membrii Subcentrului Iași, în urma constituirii acestuia și ca urmare a activității sale, aveau îndatorirea de a activa prin prezența și colaborarea lor în totalitate în Sfatul Legiunii „Vasile Lupu” Iași. Ca rezultat al colaborării în Sfatul Legiunii „Vasile Lupu”, subcentrul a organizat prima școală de cadre pentru viitorii instructori de cercetași și străjeri. Cursurile erau urmate de peste o sută de studenți și elevi ai ultimelor două clase de liceu. Acestea au început la 18 ianuarie 1936, ținându-se cu cea mai mare regularitate²¹.

Programul de cursuri al Școlii de Cadre a Legiunii „Vasile Lupu” Iași era următorul:

1. „Istoricul și caracterul general al Cercetășiei” - de lt. C. Onofrei, membru al subcentrului.
2. „Organizarea unei excursii” - de prof. A. Chelărescu, membru al subcentrului.
3. „Chesiuni de Higienă” - de cpt. dr. P. Fiamboli, membru al subcentrului.
4. „Higienă și prim ajutor” - de cpt. dr. A. Ștefănescu, membru al subcentrului.
5. „Chestiuni de gospodărie și educație civică” - de av. O. Cădere, membru al subcentrului.
6. „Nevoile părinților la cari ar putea face față cercetășii” - de av. O. Cădere, membru al subcentrului.
7. „Orientări în teren. Orientarea hărții” - de prof. M. Stavrat, membru al subcentrului.
8. „Elemente de topografie; aprecieri de distanță, greutate etc.” - de prof. I. Rick, membru al subcentrului.
9. „Interpretarea legii și legământului” - de prof. V. Ianovici, membru al subcentrului.
10. „Noțiuni de comerț și sfaturi pentru aprovizionare” - de cpt. Ioniță, membru al subcentrului.
11. „Cunoașterea naturii”, - de prof. C.V. Oescu, membru al subcentrului.
12. „Principii de organizare a muncii” - de prof. C. Parteni, membru al subcentrului²².

Urmărind realizarea scopului Asociației Cercetașilor de Război și în conformitate cu dispozițiile Decretului-lege nr. 3424 din 7 octombrie 1937 prin care se reglementa educația tineretului din România în cadrul Străzii Țării²³, Consiliul de Îndrumare, în ședința ținută la 11 martie 1939, la care au participat pe lângă membrii Comitetului Central și reprezentanți ai 14 subcentre, a decis colaborarea cu Straja Țării, asociația păstrându-și personalitatea juridică și individualitatea²⁴.

Pe lângă Subcentrul Iași au mai existat următoarele subcentre ale Asociației „Cercetașilor României din războiul 1916-1919”: Brăila, Brașov, Bârlad, Banat, Buzău, Bacău, Cernăuți, Caracal, Craiova, Constanța, Câmpulung Muscel, Cluj, Dorohoi, Galați, Mehedinți, Putna, Piatra Neamț, Prahova, Pitești, Roman, Sibiu, Târgu Jiu, Târgoviște și Vlașca²⁵.

Începând cu anul 1943 și până în anul 1948, activitatea Subcentrului Iași a fost întreruptă. Dacă la începuturile sale, avea un număr variabil de membri, între 39-43, în anul 1948 abia dacă mai număra 4-5 membri. Subcentrul Iași ajunsese lipsit de posibilități din cauza războiului și a secetei²⁶.

Istoricul fondului arhivistic

Fondul arhivistic „Asociația Cercetașilor români din războiul 1916-1919” se află în păstrare la Serviciul Județean Iași al Arhivelor Naționale și cuprinde 29 de unități arhivistice. Printre aceste 29 de u.a., se află și 2 unități arhivistice ale Asociației „Cercetașii României” - Secția Iași „Vasile Lupu”, din anul 1916, ce cuprind: liste cu cercetașii înscriși, liste ale cercetașilor din Cohorta „Gh. Asachi”, întocmite pe detașamente și jurnalele zilnice de la 19 august 1916 până la 10 octombrie 1916 și, respectiv, de la 11 octombrie până la 15 noiembrie 1916. Celelalte 27 de u.a. prezintă activitatea Asociației „Cercetașilor României din Războiul 1916-1919” - Subcentrul Iași/Asociația Cercetașilor români din războiul 1916-1919 - Subcentrul Iași, cu ajutorul cărora putem afla momentul înființării, scopul său nobil, cine au fost membrii, schimbările survenite în cadrul asociației, precum și activitățile remarcabile pe care le-a realizat, printre care se cuvine să menționăm:

1. Primirea unui număr impresionant de camarazi polonezi, în ziua de 3 august 1936, la ora 6 jumătate dimineața în gara Iași și participarea la programul ce s-a desfășurat în timpul zilei²⁷. 236 de cercetași polonezi, care urmau să participe la jamboreea de la Brașov, din 9 august 1936, s-au oprit și la Iași pentru a-l vizita. În gară, oaspeții au fost întâmpinați de autoritățile cercetășești și militare din localitate. Gara era pavoazăată cu steaguri poloneze și românești. De îndată ce trenul a fost garat în fața peronului, formațiunea cercetașilor polonezi a coborât într-o ordine desăvârșită. Oaspeții purtau drapelele vechilor organizații cercetășești din Lvov și Varșovia. Organizația lor era compusă din înalți funcționari, magistrați, profesori, ofițeri în rezervă, studenți și elevi.

Avocatul Octav Cădere, în numele organizației cercetășești din Iași și a cercetașilor din războiul mondial, s-a prezentat comandantului detașamentului polonez, Skrijanovski și făcând prezentările, a spus: „E o mare onoare pentru vechea citadelă românească Iași - să primească pe reprezentanții mării și nobilei națiuni poloneze. Vechile legături de amicitie, care au existat odinioară între poporul polonez și Moldova, aceleași aspirațiuni și aceleași pericole actuale fac necesară o alianță cât mai strânsă, polono-română”. Avocatul

Cădere a scuzat lipsa cercetașilor ieșeni plecați în campamente și în vacanță.

Muzica Regimentului 2 Transmisiuni condusă de lt. M. Laifer a intonat Imnul Polonez.

A luat apoi cuvântul Skirijanovschi, comandantul detașamentului polonez, care a spus că nu vine pentru prima oară în România, căci a participat și la jamboreele de la Sibiu și Mamaia, unde națiunea română și-a verificat forța și puterea de organizare. Avea convingerea că cel mai strălucit viitor este asigurat României prin faptul că generațiile tinere sunt puse sub directă supraveghere și animare a Regelui Carol al II-lea.

Fanfara cercetașilor poloni a intonat Imnul Regal Român.

A avut loc apoi vizitarea orașului. Încolonați și încadrați de cercetașii ieșeni, purtând steaguri poloneze și românești și având în frunte muzica Regimentului 2 Transmisiuni, cercetașii polonezi au pornit spre Seminarul „Veniamin”, unde li s-a servit micul dejun. De acolo, ei au plecat să viziteze Academia de Belle Arte și au fost plăcut impresionați de picturile lui Grigorescu și Luchian. Au rămas însă surprinși de faptul că picturi de valoare, cum posedă pinacoteca ieșeană, sunt atât de puțin supravegheate. Plecând mai departe, oaspeții au vizitat Mitropolia, bisericile Trei Ierarhi, Sf. Nicolae Domnesc și Golia, unde profesorul O. Tafrali le-a dat explicațiile necesare. Cercetașii polonezi au admirat arta minunată a bisericilor Trei Ierarhi și Golia. Au trecut și pe la ștrand, după care s-au îndreptat din nou spre Seminarul „Veniamin”, unde li s-a servit dejunul. Imediat după masă s-a continuat vizitarea orașului. Cercetașii au fost conduși la Episcopia Catolică, unde corul detașamentului a intonat diverse imnuri religioase. S-a vizitat apoi Universitatea și Muzeul „Tafrali”.

La orele 5 după-amiază a avut loc la Parcul Sportiv o șezătoare mixtă între cercetașii polonezi, cei din Iași și public. A impresionat mult faptul că oaspeții au cântat cântece românești. Seara ei au luat masa la expoziție, după care, flancați, ca și la sosire de cercetașii ieșeni și muzica Regimentului 2 Transmisiuni, cei 236 polonezi s-au îndreptat spre gară. Ei au plecat la București, unde erau invitați la o recepție de Legația Poloneză²⁸.

Pe 5 august 1936, față de reușita primirii cercetașilor polonezi, s-au adresat mulțumiri următoarelor persoane: Osvald Racovitză, primarul municipiului Iași, prefectului al județului Iași, profesorului Oreste Tafrali, soției și preotului Negoită și comandantului Regimentului 2 Transmisiuni²⁹.

2. Comemorarea, în toamna anului 1936, a 20 de ani de la Războiul de Întregire a Neamului, moment în care se dorea a se fixa câte o troiță pe teritoriul județului Iași, în locurile unde au fost tabere cercetășești³⁰

(la Sculeni, Miroslava și via Cădere au fost tabere sau așezări de cercetași refugiați³¹). Această activitate avea un scop moral și național și era de interesul întregii organizații cercetășești, fie a celei din timpul războiului, fie a celei de atunci³². Comitetul Central, asociindu-se la inițiativa Iașiului și în unire cu Subcentrul respectiv și în colaborare și cu ajutorul tuturor subcentrelor, a hotărât să organizeze, la Iași, comemorarea a 20 de ani de la începutul războiului. Subcentrul Iași, în calitate de gazdă, a întocmit un program ce a fost însușit de comitet și care a fost înaintat spre aprobare Regelui³³.

În invitația adresată Regelui, Asociația „Cercetașilor României din Războiul 1916-1919”-Subcentrul Iași considera că este de datoria sa să cinstească memoria camarazilor morți în timpul războiului și să marcheze pentru generațiile viitoare locurile din județul Iași, care au adăpostit, în vremea refugiului, organizații cercetășești. În acest scop, Subcentrul Iași dorea organizarea, în zilele de 19, 20 și 21 septembrie ale anului 1936, unui pelerinaj la Iași, cu care ocazie să se sfințească troițele pregătite în acest scop³⁴.

Troițele au fost realizate cu sprijinul financiar al Primăriei Iași³⁵.

Pe 20 iulie 1936, Subcentrului Iași i-au fost predate trei troițe, dintre care una urma să fie instalată la Sculeni, unde a fost una dintre cele mai mari tabere de cercetași, în curtea spitalului³⁶. Cele trei troițe de stejar au fost executate de Constantin Antonescu și depozitate la sediul Subcentrului Iași, str. Carol, nr. 35³⁷.

O altă troiță a fost primită de la ing. I. Moțet-Grigoraș de la Petroșani. Aceasta se dorea a fi fixată în curtea Mitropoliei sau în curtea Bisericii Sfântul Nicolae Domnesc, din fața Palatului de Justiție³⁸ și cu următoarea inscripție: „În al șaselea an de domnie a Majestății sale Regelui Carol al II-lea, Primul cercetaș al României, ridicatu-se această troiță spre a preamări memoria cercetașilor morți pentru patrie și rege în războiul întregirii neamului 1916-1919. Pildă generațiilor viitoare”³⁹. Troița a fost încredințată preotului Bogdan, parohul Bisericii Sfântul Nicolae Domnesc⁴⁰, dar, deși a fost proiectată să fie instalată lângă biserica Sfântul Nicolae Domnesc (în care scop s-au obținut și autorizația Comisiunii Monumentelor Istorice, precum și a Ministerului Cultelor și Artelor), în cele din urmă, Primăria a considerat că troița trebuie să fie montată lângă biserica ce era în construcție, pe alea Gr. Ghica Vodă⁴¹.

Deși în luna iulie 1936 a fost adus la cunoștință că Regele va patrona și va participa la serbările de la Iași, doar o singură zi, cu rezerva că dacă timpul îi va permite va merge și la Sculeni⁴², în cele din urmă Regele a decis să participe la festivitățile „Astrei”⁴³.

Cea mai mare parte din arhiva Asociației „Cercetașilor României din Războiul 1916-1919”-Subcentrul Iași a fost distrusă din cauza bombardamentului din timpul celui de-Al Doilea Război Mondial. Prin acest incendiu, s-au pierdut cele mai prețioase amintiri originale ale cercetașilor refugiați⁴⁴.

Association of Romanian Scouts from the 1916-1919 War - Presentation of archival Fund - Emanuela Lungu

Abstract: Scouting is an international movement that was created at the beginning of the 20th century, with the aim of educating young people. The present article presents the description of the extremely valuable archival fund “Association of Romanian Scouts from the 1916-1919 War” Iași which, through the few archival units it owns, allows us to form an image of what the scouting phenomenon meant in Iași until the middle of the 20th century.

Keywords: youth, courage, dignity, assumption, unity.

NOTE

¹ Serviciul Județean Iași al Arhivelor Naționale.

² „Cercetașul. Buletinul lunar al Asociațiunii Cercetașii României”, anul I, nr. 8/februarie 1915, pp. 4-5.

³ „Cercetașul. Revista Cercetașilor României. Organ oficial al Comandamentului Mării Legiuni”, nr. 2/aprilie 1930, p. 11.

⁴ „Cercetașul. Buletinul lunar al Asociațiunii Cercetașii României”, anul I, nr. 9/martie 1915, p. 11.

⁵ Ibidem, p. 12.

⁶ Ibidem, p. 2.

⁷ Serviciul Județean Iași al Arhivelor Naționale, Fond „Asociația Cercetașilor Români din războiul 1916-1919”, dosar nr. 1/1916, f. 12.

⁸ Ibidem, f. 13.

⁹ Ibidem, f. 15.

¹⁰ Ibidem, f. 16.

¹¹ Ibidem, f. 17.

¹² Ibidem, f. 18.

¹³ Ibidem, f. 20.

¹⁴ Idem, dosar nr. 4/1935, f. 8.

¹⁵ Procesul-verbal a fost încheiat, în urma convocării făcute și a expunerii lui Virgil Ianovici, de foștii instructori - profesor Berescu Th., profesor Botez C-tin, conferențiar univ. Cădere D-trie, profesor Winograschi I. și de foști cercetași - funcționar cadastral Bălușescu I., avocat Cădere Octav, asistent univ. Chelărescu A., conf. univ. Ianovic Virgil, locotenent Olășeanu N., conf. univ. Parteni Antoni Cezar, funcționar Pădurariu Mihai, funcționar Petrescu Mihai, funcționar Popovici Remus, asistent univ. Stavrat M., avocat Stavăr I., profesor Stavăr Sp., căpitan Toporescu Eug., funcționar Vasiliu Gh., funcționar Uinograschi C., asistent univ. Macarovici N., ing. agronom Gotcu Ioan, arhitect Grumăzescu Gh. (vezi dosarul nr. 4/1935, f. 9).

¹⁶ Idem, dosar nr. 1/1935, f. 78.

¹⁷ Idem, dosar nr. 4/1935, ff. 2-3.

¹⁸ Ibidem, f. 7.

¹⁹ Idem, dosar nr. 1/1934, ff. 27-27v.

²⁰ Idem, dosar nr. 4/1935, f. 39.

²¹ Idem, dosar nr. 1/1934, f. 53.

²² Ibidem, ff. 39-40.

²³ Idem, dosar nr. 2/1938, f. 108

²⁴ Idem, dosar nr. 1/1939, f. 19.

²⁵ Idem, dosar nr. 4/1938, f. 1-1v.

²⁶ Idem, dosar nr. 1/1936, ff. 22-23.

²⁷ Idem, dosar nr. 1/1934, f. 116.

²⁸ Ibidem, f. 153.

²⁹ Ibidem, f. 120.

³⁰ Ibidem, f. 42.

³¹ Ibidem, f. 46.

³² Ibidem, f. 65.

³³ Idem, dosar nr. 4/1935, f. 72.

³⁴ Idem, dosar nr. 1/1934, f.54.

³⁵ Ibidem, f. 87.

³⁶ Ibidem, f. 109.

³⁷ Idem, dosar nr. 4/1935, f. 95.

³⁸ Idem, dosar nr. 1/1934, f. 109.

³⁹ Ibidem, ff. 170-171.

⁴⁰ Idem, dosar nr. 2/1938, f. 42.

⁴¹ Idem, dosar nr. 2/1939, f. 19.

⁴² Idem, dosar nr. 4/1935, f. 91.

⁴³ Idem, dosar nr. 1/1935, f. 56.

⁴⁴ Idem, dosar nr. 1/1936, f. 22.

O VIAȚĂ PE BARICADELE LUPTEI – GENERALUL MARIN BADEA DRAGNEA

Biroul Permanent al Asociației Naționale a Veteranilor de Război

Motto: „Fața este totul, gloria nu înseamnă nimic” – Goethe

U adâncă emoție și profund respect scriem aceste rânduri despre o mare personalitate a poporului român și a armatei, generalul **MARIN BADEA DRAGNEA**.

S-a născut la 30 mai 1923, în comuna Siliștea Gumești, județul Teleorman, unde a fost coleg de școală primară cu cel ce avea să devină marele scriitor, Marin Preda, dar și cu Florica Popescu care, în anul 1946, i-a devenit soție.

Dragostea față de țară și de oștirea ei i-a fost insuflată din fragedă copilărie, provenind dintr-o familie cu bogate tradiții militare. Bunicul său a luptat în Războiul de Independență, iar tatăl, Badea Dragnea, în Primul Război Mondial, ambii fiind decorați de regii României.

La numai 12 ani, Marin Dragnea a devenit copil de trupă, în Regimentul 4 Călărași, unitate de elită, al cărei Drapel de luptă era decorat cu cel mai înalt Ordin de Război, „Mihai Viteazul”, instituit de regele Ferdinand I. În paralel a urmat cursurile Școlii elementare nr. 30 Grozăvești și apoi ale Liceului „Nicolae Krețulescu”, din București, pe care l-a absolvit, în anul 1941, cu diplomă de bacalaureat.

Când țara a intrat, în iunie, același an, în război pentru eliberarea străvechilor pământuri românești: Basarabia, Bucovina de Nord și ținutul Herța, s-a înrolat voluntar, la numai 18 ani, și a plecat pe front, sub conducerea bravului său comandant, cum l-a numit, colonelul Tăutu Done-Dumitru, viitor general în retragere, care a trăit peste 100 de ani și care, cum îl considera el, i-a fost ca un al doilea tată.

Cu gradul de sergent, comandant de grupă, a luat parte la luptele pentru eliberarea orașelor Ismail, Tatar Bunar, Tighina, Tiraspol. Pentru curajul și vitejia

Generalul Marin Badea Dragnea

dovedite a fost decorat cu Medalia „Bărbăție și Credință” cu spade, clasa a II-a. La Kotelnikovo, unde au avut loc lupte grele în bătălia Stalingradului, a fost grav rănit, la 6 august 1942. Se îndreptau spre pozițiile inamicului. La un moment dat, armăsarul său, Mugurel, prin finul său instinct de conservare, în timp ce o rafală de artilerie se îndrepta spre stăpânul și prietenul său, sergentul Dragnea, a cabrat brusc, cu o întoarcere rapidă și a primit din plin, lovitura mortală, salvându-l de la moarte pe călărețul său.

După o spitalizare de 45 de zile, deși nu era complet vindecat, tânărul sergent a cerut și i s-a aprobat să se întoarcă în linia întâi, în fața gloanțelor. A fost din nou decorat. De data aceasta cu „Virtutea Militară” clasa a II-a. Nu l-a uitat niciodată pe Mugurel. Peste ani, în biroul său, la loc de onoare, o impresionantă statueta îl simboliza pe cel care i-a apărât viața, și de câte ori venea la serviciu o ridica, cu evlavie, în dreptul inimii.

De menționat că, în urma rănilor suferite, i s-a spus că va fi demobilizat și trimis în țară, dar a refuzat, insistând să rămână pe front.

Momentele grele aveau însă să continue. În urma unor înclăstări armate, pe viață și pe moarte, în inferioritate numerică fiind, din cauza slabei dotări și echipări, conjuncturii strategice, împreună cu numeroși camarazi, a fost capturat în ziua de 12 decembrie. Ca prizonier de război a suportat cu stoicism viața complicată din lagărele Siberiei sovietice. „Un calvar inimaginabil – îl descria – în care primejdia morții ne pândește, uneori, mai abtîr decît în fața gloanțelor. Supuși la munci istovitoare, grele, la temperaturi cu mult sub -30 de grade Celsius, supraviețuiau cu gândul la țară”.

Determinat de împrejurările politico-militare generate de schimbarea cursului războiului și conștient fiind că numai astfel poate scăpa de mizeria din Lagărul 165, s-a înscris în Divizia „Tudor Vladimirescu”, motivînd: „Regimul sever, draconic, muncile istovitoare, bolile, în special temutul tifos exantematic, ne-au provocat un calvar inimaginabil. Mureau camarazi cu sutele, cu miile lângă noi. Nu mai puteam suporta. Acesta a fost un motiv, pe lângă altele. Decît să mor într-o asemenea degradantă postură sau să supraviețuiesc

umilit tot timpul, mi-am zis că mai bine mă înrolez într-o mare unitate cu care plecam la luptă pentru a salva țara de la o iminentă catastrofă, de a o elibera de sub ocupația fascistă, și a readuce sfântul nostru Ardeal la sânul patriei. Deci din nou în fața gloanțelor, chiar și a unei posibile morți, dar într-o altă postură și pentru o cauză nobilă”.

În octombrie 1943 s-a înscris la Școala de Ofițeri de la Ryazan, cu instructori români și după regulamente românești, pe care a absolvit-o în martie 1944. Ca tânăr sublocotenent, a început un nou, lung și greu drum de luptă pentru eliberarea țării, ocupată de Germania nazistă și a Ardealului de sub dominația horthistă. A săvârșit din nou fapte de vitejie, în calitate de comandant de pluton și apoi de companie: la Sfântu Gheorghe, Miercurea Ciuc, Odorhei, Oarba de Mureș, Beiuș și alte localități, iar în marea bătălie pentru eliberarea orașului Oradea a fost iarăși rănit, la brațul și piciorul stâng, în ziua de 12 octombrie. A fost internat în spitalele din Beiuș, Alba Iulia, Brașov, Sinaia și București, unde i s-au făcut opt operații pentru a i se salva brațul și piciorul de la amputare. Urmările rănilor avea însă să le suporte toată viața. A fost clasat invalid de război și potrivit uzanțelor se putea întoarce în sânul familiei, dar din nou a refuzat și a plecat pe front, unde, în

fruntea Companiei 3 din Regimentul 3 Infanterie, a participat la luptele pentru eliberarea Cehoslovaciei, fapt pentru care a fost decorat cu Ordinul „Leul Alb” și „Crucea Cehoslovaciei”.

Până la terminarea războiului și-a îndeplinit cu supremă dăruire, devotament și spirit de sacrificiu toate misiunile încredințate. Pentru faptele de arme săvârșite a fost decorat cu zece ordine de război, românești și străine, iar în 2005, Rusia, Cehia și Slovacia l-au decorat cu „Medalia a 60-a aniversare de la terminarea celui de-Al Doilea Război Mondial”, anterior oferindu-i alte distincții.

În cadrul diviziei, alături de camarazi de toate gradele și-a făcut cu prisosință datoria, cu prețul sângelui și al vieții, din iubire față de patrie, deși marea unitate formată în lagărele siberiene a fost contestată încă de atunci, dar și ulterior. Chiar înainte de intrarea ei în țară au existat oprobii, acuzații nefondate.

La 10 august 1944, generalul de corp de armată Tătăranu, din Marele Stat Major, înainta un raport către Mareșalul Antonescu în care cerea ca acele cadre active și în rezervă înscrise în Divizia „Tudor Vladimirescu” să fie scoase din evidența armatei române. Rezoluția mareșalului este edificatoare: „Nu vă grăbiți, domnule general Tătăranu. Azi suntem noi, dar mâine cine o să fie? Deci decât alții mai bine Cambrea și Teclu. Ei și-au făcut pe deplin datoria față de țară”.

Generalul Marin Badea Dragnea alături de Nadia Comănești, Octavian Bellu, Elisabeta Lipă, Mariana Bitang, Ivan Patzaichin (de la stânga la dreapta)

Polonezii au înființat, la începutul anului 1943, Armata a I-a, iar cehii o legiune de voluntari, ungurilor refuzându-le Stalin aprobarea pentru pretențiile lor teritoriale.

Și generalul Dragnea a fost admonestat. De către cineva, în presă, dar și în timpul unei ședințe în plen a Parlamentului, când venerabilul general pleda, cu argumente temeinice, pentru respectarea demnității, a onoarei veteranilor și invalizilor de război și acordarea unor drepturi. Era ascultat și aprobat de deputați și senatori, dar s-a găsit unul, care nici nu făcuse armata, cum se zice în popor la cei cu stagiul militar nesatisfăcut, să-l întrebe, spre stupefarea tuturor: „Ce-ați căutat la Stalingrad, domnule general?”

Întors în țară și-a continuat studiile militare în școli speciale, academii de comandă și stat-major, pe care le-a absolvit cu calificativul „Foarte bine”.

Multilaterală sa pregătire, competența dovedită în îndeplinirea sarcinilor și misiunilor încredințate, spiritul de dăruire exemplară, l-au recomandat în atribuirea unor înalte funcții, după ce comandase mai multe subunități. Astfel, s-a aflat în fruntea unor eșaloane de prim rang: unități și mari unități tactice și operative: divizie, corp de armată, regiune militară, armată, comandant al Comandamentului Teritorial Cluj. Totodată, pentru merite deosebite a fost înaintat în mai multe rânduri, la gradul următor în mod excepțional, ajungând, când era în rezervă, la gradul de general de armată cu patru stele. De la 33 de ani era deja general cu o stea.

În 1973, conducerea țării l-a numit președintele Consiliului Național pentru Educație Fizică și Sport și al Comitetului Olimpic Român, cu rang de ministru, pe care le-a condus cu strălucire timp de 12 ani. Atunci era general cu două stele. A fost perioada în care, grație contribuției sale de excepție sportul românesc a obținut cele mai bune rezultate în plan național și internațional din întreaga sa istorie, perioadă denumită, pe drept cuvânt, de glorie românească. Câteva exemple. În 1976 la Montreal, în Canada, România s-a clasat pe locul 5 din 101 țări participante, în 1980, la jocurile Olimpice de la Moscova, pe locul 6, în 1984, la Los Angeles, locul 12, iar la Jocurile Universitare de la București, în 1981, locul 1, în fața a peste 50 de țări.

Din materialele care au stat la baza redactării acestui articol evocator, am reținut că la Jocurile Olimpice România a obținut, în total, 105 medalii, dintre care 53 de aur. Pare incredibil. Dar, se pare, în sens de glumă, că sportivii din toate disciplinele, băieți și fete, au executat întocmai, cum se spune în armată, ordinele generalului.

Pe baza acestor rezultate, și nu numai, a fost decorat cu Ordinele „Steaua României” și „Ordinul Muncii”

clasa I, cu „Ordinul Olimpic de Argint” de către Comitetul Olimpic Internațional, înmănat personal de liderul acestui for Juan Antonio Samaranch, la Laussane, în Elveția, pe 17 iunie 1983, iar președintele SUA, Gerald Ford, i-a acordat „Diploma de Ambasador al Sportului”, pentru contribuția adusă la propășirea bunelor relații pe plan internațional, în semn de recunoaștere a faptului că s-a opus, cu fermitate, boicotării Jocurilor Olimpice de la Los Angeles, din 1984, de către unele state socialiste.

Dar nu numai în dobândirea de rezultate istorice în domeniul recordurilor s-a afirmat în cei 12 ani cât a fost liderul celor două instituții, ci și în revigorarea bazelor sportului românesc în toate laturile sale, prin dotarea acestuia cu terenuri, stadioane, arene, săli moderne ș.a.

Vrednicul de pomenire general Dragnea s-a remarcat, totodată, prin rolul esențial pe care l-a avut în crearea Asociației Naționale a Veteranilor de Război. La 27 decembrie 1989, la inițiativa sa, un grup de generali și ofițeri superiori în rezervă și retragere, participanți la cele două mari conflagrații mondiale din secolul trecut, a hotărât desființarea comitetului format numai din cei ce luptaseră împotriva fasciștilor, care devenise anacronic, și avea un caracter discriminatoriu, întrucât în el nu erau primiți veteranii care luptaseră pe Frontul de Est. Un alt act cutremurător, grav și dureros petrecut după încheierea păcii, i-a afectat profund pe cei ce participaseră la războiul împotriva Uniunii Sovietice, în special cadre de comandă. Bravii patrioți care se sacrificaseră pentru eliberarea străvechilor noastre provincii au fost considerați dușmani ai bolșevismului, acuzați că au acționat într-un război nedrept. Comandanți de unități și mari unități de diverse categorii de forțe armate au fost anchetați, arestați, supuși la grele chinuri în închisori, lagăre de muncă forțată, după ce au fost înlăturați din armată și degradați. Au pierit în temnițe generali, ofițeri, subofițeri, alții au rămas cu grele sechele care i-au chinuit toată viața. Numai din armată peste 40 de generali au îndurat suplicii criminale, pierzându-și viața, printre ei fiind și cavaleri ai Ordinului „Mihai Viteazul”, distinși, totodată și cu alte înalte odine și medalii românești și străine, care le-au fost confiscate. O bună parte dintre ei erau și veterani ai Primului Război Mondial, care, după cum este cunoscut, a avut un mare rol în înfăptuirea Marii Uniri. Inclusiv familiile lor au suferit mult. Reabilitarea din anul 1964 nu le-a putut anula amărăciunile celor scăpați cu viață din închisori.

Prin contribuția deosebită a generalului Dragnea, Asociația Națională a Veteranilor de Război a fost creată ca o structură apolitică, nonguvernamentală, profund democratică și nediscriminatorie, așa cum s-a subliniat încă de la început, precum și în diverse

activități oficiale desfășurate cu diferite prilejuri. În asociație au fost primiți, pe bază de adeziune liberă, cetățeni români fără deosebire de naționalitate, convingeri politice, religie, sex, vârstă, participanți la Primul și Al Doilea Război Mondial, precum și văduvele de război și soțiile supraviețuitoare ale veteranilor decedați. La 21 februarie 1990, asociația a devenit și persoană juridică. În fruntea ei a fost ales generalul Marin Dragnea, pe care a condus-o cu înaltă competență, dăruire și abnegație timp de 30 de ani, bucurându-se de stima, prețuirea și recunoașterea tuturor membrilor care, la începuturile sale număra circa 900.000 de persoane, cu filiale în toate județele și sectoarele Bucureștiului. Acum numărul lor a scăzut considerabil, în unele localități nemaexistând niciun veteran din Al Doilea Război Mondial, iar în țară mai supraviețuiesc circa 1.800 veterani și invalizi de război, majoritatea centenari sau apropiați de 100.

Așa cum s-a subliniat la adunările și conferințele care au avut loc și în mass-media scrisă și audiovizuală, de la începutul activității sale A.N.V.R. a situat în prim-plan redarea demnității, onoarei, recunoștinței și respectului binemeritate membrilor săi. Totodată, a devenit o prezență activă în viața socială, culturală și științifică a țării.

Aflat pe baricadele luptei, dar și mereu în ofensivă, generalul Dragnea a acționat neabătut, cu o extraordinară perseverență, alături de colegii din conducerea asociației și cu sprijinul conducerii Ministerului Apărării Naționale, al Ministerului Afacerilor Interne, al Direcției Calitatea Vieții Personalului în vederea adoptării de legi, hotărâri de guvern și alte acte normative care să confere membrilor asociației drepturi și facilități, absolut inexistente înainte de Revoluția din Decembrie 1989.

În acest scop nobil, și firesc în același timp, personal s-a adresat președinților țării, primilor miniștri, membrilor guvernului, a luat cuvântul în Parlament și s-au emis legi și hotărâri de guvern prin care au fost acordate unele drepturi și facilități care le-au ameliorat, într-o oarecare măsură, neliniștile vieții îngreunate de vârstă, de boli, de singurătatea în care unii erau nevoiți să-și ducă zilele. Ele erau însă modeste în comparație cu ce drepturi, de 10-15 ori mai mari, onorau alte state bravii lor veterani și invalizi.

Li s-au acordat, între altele, drepturi financiare constând în rente, indemnizații, sporuri de front, împroprietări, un număr limitat de călătorii gratuite pe mijloace de transport, scutiri de la plata unor impozite și taxe locale, bilete de tratament gratuite în stațiuni balneoclimaterice.

Cu timpul însă unele drepturi și facilități au fost diminuate, altele chiar anulate.

Luptător o viață întreagă, generalul Dragnea a trecut din nou la ofensivă și în urma demersurilor sale au fost modificate mai multe legi, hotărâri de guvern, au fost emise altele noi, care au îmbunătățit cât de cât situația.

Pentru obținerea calității de apartenență la asociație, a timpului cât a fost pe front, a poziției ce au avut-o în anumite momente, și obținerii drepturilor, era necesară depunerea actelor doveditoare, pe care mulți nu le aveau complete. Personal, președintele A.N.V.R., generalii și ofițerii superiori din conducerea asociației la care s-a apelat, au intervenit la Arhivele Militare Naționale pentru rezolvarea cererilor solicitanților. Răspunsul a fost prompt, instituția de elită a armatei, a istoriografiei țării dovedind multă înțelegere și spirit umanitar, a rezolvat problemele a mii și mii de foști luptători, precum și ale membrilor de familie, care aveau drepturi potrivit normativelor în vigoare de atunci sau dobândite ulterior, cum este de pildă, cazul urmașilor foștilor prizonieri de război în Rusia, după 23 august 1944.

Sub conducerea generalului Dragnea, A.N.V.R. a devenit membru al Federației Mondiale a Foștilor Combatanți, cu sediul la Paris, și a inițiat legături cu organizații similare din alte țări, fiind în același timp în contact permanent și oferind diverse ajutoare veteranilor români din Republica Moldova și veteranilor aflați în diaspora.

Prețuit și stimat de conducerile unor asociații de prestigiu, a promovat o colaborare strânsă cu Asociația Națională Cultul Eroilor „Regina Maria”, întreprinzând multe acțiuni comune, la care voi mai face referire, cu Asociația Națională a Cadrelor Militare în Rezervă și Retrageră „Alexandru Ioan Cuza”, cu Asociația Română pentru Propagandă și Istoria Aeronauticii sau cu a Foștilor Diplomați Militari.

Tot la intervenția și insistențele sale, în 1994 a fost adoptată Legea nr. 68 prin care s-a instituit și acordat Medalia „Crucea Comemorativă a celui de-Al Doilea Război Mondial 1941-1945” veteranilor care nu fuseseră decorați cu ordine și medalii de război, grație căreia au putut beneficia de rente lunare, atât ei, cât și soțiile supraviețuitoare, majoritatea fiind din mediul rural.

La propunerea A.N.V.R., Ministerul Apărării Naționale a hotărât ca toți soldații și gradații veterani de război să fie trecuți în corpul subofițerilor, o avansare onorifică de fapt, cum a fost și pentru alți veterani și invalizi de război care, subofițerii sau ofițerii fiind, în retragere, au fost înaintați la gradul următor.

Trebuie relevat faptul că la inițiativa conducerii A.N.V.R., a președintelui său, în 1991, de Ziua Armatei, au fost readuse de la Mausoleul de la Mărășești, în Parcul Carol, osemintele Eroului Necunoscut, activitate la care

au participat membrii Biroului Executiv al A.N.V.R., alături de distinse personalități, de veterani de război. În urma demersurilor întreprinse împreună cu Asociația Națională Cultul Eroilor „Regina Maria”, cu Asociația Națională pentru Propaganda și Istoria Aeronauticii, au fost realizate sau reamenajate monumente și cimitire în localități din mai multe țări în care au căzut în lupte și erau oseminte ale foștilor camarazi ai veteranilor de război.

Totodată, în baza indicațiilor date de președintele asociației conducătorilor filialelor, cu sprijinul organelor locale și parohiilor, au fost înălțate sau renovate monumente ale eroilor jertfiți în războaiele purtate de poporul român, îndeosebi celor din Al Doilea Război Mondial.

La inițiativa generalului Dragnea și urmare a demersurilor sale repetate, prin Hotărârea de Guvern din 10 octombrie 2007 și Legea nr. 303 din 13 noiembrie același an, 29 aprilie a devenit „Ziua Veteranilor de Război”, avându-se în vedere că în aceeași zi a anului 1902, în România, regele Carol I a instituit titlul de veteran de război.

O premieră a constituit-o și declararea anului 2015 ca „An al Veteranilor de Război”, când în toată țara s-au desfășurat multiple activități omagiale.

Sub coordonarea generalului Dragnea s-a redactat și editat o valoroasă operă memorialistică – *Veteranii pe drumul onoarei și jertfei* – în 11 volume, cuprinzând peste 6.000 de pagini, dintre care unul în limba engleză,

care se regăsește în unități, instituții militare și civile de învățământ, în bibliotecile ambasadelor străine, veritabile lecții de istorie și patriotism, documentar detaliat al eroismului dovedit de ostașii de toate gradele și din toate categoriile de forțe ale armatei în cel de-Al Doilea Război Mondial.

Pentru laborioasa activitate, pe lângă înaltele ordine și medalii cu care a fost distins de conducătorii României, de multe alte state, i-au fost acordate „Emblema de Onoare” de către Ministerul Apărării Naționale, de Statul Major General și Statele Majore ale categoriilor de forțe, diplome de onoare, de excelență, aniversare, de prestigioase instituții și declarat „Cetățean de Onoare” al comunei natale, Siliștea Gumești, al Municipiului București, unde a activat cei mai mulți ani din viață, al orașelor Brașov, Cluj, Iași, precum și al unui număr însemnat de localități.

Bunul Dumnezeu, care i-a salvat de atâtea ori viața pe front, l-a chemat însă în ziua de 13 februarie 2020 la Oștirile din ceruri. Camarazii din conducerea Asociației Naționale a Veteranilor de Război, pe care a fondat-o și condus-o timp de 30 de ani, toate filialele din țară au intrat în doliu. În inimile și sufletele membrilor asociației, ale tuturor care l-au cunoscut și stimat, amintirea lui de mare patriot, de militar de excepție și om de mare generozitate, va dăinui mereu. Ce durere!

J. Prichter ne atenționa că: „AMINTIRILE sunt singurul RAI de unde nu putem fi izgoșiți”.

A Life on the Barricades of Battle - General Marin Badea Dragnea

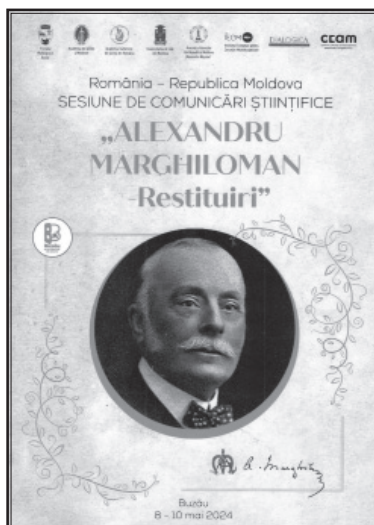
Abstract: General Marin Badea Dragnea (b. May 30, 1923, Siliștea Gumești, Teleorman county – d. February 13, 2020, Bucharest) dedicated his entire life to his military career. He participated in the campaigns of the Second World War where he suffered the horrors of the prison camps in the Soviet Union. After he returned home, he held positions of responsibility in the Ministry of the Armed Forces, he was the president of the National Council for Physical Education and Sports and of the Romanian Olympic Committee (1973-1984) and last but not least he was the founder and president of the National Association of War Veterans (1990-2020).

Keywords: General, Marin Badea Dragnea, war veteran, National Council for Physical Education and Sports, Romanian Olympic Committee.

SESIUNEA INTERNAȚIONALĂ DE COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE „ALEXANDRU MARGHILOMAN – RESTITUIRI”

Primăria Municipiului Buzău, Academia de Științe a Moldovei, Academia Oamenilor de Știință din România, Universitatea de Stat din Moldova, Asociația Istoricilor din Republica Moldova „Alexandru Moșanu”, Institutul European pentru Cercetări Multidisciplinare, Revista „Dialogica” și Centrul Cultural și Educațional „Alexandru Marghiloman” au organizat Sesiunea internațională de comunicări științifice „Alexandru Marghiloman – Restituiri”, în zilele de 9 și 10 mai 2024, la Buzău. Din partea instituției noastre a participat dr. Teodora Giurgiu cu tema *Alexandru Marghiloman – Despre Armata României la început de secol XX.*

În spațiile generoase ale *Casei de oaspeți* și ale *Grajdurilor* reabilitate, de pe domeniul ce a aparținut

lui Alexandru Marghiloman, s-au desfășurat lucrările sesiunii, la care au participat renumiți istorici și cercetători din Republica Moldova și România, a fost dezvelit un bust al acestuia, vernisată o expoziție fotografică tematică și au fost prezentate cărțile tipărite în memoria lui.

Programul a inclus și un ceremonial religios de pomenire a lui Alexandru Marghiloman, la 99 de ani de la deces, care a avut loc în fața statuii din parcul domeniului, urmat de depuneri de coroane, jerbe și flori.

Tot acum, a fost relansată, de către doamna Irina Vlăduca-Marghiloman, strănepoata marelui om politic buzoian, celebra cafea Alexandru Marghiloman (Marghilomana), banii obținuți din comercializare urmând a fi donați copiilor bolnavi de cancer din România.

Dr. Teodora GIURGIU

CONFERINȚA NAȚIONALĂ DE COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE „DUNĂREA ȘI MAREA NEAGRĂ ÎN SPAȚIUL EUROASIATIC. ISTORIE, RELAȚII POLITICE ȘI DIPLOMAȚIE”

Muzeul Național al Marinei Române, în zilele de 24-25 mai 2024, a organizat ediția a XXVIII-a a Conferinței Naționale de Comunicări Științifice „Dunărea și Marea Neagră în spațiul euroasiatic. Istorie, Relații Politice și Diplomatie”.

Din partea instituției noastre a participat dr. Teodora Giurgiu cu tema: *Considerațiile secretarului de stat american Eduard Stettinius jr. cu privire la lucrările Conferinței de la Dumbarton Oaks (1944)*.

Anul acesta, pe 29 mai, muzeul a aniversat 55 de ani de la înființare, manifestarea științifică făcând parte dintr-o serie de evenimente menite să marcheze importantul moment din existența acestei instituții de prestigiu din cadrul armatei române.

După deschiderea oficială a conferinței, urmată de lansare de carte/semnale editoriale și comunicări în plen, lucrările s-au desfășurat pe secțiuni: *Istoria Marinei, Istorie Generală și Restaurare-conservare*, fiind

abordate în cadrul acestora teme deosebit de interesante legate de navigația fluvială și maritimă, istoria Dobrogei și a zonei Mării Negre, portrete ale militarilor, care au luptat în cele două conflagrații mondiale etc.

Instituția noastră a acordat Muzeului Național al Marinei Române, în data de 29 mai, Emblema de Onoare a Arhivelor Militare.

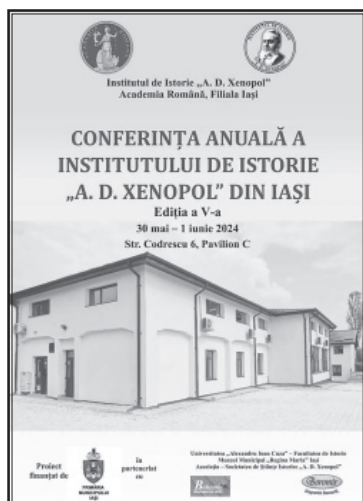
Dr. Teodora GIURGIU

CONFERINȚA ANUALĂ A INSTITUTULUI DE ISTORIE „A.D. XENOPOL” DIN IAȘI

Institutul de Istorie „A.D. Xenopol” al Academiei Române a organizat în perioada 30 mai-1 iunie 2024, la Iași, Conferința anuală, ajunsă la cea de-a V-a ediție. Evenimentul științific a constituit, după spusele organizatorilor, o excelentă oportunitate a mediului academic de a se deschide spre societatea contemporană, prin prezentarea și validarea unor noi direcții de cercetare.

Structurată pe mai multe paneluri tematice – *Intelectuali, curente și idei în secolele XVIII-XX; Domnie și societate în Moldova. Controverse istoriografice; Ideologie și diplomatie în Europa secolelor XIX-XXI; Relații economice și dispute politice în România secolului XX; Secolul XIX: (re)organizări instituționale, comunități și statistici; Aspecte de viață ecleziastică și privată (secolele XVII-XIX); După războaie: foamete, opresiune și evadare; În oglindă: construct*

și propagandă înainte și după Al Doilea Război Mondial; Eroi tehnocrați și contestatari la începutul secolului XX; Copilăria, altădată: locuri, instituții, documente – conferința a reunit specialiști în domeniul istoriei și a adus în prim-plan comunicări care au reliefat momente și perspective aprofundate ale trecutului.

Ultima zi a evenimentului a fost dedicată unei mese rotunde cu tema *Reevaluări istoriografice: cazul României interbelice*.

Arhivele Militare Naționale Române au fost reprezentate la această conferință de către doamna dr. Oana-Anca Otu, care a adus în atenția auditoriului lucrarea *Raoul Bossy – „succes fără precedent” al misiunii sale în Finlanda*, care a analizat perioada cuprinsă între 29 martie 1934-28 noiembrie 1936, în care diplomatul român a reprezentat România, în calitate de trimis extraordinar și ministru plenipotențiar la Helsinki.

Dr. Oana-Anca OTU

VIZITA DELEGAȚIEI OFICIULUI ISTORIC DIN CADRUL STATULUI MAJOR AL ARMATEI ITALIENE (26-27 Iunie 2024)

Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară a organizat în data de 26 iunie, la Cercul Militar Național, Simpozionul științific „Protecția patrimoniului istoric și cultural în timp de război”. Activitatea s-a desfășurat în contextul vizitei delegației Oficiului Istoric din cadrul Statului Major al Armatei italiene formată din colonelul Giuseppe Rauso, colonelul Emilio Tirone și maiorul Emanuele Di Muro.

La dezbaterile referitoare la modul în care patrimoniul cultural istoric poate fi protejat de distrugerile generate de război și posibilele soluții pentru preservarea acestuia au fost invitați să participe reprezentanți ai Arhivelor Militare Naționale

Române, Muzeului Militar Național „Regele Ferdinand I”, Institutului de Istorie a Artei, Băncii Naționale a României, Facultății de Istorie a Universității din

București, Institutului Național al Patrimoniului, Muzeului Municipiului București și Fundației Europene „Nicolae Titulescu”.

Colonelul Dr. Liviu Corciu, directorul Arhivelor Militare Naționale Române a susținut comunicarea *The Romanian Military Archives during World War II. A Case Study*.

A doua zi, delegația din Republica Italiană a fost primită la sediul Arhivelor Militare Naționale

Române de către colonelul Dr. Liviu Corciu, care a prezentat instituția, oferind detalii despre misiunea ei, fondurile arhivistice deținute, accesul cercetătorilor la documente, valorificarea științifică a acestora, precum și proiectele și activitățile desfășurate.

Dr. Teodora GIURGIU

CONFERINȚA - SEMNAL „RĂZBOIUL CRIMEII (1853-1856) ȘI CREAREA STATULUI ROMÂN MODERN - ELEMENTE DE INTERES STRATEGIC PRIVIND ECHILIBRUL DE SECURITATE ÎN SUD-ESTUL EUROPEI. ACTUALITATEA UNEI VIZIUNI DE SECURITATE REGIONALĂ ȘI GLOBALĂ”

In data de 28 iunie 2024, Iașiul a găzduit o serie de evenimente desfășurate în contextul conferinței - semnal dedicată Războiului Crimeii și creării statului român modern, organizată de către Statul Major al Apărării, prin intermediul Muzeului Militar „Ștefan cel Mare”, Filiala Moldova a Muzeului Militar Național „Regele Ferdinand I”, în parteneriat cu Primăria Municipiului Iași și Brigada 15

Mecanizată „Podu Înalt”, în conlucrare instituțională cu Ambasada Republicii Franceze în România, Academia Română, Filiala Iași, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Universitatea de Științe ale Vieții „Ion Ionescu de la Brad”, Mitropolia Moldovei și Bucovinei, Dieceza Romano-Catolică Iași, Institutul Teologic Romano-Catolic „Sf. Iosif” Iași, Arhivele Militare Naționale Române, Centrul Cultural Francez Iași și Cercul Militar Iași.

Activitățile au debutat printr-un ceremonial militar

desfășurat în Parcul „România-Franța. Solidaritate peste veacuri (1848-1870)” din strada care poartă numele șefului Misiunii Militare Franceze în România (1916-1918), General Berthelot, unde s-a așezat piatra de temelie dedicată aniversării a 165

de ani de la Unirea Principatelor Române, realizată de către sculptorul Cornel Solomon.

De asemenea, a fost inaugurat și bustul statuar al Împăratului Napoleon al III-lea al Franței (1852-1870), realizat de către Valentin Tănase, directorul Studioului de Arte Plastice al Armatei (Comandamentul Logistic Întrunit). Un sobor de preoți a ținut o slujbă de sfințire a locului și a Ansamblului Monumental Româno-Francez.

Au urmat mesaje transmise de către generalul de brigadă Valentin Brînzei, directorul Statului Major al Apărării, reprezentantul Ambasadei Franței în România, președintele Academiei Române, Filiala Iași, reprezentantul Primăriei Municipiului Iași, al Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, al Diecezei Romano-Catolice Iași, precum și al realizatorului bustului statuar, toate reliefând importanța și semnificația relațiilor româno-franceze de-a lungul timpului.

Corul *Marii Uniri* al Ateneului Național Iași a încheiat

prima parte a evenimentului printr-o secvență muzicală intitulată *Onor făuritorilor Unirii Principatelor*.

Cea de a doua parte a activităților s-a desfășurat în Sala Mare a Cercul Militar Iași, unde oaspeții au fost invitați să vizioneze o serie de expoziții cu tema: *Tricolor deasupra Europei. Relațiile româno-*

franceze reliefate în colecțiile Muzeului Militar Național „Regele Ferdinand I”, cuprinzând exponate din patrimoniul Muzeului Militar Național „Regele Ferdinand I”; Unirea din 1859-prima etapă a proiectului de Țară al generației pașoptiste, realizată cu sprijinul Bibliotecii Centrale Universitare „Mihai Eminescu”, Iași, Universității „Alexandru Ioan Cuza”, cuprinzând și exponate din colecții particulare (Viorel Bolum și Gh. Gîlcă); Războiul Crimeii (1853-1856) și reconfigurarea temporară a echilibrului de putere în Sud-Estul Europei, realizată cu sprijinul Batalionului 151 Infanterie „Războieni” al Brigăzii 15 Mecanizată „Podu Înalt”.

Lucrările conferinței, care au avut loc în Sala Mare „Regele Ferdinand I și Regina Maria” a Cercul Militar Iași, au fost deschise de către directorul Statului Major al Apărării, domnul general de brigadă Valentin Brînzei și reprezentantul Ambasadei Franței în România, iar directorul Institutului de Istorie „A.D. Xenopol”

al Academiei Române, Filiala Iași, domnul profesor universitar dr. Gheorghe Cliveti, a prezentat comunicarea cu tema „*Franța și Napoleon al III-lea – sprijinitori ai Unirii Principatelor Române*”.

La eveniment au luat parte membri și reprezentanți ai unor importante instituții de cultură civile și militare, din țară și străinătate (Bulgaria, Grecia, Ucraina, Republica Moldova).

Comunicările prezentate au abordat teme care au fost structurate pe mai multe Secțiuni: „*Războiul Crimeii (1853-1856)* și

reconfigurarea temporară a echilibrului de securitate în Sud-Estul Europei”; „*Războiul Crimeii (1853-1856)* și necesitatea creării unui stat «tampon» la Gurile Dunării pentru menținerea echilibrului de securitate în Sud-Estul Europei”; „*Diplomație și diplomați pe frontul luptei Marilor Puteri pentru controlul securității în Sud-Estul Europei*”.

Comunicările propuse spre audiere publicului au reliefat diverse aspecte ale desfășurării războiului Crimeii, implicațiile și urmările sale și ale Congresului de pace de la Paris (1856) asupra situației Europei, dar și a Principatelor Române, sprijinul Franței în crearea statului român modern.

Reprezentanta Arhivelor Militare Naționale Române, doamna dr. Oana-Anca Otu, a susținut comunicarea „*Raoul Bossy despre legăturile*

româno-franceze în realizarea și consolidarea Unirii din 1859”.

Directorul Muzeului Militar „Ștefan cel Mare”, Filiala Moldova a Muzeului Militar Național „Regele Ferdinand I”, domnul colonel (r) dr. Dan Prisăcaru, a încheiat conferința, adresând un mesaj de mulțumire tuturor participanților și celor care și-au adus contribuția la realizarea Ansamblului Monumental Româno-Francez.

Eforturile și implicarea depuse de organizatori pentru inițierea și desfășurarea acestui amplu eveniment științific sunt o dovadă că momente de seamă ale trecutului și ale istoriei noastre trebuie aduse atât în atenția publicului, dar și a specialiștilor, pentru a fi analizate și aprofundate.

De altfel, Muzeul Militar „Ștefan cel Mare”, Filiala Moldova a instituit o tradiție în acest sens, reuniunea din acest an fiind deja la a cincea ediție, tradiție care merită din plin toate felicitările noastre.

Dr. Oana-Anca OTU

SIMPOZIONUL NAȚIONAL „BISERICA ȘI ARMATA ROMÂNIEI. TRADIȚIILE CONLUCRĂRII”

Prof. univ. dr. Valentin Ciorbea, directorul Centrului de Cercetare a Conlucrării Bisericii Ortodoxe cu Armata României „General Paul Teodorescu” a organizat, alături de Maica Stareță Stavrofora Emanuela Oprea, sâmbătă, 13 iulie 2024, la Mănăstirea Dintr-un Lemn o serie de activități dedicate cinstirii memoriei generalului Paul Teodorescu.

După slujba de pomenire săvârșită la mormântul generalului, a urmat un moment special, acela al amplasării portretului realizat de artistul plastic colonel (r) Valentin Tănase (directorul Studioului de Arte Plastice al Armatei) în camera memorială din Palatul Brâncovenesc.

În cadrul simpozionului desfășurat în biserica nouă a fost lansat numărul 11 al revistei „Misiunea”, periodicul Centrului. În sumar regăsim studii inedite legate de istoria Armatei, a Bisericii Ortodoxe și istoria românilor în general, testimonii și prezentări ale unor lucrări științifice apărute recent.

Au prezentat comunicări cadre didactice universitare, istorici, muzeografi, arhiviști, cercetători, profesori din învățământul preuniversitar, preoți și călugări.

Evenimentul a fost onorat de prezența generalului locotenent (r) Corneliu Postu (președintele Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”), contraamiralului de flotilă dr. Nicu Chirea (comandantul Flotilei Fluviale

„Mihail Kogălniceanu”), comandantului Flotilei Fluviale „Mihail Kogălniceanu”), comandantului Iosif Bencze (directorul adjunct al Statului Major al Apărării) și a preotului Constantin Olariu (Arhiepiscopia Râmnicului).

Arhivele Militare Naționale Române au fost reprezentate de dr. Teodora Giurgiu, care a susținut comunicarea *Consacrarea Mănăstirii Dintr-un Lemn ca sfânt lăcaș al aviatorilor, marinarilor și Brigăzii 30 Gardă „Mihai Viteazul”*.

Dr. Teodora GIURGIU

SESIUNEA DE COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE „ARMATA ROMÂNĂ ȘI ANUL DE RĂSCRUCE 1944”

Data de 26 iulie este un moment important în istoria instituției noastre, reprezentând ziua arhivelor militare.

Și în acest an, evenimentul a fost marcat printr-o serie de activități desfășurate la Depozitul Central de Arhivă Pitești, unde a avut loc o adunare festivă deschisă de domnul comandor Iosif Bencze, directorul adjunct al Statului Major al Apărării, care a reliefat în mesajul transmis rolul și locul activității arhivelor militare în cadrul forțelor armate.

La eveniment au participat oaspeți de seamă, reprezentanți ai autorităților locale, Muzeului Județean Argeș, Arhivelor Naționale ale României, Muzeului Militar Național „Regele Ferdinand I”, Institutului pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară, Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității, unor instituții militare și civile.

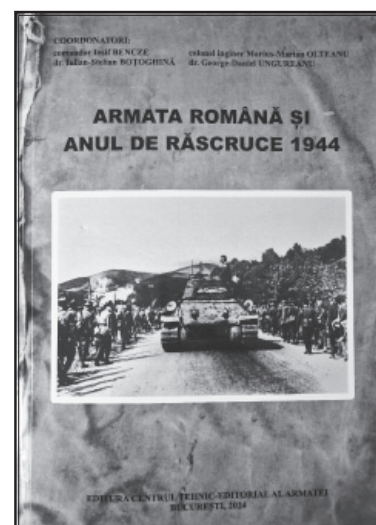
Un moment important a fost reprezentat de acordarea Emblemei de Onoare a Arhivelor Militare domnului comandor Iosif Bencze, precum și unor arhiviști militari. De asemenea, au fost înmânate diplome pentru activitatea desfășurată în slujba arhivelor militare unor foști și actuali angajați ai Depozitului Central de Arhivă.

După realizarea fotografiei de grup, oaspeții au fost invitați să viziteze spațiile alocate păstrării și conservării documentelor de arhivă, aflate într-un amplu proces de modernizare.

Cea de-a doua parte a evenimentului a fost dedicată unui demers științific, respectiv Sesiunea de comunicări cu tema *Armata Română și anul de răscruce 1944*, organizată în colaborare cu Universitatea de Știință și Tehnologie Politehnica București - Centrul Universitar Pitești, Facultatea de Teologie, Litere, Istorie și Arte, la care au asistat și au luat cuvântul personalități remarcabile dintre care menționăm generalul locotenent (r) cosmonaut ing. dr. Dumitru-Dorin Prunariu, generalul locotenent

(r) Corneliu Postu, ambasador prof. univ. dr. Dumitru Preda, prof. univ. dr. Alexandru Oșca, prof. univ. dr. Petre Otu, conf. univ. dr. Florian Bichir, dr. Cristian Anița.

În prima parte au fost audiate lucrările unor istorici și arhiviști militari reunite într-un volum dedicat acțiunilor Armatei Române în anul 1944. De asemenea, au fost prezentate recenziile

volumului 2 al *Monografiei Depozitului Central de Arhivă*, volumului 7 și 8 ale lucrării *Casa Regală a României în cronicile „neoficiale” ale „Monitorului Oficial”, 1886-1894*, *Carol I și lucrarea Destinul tragic al unui patriot - General erou Livius*

Teiușanu, primul atașat român în S.U.A.

Cea de a doua parte s-a constituit ca o masă rotundă, în care s-au punctat momentele de răscruce ale anului 1944, importanța actului de la 23 august 1944, s-au schimbat opinii și păreri referitoare la acțiunile armatei și nu numai în timpul celei de-a doua conflagrații mondiale.

Activitățile desfășurate în ziua de 26 iulie 2024 au marcat 104 de la înființarea Depozitului Central de Arhivă al Arhivelor Militare Naționale Române, 51 de ani de arhivistică militară în garnizoana Pitești și, mai mult decât atât, au adus în prim-plan importanța documentului și a mărturiilor arhivistice în înțelegerea și aprofundarea unor momente de seama ale trecutului nostru.

Dr. Oana-Anca OTU

CONGRESUL NAȚIONAL AL ISTORICILOR ROMÂNI

In perioada 27-31 august a avut loc ediția a IV-a a Congresului Național al Istoricilor Români, organizat de către Universitatea de Stat din Moldova, Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, Academia Română și Comitetul Național al Istoricilor Români, dezbaterile desfășurându-se într-un format inedit, succesiv în cele două orașe moldave Chișinău și Suceava.

Miercuri, 28 august 2024, în prezența reprezentanților autorităților statului din cele două state, Congresul Național al Istoricilor Români a fost deschis de către academicianul Ioan-Aurel Pop, președintele Academiei Române, prin susținerea prelegerii „*O paralelă între două țări ale Țării: Transilvania și Basarabia*”.

Deloc întâmplător, data de deschidere a congresului a coincis cu ziua aniversării momentului istoric din 27 august 1991, când în urma prăbușirii URSS, Parlamentul de la Chișinău a proclamat independența de stat a Republicii Moldova.

În egală măsură, încheierea manifestărilor științifice s-a suprapus cu sărbătoarea națională *Limba noastră cea*

română, din data de 31 august, eveniment cu o mare încărcătură emoțională și de mare importanță pentru toți românii, cu o notă aparte pentru patrioții români din stânga Prutului.

Căci, în urmă cu 35 de ani, după intense eforturi, culminând cu Marea Adunare Națională din 27 august 1989, cei peste 300.000 de oameni prezenți la Chișinău au determinat Sovietul Suprem al Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești să adopte pe 31 august 1989 legea privind limba națională a țării, prin care s-a consfințit revenirea la grafia latină și recunoașterea caracterului românesc al limbii vorbite de populația autohtonă majoritară.

În contextul acestor sărbători, la finalul lucrărilor Congresului Național al Istoricilor Români, ediția a IV-a, profesorul universitar dr. Ioan Bolovan, membru corespondent al Academiei Române, a dat citire rezoluției privind susținerea parcursului european al Republicii Moldova, în condițiile dramatice ale războiului din proximitatea granițelor noastre, document istoric adoptat în unanimitate.

În dimineața zilei de 29 august 2024, participanții prezenți în aula Universității „Ștefan cel Mare” din cetatea de scaun a Sucevei au fost martorii unor momente emoționante când, după vibrantul decalog către istorici al Arhiepiscopului Sucevei și Rădăuților, Înalț Prea Sfinția Sa Calinic, academicianul Alexandru Zub a ținut o prelegere, adevărată lecție și pildă profesională pentru prezenta și viitoarele generații de istorici români.

La Congresul Național al Istoricilor Români au participat mai bine de 400 de istorici din România și Republica Moldova, care își desfășoară activitatea

în diverse domenii, precum în cercetare, la catedrele universitare și din învățământul preuniversitar, în muzeografie și arhivistică.

Printre arhiviștii participanți la această ediție a Congresului Național al Istoricilor Români au fost prezenți și arhiviștii militari din cadrul Arhivelor Militare Naționale Române și Depozitului Central de Arhivă „General Grigore Constandache”, precum colonel dr. Liviu Corciu, directorul Arhivelor Militare

Naționale Române, colonel Cătălin Nichita, Doina Anghel, dr. Iulian-Stelian Boțoghină, dr. Victor Martin și dr. George-Daniel Ungureanu, care au conferențiat la diverse paneluri cu tematici de istorie militară și arhivistică, ale căror lucrări științifice elaborate pe seama documentelor inedite au fost pe deplin apreciate.

Cu acest prilej, arhiviștii militari participanți la această ediție a Congresului Național al Istoricilor Români își exprimă aprecierea și recunoștința gazdelor pentru foarte buna organizare, de la dotare și logistică până la eforturile entuziaștilor voluntari, asigurându-se astfel succesul acestui eveniment de anvergură națională.

Dr. Iulian-Stelian BOȚOGHINĂ

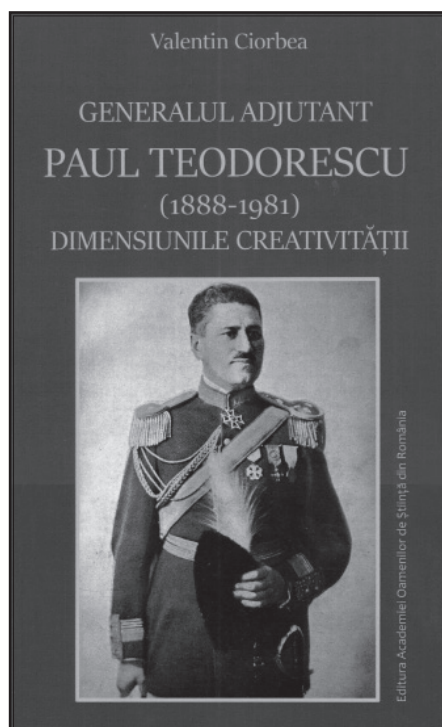

Valentin Ciorbea, *Generalul Adjutant Paul Teodorescu (1888-1981) – Dimensiunile creativității*, Editura Academiei Oamenilor de Știință din România, București, 2023, 357 p.

Sub egida Academiei Oamenilor de Știință din România, Arhiepiscopiei Râmnicului și Centrului de Cercetare a Conlucrării Bisericii Ortodoxe cu Armata României „General Paul Teodorescu”, la 135 de ani de la nașterea sa, vede lumina tiparului o monografie dedicată ilustrei personalități a acestuia.

Pentru a aduce la cunoștința publicului larg informații inedite, prof. univ. dr. Valentin Ciorbea a inițiat publicarea în cadrul Revistei *Document* a unor articole care să ofere o imagine completă a celui ce a fost generalul Paul Teodorescu: personalitate înzestrată din naștere cu o ingeniozitate creativă rar întâlnită, prin capacitatea de muncă și eficiență deosebită, apreciat la superlativ de către șefii ierarhici, comandant talentat, autor de cărți recunoscute în mediul militar și academic, membru corespondent al Academiei Române și membru titular al Academiei de Științe, diplomat militar de excepție, ministru eficient.

Cuvântul înainte semnat de prof. univ. dr. Petre Otu și *Preambulul* de prof. univ. dr. Valentin Ciorbea deschid cititorului interesul pentru a parcurge paginile în cuprinsul cărora regăsim evocate toate momentele vieții și activității generalului: Familia și copilăria; Anii de școală; În garnizoana Fălticeni – un început de carieră promițător; Profesor și instructor la Școala de Ofițeri de Infanterie. Autodidact. Povestea bomboanei lipicioase; „Prezic că va deveni un bun ofițer”; Misiuni în al Doilea Război Balcanic și Marele Război. Rolul generalilor Mihail Aslan și Constantin Iancovescu în formarea militară și atașamentul la „nobila carieră a armelor”. Subordonat al prințului Carol; Studii militare superioare „ce-i aduc faima în țară și în Franța”; Anii 1924-1928. Șef de Stat Major la Inspectoratul General al Aviației – structură organizată „la perfecție”; «Cea mai mare satisfacție în cariera mea Regimentul de Gardă „Mihail Viteazul” nr. 6» (6 noiembrie 1928-1 noiembrie 1932);

Diplomat militar (1 noiembrie 1932-31 noiembrie 1936). „*Rapoartele sale fiind întotdeauna pline de interes*”; Director al Școlii Superioare de Război (1 decembrie 1936-4 septembrie 1937). Reforma învățământului superior militar. Construirea campusului; Ministru în zece guverne (4 septembrie 1937-10 mai 1940). Ultima întrevvedere cu Carol al II-lea; Anii 1940-1954 – o perioadă plină de încercări; „*La vârsta de 76 de ani, fără familie, f. nici un ajutor nu are din ce trăi*”. Truda pentru supraviețuire; Opera științifică și valoarea academică; Portretul lui Carol al II-lea; Sfaturi și principii de comportare în viață; Ctitor și înnoitor de sfinte lăcașuri; Personalitatea generalului Paul Teodorescu din perspectiva

distincțiilor și omagiilor; Camera memorială de la Sfânta mănăstire. Respectarea doleanțelor Generalului; pregătirea pentru trecere la cele veșnice. Decesul și ceremonialul de înmormântare (17-21 iunie 1981).

Volumul este completat de reperele istoriografice unde este menționat generalul Paul Teodorescu, prezentarea „Centrului de Cercetare a Conlucrării Bisericii Ortodoxe cu Armata României”, Epilog, Bibliografie selectivă și Index de nume.

Studierea vieții și activității generalului Teodorescu l-a preocupat intens pe profesorul Ciorbea vreme de aproape două decenii. În acest răstimp a răscolit arhivele militare și civile, a studiat zeci de monografii și lucrări dedicate epocilor antebelice și interbelice, urmărind să pătrundă atmosfera epocii, a făcut apel la numeroase lucrări memorialistice pentru a vedea cum a fost receptat generalul de către contemporani, a organizat manifestări științifice prin care a coagulat interesul multor istorici pentru subiectul în cauză, a elaborat studii, inserate în volume și reviste, în primul rând în revista „Misiunea” pe care a înființat-o, a organizat evenimente comemorative de cinstire a personalității generalului Teodorescu, a mers pe urmele acestuia la diferite locuri, în primul rând la

Mănăstirea Dintr-un Lemn, lăcașul de cult unde a locuit generalul în ultima etapă a vieții, unde a și murit și este înmormântat, consemnează prof. univ. dr. Petre Otu. Monografia reprezintă o operă de sinteză, de maturitate, care încununează o activitate științifică remarcabilă a prof. univ. dr. Valentin Ciorbea.

Apărută în condiții grafice deosebite lucrarea oferă imagini inedite din viața și activitatea generalului Teodorescu, precum și din multele ocazii prin care el a fost omagiat de cei de astăzi: simpozioane, pelerinaje, ceremoniale religioase și militare desfășurate la Mănăstirea Dintr-un Lemn.

În finalul lecturii cititorului interesat i se va releva o excepțională personalitate a Armatei României, cu calități umane deosebite, creștin mărturisitor, care continuă peste ani, de la Mănăstirea Dintr-un Lemn, lucrarea sa strângând anual cercetători, monahi și monahii, militari, pelerini, sporind prin zidirea sa conlucrarea istorică dintre Oștire și Biserica Ortodoxă.

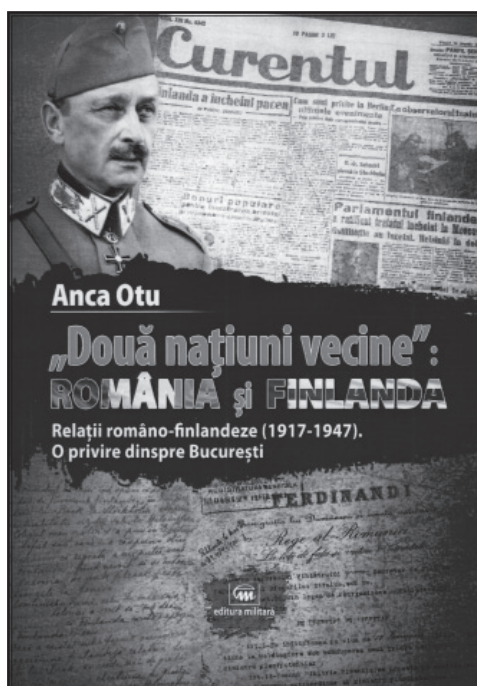
La 27 mai 2024 în cadrul Galei premiilor Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”, ediția a X-a, desfășurată la Palatul Cercului Militar Național, i s-a acordat domnului prof. univ. dr. Valentin Ciorbea marele premiu „Comandor Virgil Dragalina”.

Anca Otu, „Două națiuni vecine”: România și Finlanda. Relații româno-finlandeze (1917-1947). O privire dinspre București, Editura Militară, București, 2023, 420 p.

La 14 aprilie 1934, primindu-l în audiență pe Raoul Bossy, ministrul aflat în fruntea legației române, reînființată în capitala finlandeză după o întrerupere de peste un deceniu, președintele Pehr Evind Svinhufvud i-a declarat: „Suntem două națiuni vecine – România și Finlanda..., întrucât avem o frontieră comună: frontiera rusească”. O afirmație surprinzătoare, deoarece cele două țări sunt situate geografic la o mare depărtare una de cealaltă. Și totuși afirmația președintelui finlandez conține un adevăr imposibil de contestat – marele vecin, indiferent de forma internă de organizare, le-a marcat decisiv evoluția istorică de la sfârșitul secolului al XVIII-lea

până în contemporaneitate. Prima jumătate a secolului al XX-lea ilustrează convingător justetea celor de mai sus: Finlanda, devenită independentă, și România reîntregită au în regimul bolșevic, ce preluase țelurile expansioniste ale Imperiului Romanovilor, sucombat în 1917, cel mai periculos adversar, așa se deschide Introducerea volumului dedicat unui subiect puțin abordat și anume relațiile bilaterale dintre România și Finlanda.

Cartea se oprește asupra perioadei 1917-1947, ani de intensificare considerabilă a raporturilor bilaterale, ce a permis aprofundarea cunoașterii reciproce, îngreunată până atunci, în primul rând de depărtarea geografică. Mai mult, în anii 1940-1944, România și Finlanda au fost, ca să preluăm o expresie consacrată în istoriografie, „aliați fără alianță” – luptând alături de Germania împotriva Uniunii Sovietice.

Lucrarea beneficiază de Abrevieri, Introducere, Capitolul 1 – Sfârșitul Primului Război Mondial. Reîntregirea României și independența Finlandei. Drumul lung al recunoașterii reciproce (1.1 Caracteristici ale situației internaționale la sfârșitul războiului

și în primii ani postbelici; 1.2 România și Finlanda la sfârșitul Primului Război Mondial – privire istorică și comparativă; 1.3 Primii pași ai cooperării bilaterale [1918-1920]; Raporturi politico-diplomatice [1921-1922]), Capitolul 2 – Evoluția relațiilor româno-finlandeze în deceniile trei sau patru ale secolului al XX-lea (2.1 Raporturi politico-diplomatice; 2.2 Relații economice; 2.3 Raporturi culturale și științifice), Capitolul 3 – În umbra

marilor puteri. *Aranjamentele de securitate ale României și Finlandei în perioada interbelică* (3.1 Securitatea statului mic. Repere teoretice și metodologice; 3.2 Caracteristici ale situației internaționale în anii interbelici; 3.3 România, Finlanda și Societatea [Liga] Națiunilor; 3.4 Raporturile României și Finlandei cu marile puteri; 3.5 Aranjamentele regionale de securitate ale Finlandei și României), *Capitolul 4 – România și Finlanda sub semnul Pactului Ribbentrop-Molotov* (4.1 Pactul Ribbentrop-Molotov și consecințele lui pentru Finlanda și România; 4.2 Finlanda – obiectiv prioritar al Moscovei; 4.3 „Războiul de iarnă” – reacții, învățăminte, consecințe; 4.4 Conexiuni româno-finlandeze în timpul „Războiului de Iarnă”; 4.5 Opinia publică românească despre „Războiul de Iarnă”; 4.6 Ultimatumul sovietic), *Capitolul 5 – În sfera de influență germană (1940-1941)* (5.1 Presiuni sovietice, protecție germană; 5.2 România și Finlanda în planurile sovietice și germane; 5.3 România și Finlanda în planul „Barbarossa”; 5.4 Raporturi bilaterale), *Capitolul 6 – Parteneri de arme împotriva unui inamic comun (1941-1944). „Politica de concert”* (6.1 Raporturi politico-diplomatice în perioada ofensivă a războiului în Est (1941-1943); 6.2 Colaborarea economică bilaterală; 6.3 Cooperarea în domeniul cultural, artistic, științific. Propaganda românească în Finlanda și finlandeză în

România; 6.4 Raporturi politico-diplomatice în anul 1944. Sfârșitul „politicii de concert”), *Capitolul 7 – Relații bilaterale în perioada 1944-1947* (7.1 Schimbarea de alianță și statutul postbelic – elemente comparative; 7.2 Raporturi politico-diplomatice sub semnul Convenției de Armistițiu; 7.3 Relații culturale și de presă; 7.4 Schimburi economice bilaterale), *Concluzii, Summary, Bibliografie și Coliță foto*.

Bazată pe o cercetare riguroasă a documentelor aflate în fondurile deținute de Arhivele Naționale ale României, Arhivele Ministerului Afacerilor Externe, Arhivele Militare Române și a colecțiilor păstrate de Academia Română, Biblioteca Națională a României, Biblioteca Centrală Universitară, cât și a altor surse (presă, dicționare, cronologii, enciclopedii, volume de documente, memorii, lucrări generale și speciale, articole și studii), cartea oferă informații inedite referitoare la un capitol de istorie comună și contribuie la cunoașterea mai bună a raporturilor dintre România și Finlanda, două țări situate la extremitățile „istmului ponto-baltic”, o regiune cu o seismicitate geopolitică deosebită în secolul al XX-lea.

La 23 mai 2024 volumul a primit premiul „Gheorghe I. Brătianu” din partea Fundației Culturale „Magazin Istoric” în cadrul unei festivități desfășurate la Banca Națională a României.

Dr. Teodora GIURGIU

CONTENTS

180 Years since the Establishment of modern Romanian Artillery - Brigade General (r) prof. univ. Adrian Stroe, Ph.D. ❖ The Flags of some military Units redecored in 1902 with the “Crossing the Danube” Cross - Laurențiu-Ștefan Szemkovics, Ph.D. ❖ Peace from Bucharest - 1913. A Victory as costly as the Defeat - Colonel Cezar Cucoș ❖ The Drama of General Alexandru Orășanu - Colonel (r) Remus Macovei ❖ The Status of Romanian War Prisoners in the Soviet Union after 1941 - Colonel engineer Aurel-Constantin Neagu, Ph.D. ❖ Vasile Stoica defending Great Romania with weapons and words - Brigade General (r) Ion Dănilă ❖ Association of Romanian Scouts from the 1916-1919 War - Presentation of archival Fund - Emanuela Lungu ❖ A Life on the Barricades of Battle - General Marin Badea Dragnea ❖ Agora ❖ Review

Președintele României

Dorind a răsplăti meritele

Revistei

Document. Buletinul

Arhivelor Militare Române

cu prilejul aniversării a 25 de ani de la apariția primului său număr,
în semn de apreciere a profesionalismului și a contribuției deosebite
aduse la promovarea științei militare și a culturii de securitate,
atât în rândul personalului armatei, cât și la nivelul societății civile,

Conferă

Ordinul „Meritul Cultural”

în grad de „Cavaler”, Categoria II- ”Cercetarea științifică”.

K. Jpl.
Președintele României
Klaus - Werner Iohannis

Ministrul
O. Ionescu

Decret nr. 1144 din 28.08.2023

Brevet MCCvH nr. VII

Cancelarul Ordinilor
Krugler

Nr. crt. 108015

